Vijfde Boeck.

Beschreven hebbende de bereydinghe der Medicamenten in 't ghemeyn, en sommighe in't bysonder, de verscheydentheyt ende namen der selve, de generale menghelinghen, stampinghen, koockinghen, &c. en resteerter nu anders niet, dan tot elck in't bysonder te komen, hunne compositien in 't langhe te beschrijven, een yder bysondere makinghe ende maniere van mengelinghe. Meest alle de Descriptien hebbe ick uyt Cordus ghenomen, door dien de selve meest in Nederlandt wordt ghebruyckt, sommige uytghenomen, de welcke hy niet en beschrijft, niet in de selve quantiteyt, maer meestendeel in een mindere, de welcke vergroot, ofte noch meer vermindert konnen worden, na dat men veel ofte weynigh van doen heeft. Sal voorts de selve orden behouden, de welcke ick behouden hebbe in't beschrijven der namen der Medicamenten, de welcke tot den overkomende noodt ghemaeckt ende bewaert worden.

Beschrijvinghe der Conserven.

Al hoewel ick eene generale maniere om alle Conserven te maecken / beschreven hebbe / sal nochtans hier sommighe in het langhe beschrijven om den leerenden Apotheker meerder klarighepdt te gheven / ende op dat hy sonder nadencken mach voort-gaen / ende alderlepe andere na maken.

Con-

Conserva Absinthii.

NEemt jonghe Alsem / pluckt de teerste bladeren af / kapt dan de selve wel kleyne / ende tot een pondt neemt twee pondt Poeyer-suycker met schoon water met het witte van den eye gheclarificeert / het welcke door den wollen-doeck ghepasseert zijnde / doet daer by den ghekapten Alsem / ende laet het t'samen langhe zieden / door dien den Alsem hart is / tot een dick Syroop / de proeve nemende op een tailliore / soo boven gheseydt is. Sommighe koocken den ghekapten Alsem eerst in water / ende mals wesende / doen daer het ghesuyvert Suycker by.

Conserva Anthos, id est florum Rosmarini.

ANthos is een Griecx woordt / ende is te seggen bloeme / dese om hare groote krachten wille / wordt door excellentie Anthos ghenoemt / hoewel alle bloemen oock Anthos ghenoemt worden / neemt dan een half pont Roosemarijn-bloemen / de groenigheydt al af ghepluckt / stampt die in eenen steenen mortier / met een pondt Broodt-suycker / ofte schoon Poeyer-suycker / 't welck ghy in een panneken over het vier sult doen / daer over wat schoon water gietende / op dat de Conserve in het beginsel niet en verbrande / ende soo laten zieden tot een redelijcke dicke consistentie, de proeve op een tinne tailliore nemende / ende heel heet zijnde / sult die in een pot gieten / de selve open latende / tot dat sy kout is / ende dan bewaren tot het ghebruyck.

Con-

Conserva florum Betonicæ, Buglossæ, Boraginis, Salviæ, Violarum, &c.

DEse Conserven allegader worden op de maniere van de boven gheschreven Conserven ghemaeckt.

Conserva florum Calendulæ.

DE naghelkens ofte het wit waer mede de bladerkens vast houden / worden van de Goudts-bloemen af-ghesneden ghelijck in de Roosen gheschiedt / daer nae worden dese ghesuyverde bloemen heel kleyn ghekapt / ende dan met Suycker ghestampt in eenen steenen mortier / ende dan op ghezoden als de voorgaende Conserven. Soo ghy de Conserven van gheheele bladerkens wilt maecken / die schoonder ende lieffelijcker is als de voorgaende / ziedt de bladerkens eerst bysonder in schoon water / tot dat sy sacht / verwelckert / en heel door-droncken zijn / doet dan daer noch soo veel Suycker by / als de Gouts-bloemen wegen / ende laet het Suycker met de ghezoden bladerkens t'samen zieden tot een dick Syroop / giet die dan warm in potten / ende bewaert die tot het ghebruyck.

Conserva Enulæ Campanæ, alias Radicum Helenii.

NEemt Elecampane-wortels soo veel als't u belieft / maeckt die schoon / schrabt de zwartigheydt af / ende snijdtse in rondelkens / ende laet die soo weycken dry oft vier daghen in schoon klaer water / het selve alle dagen veranderende: daer na sult ghy die in schoon klaer

water

water op-zieden/ ende soo u dunckt de wortelen noch te bitter te wesen / mooght het water/ als het wat ghe-zoden heeft / af-gieten / ende ander daer op-gietende/ laten zieden tot dat de wortelen t'eenemael murwe zijn / het water af-ghegoten zijnde / sult de wortelen stampen in eenen steenen mortier / ende door het averechte van een teems met een houte lepel door-steken. Tot een pondt van dese Pulpa sult ghy een pondt suycker nemen (om dat sy te stercker soude mogghen wesen/ want door het weycken veel kracht uytghegaen is / anders sonder twee pondt suyckers / naer de ghemeyne maniere moeten wesen) ende soo langhe t'samen laten zieden / dat de Conserve een redelijcke consistentie heeft. Noteert / het suycker sult ghy eerst met water clarificeren, ofte smilten / ende tot een heel dick Syroop laten zieden / ofte wel tot Tabletten / eer ghy de Pulpe daer by menghelen sult.

Maniere om drooghe Conserva van Enula Campana te maken.

NEemt vijf vierendeel Broot-suycker / smilt dat met schoon water / en laet het zieden tot consistentie van Tabletten / doet dan daer by een pondt Pulpa van Enula, toe - bereydt als in de voorgaende Conserve ghesept is/ ende laet het t' samen zieden tot een harde consistentie, de proeve op een tailloor nemende / ende als 't hem / kout zijnde eenighsins laet aenraecken met een drooge vinger/ sonder aenhanghen/sult het van 't vier doen / ende laten kout werden / kout zijnde / sult de Pasta met gestampt broot-suycker op wercken / ende maken sulcke forme/ af als 't u beliest.

Een ander maniere.

NEemt van de witste Campana-wortelen / maeckt die schoon / ende snijdt die in kleyne stuckxkens / ende laetse in een drooge plaetse wel hart droogen. Stennpt dan dese wortelen / ende zift die door eenen fijnen teems / neemt dan een pont Broodt-suycker / ende met water ghesmolten zijnde / ziedt het opkans tot consistentie van Tabletten (ofte wel tot consistentie van Tabletten / ende giet het in Tabulatum, ende snijdt daer van sulcke stucken als 't u belieft / op de maniere soo ick ghesepdt hebbe in 't maken van de Tabletten) doet dan daer by een once en half / ofte twee oncen / soo ghy die sterck begheert / van het boven-ghescreven poeper / roert dit geduerighlijck om / tot dat het nu soo hout is / de kanten rontomme wel af-stekende als 't nu soo houdt is dat ghy 't met de handen kont batten / werckt dat op met sijn ghestampt Broodt-suycker / ende de Paste met uwe handen / ofte met een rol-stock plat gemaeckt zijnde / maeckt daer af sulck een satsoen als 't u belieft. Op dese maniere kondt ghy maecken / des noot zijnde / alderhande andere Conserven als is van Majorana, Salvia, Betonica, &c. behalven dat ghy 't Suycker met en laet zieden tot Tabletten / maer tot Conserve / daer by doende de Poeperen der selve.

Noch eene andere maniere om drooge Conserve van Enula Campana te maken.

NEemt een once / anderhalve / ofte twee oncen na dat ghy die sterck begeert / sijn ghestampt poeper van Enula, menght 't selve met een

een pondt fijn Broodt-suycker/ fijn ghestampt / ende ghesift / maeckt hier van een Paste / met Gomme Traganth in Roose water ghesmolten tot een dick papken : dit wel onder een ghestampt zijnde / ghelijck men een masse Pillen doet / werckt de selve Paste met stijf - bloemen op / de selve uyt een wit dun Lijnwaet - sackxken stuyvende / ende maeckt daer sulcke forme als 't u belieft / op de maniere als men het plat ghedruckt Suycker maeckt. Dese dry manieren hebbe ick willen beschrijven / om te toonen hoe dat men sich selven in diergelijcke saken kan en mach helpen. Alle dry dese manieren zijn goet / jae hebber vier beschreven / op de laetste maniere ghemaeckt / is de conserve alderhartst ende witst.

Conserva Rosarum rubrarum.

NEemt knoppen van roode Roosen / pluckt die af / weert boven de onsienlijcke bladeren / is 't datter sijn snijdt dan onder met een scheerken ofte mes het gheel af / ende zift met eenen teems met groote gaten het gheele zaedt uyt / want dit gheel zaedt soude uwe Conserve zwart maken. Neemt dan een pondt van dese Roosen / ende daer toe twee pondt Brootsuycker / ende stampt het Suycker met de Roosen t'samen in eenen steenen mortier / met een houte stamper / maer niet te langhe / noch oock te kleyne / want de Conserve wordt door langh stampen zwart / het selve soude gheschieden / waer 't dat ghy de Roosen sonder Suycker stampte / nochte en souden boven dien haer soo haest niet laten breken / de Roosen nu al ghestampt wesende / sult die in een panneken doen / ende

ende daer wat water obergieten/ ende soo laten staen zieden tot eene redelijcke dicke consistentie, de proeve op een tailjoor nemende / al heet zijnde sult die in den pot gieten / de selve open laten tot dat sy kout is/ en dan bewaren tot het gebruyck. Sommighe Apothekers om de Conserve t' eenemael root ende blijde van couleur te maken / doen daer by sommighe druppelen Oleum vitrioli, sap van Citroenen / ofte wat Verjuys / maer door dien alle dese saecken de borst schadelijck zijn / tot bewaernisse nochtans der selve dese Conserve meest ghebruyckt wort / is 't beter de boven - ghescheven saecken achter te laten / namentlijck is 't dat ghy schoon Broodt - suycker neemt / de welcke uwe Conserve schoon roodt ghenoegh sal maken. Soo ghy veele Conserve wilt maecken / ende weynigh Roosen t' samen bekomt/ soo is 't niet van noode t' elcke reyse de ghestampte Conserve op te zieden / maer doet die in een pot ofte teyle / ende stropt onder in de teyle eerst wat van het selve Suycker / insghelijcks oock boven / ende als ghy van verscheyden reysen ghenoegh vergadert hebt / mooght dan u conserve opzieden.

Conserva Rosarum Pallidarum.

WOrdt op de selve maniere ghemaeckt als de voorgaende / nemende in plaetse van roode Roosen / Palle ofte bleeck - roode purgerende Roosen / ende in plaetse van water / om het Suycker te smilten / Infusie van Prooensche Roosen / om dus de Conserve wat meer purgatijf te maecken / hier van gheeft men in een once ofte twee.

Conserve van Roosen met gheheele bladeren.

NEemt Roose-knoppen/ het geel af-ghesneden / ende het geel zaedt uyt-gheweert een pondt / ziedt dese Roosen in een pot schoon water meer ofte min / tot dat de Roosen t' eenemael mals ende dooz-dzoncken zijn / giet dan de Roosen dooz eenen teems / ende by de colature doet twee pont Bzoot-suycker oft Poeper-suycker van alle onsuyverheyt wel ghesuyvert / ende ziedt het t' samen tot een dick Syzoop / doet dan de Roosen daer by / ende laet het t' samen tot een goede consistentie koocken / doet dan de conserve warm in de potten / laetse coelen / bint die dan toe/ ende bewaertse tot het gebzuyck. De Roosen eerst in water ziedende / sullen t' eenemael bleeck wozden / maer het Syroop komende tot sijne consistentie, sullen weerom tot hun coleur gheraecken.

Conditura.

Maniere om allerleye vruchten te Confijten.

ICk hebbe boven de ghenerale maniere van confijten beschzeven/ oock sommighe in 't bysonder aengheraeckt) om meerder klarighept te geven/ sal noch sommighe confijtingen in 't bysonder beschzijven / met noch sommighe andere saken.

Maniere om Kriken te confijten.

NEemt vier pondt en half Suycker / clarificeert het selve met wit van een Ey / in een ghenoechsame quantitept waters / ghepasseert

seert zijnde / koockt het tot consistentie van Tabletten / doet dan daer by ses pondt Kriecken / de steelen half af - ghesneden / ende laet het soo t'samen soetjes zieden / tot dat het Suycker behoudt consistentie van een redelijck dick Syroop / de proeve op een tallioor altijdt nemende / het welcke ghy uyt de houde druppelen kondt bemercken / oft het Syroop tot een gheleye ghekomen is. De Kriecken sult ghy warm in potten gieten / ende kout sijnde / toesluyten / ende bewaren tot het ghebruyck.

Maniere om Citroen ende Orange - schellen te confijten.

Neemt Orange ofte Citroen - schellen / soo veel als 't u belieft / laetse dry / ofte vier daghen in schoon water weycken / alle daghen het water veranderende om de bitterheydt te weeren. Maeckt dan een Looge van gheemeyne asschen / de welcke als sy klaer is / giet die over de schellen / ende laet die daer vier oft vijf uren staen weycken / giet dan de Looghe af / ende spoelt de schellen af met klaer water / ende ziedtse tot dat sy murwe zijn / maer niet te plat / want souden daer na in stucken van een vallen / giet dan het water af / ende giet daer koudt over. Dese schellen uyt het water ghenomen zijnde / ende verleckt / sult uyt de selve het water douwen met de vingheren / ende die tassen in eenen pot. Clarificeert dan Poeyersuycker / soo veele als 't van noode is / ende ziet het tot een heel dick Syroop / 't welck laen geworden sijnde / giet het over de schellen / tot dat sy heel oversopt zijn / ende laet het soo eenen dach staen / u Syroop sal dun worden als wa-

ter / het welcke af - gietende / sult wederom tot een dick Syroop op - zieden / ende laen zijnde / wederom over de schellen gieten / ende dit soo langhen tijdt continueren / tot dat de schellen van het Suycker heel doordroncken zijn / ende het Syroop sijnen standt behoudt: doch voor het laetste mooght de schellen een walleken ofte twee met het Suycker laten op - zieden. Sommighe en weycken de schellen niet / maer de Orangie gheheel zijnde / raspen het uyterste geel schelleken af / in het welcke alle de bitterheydt gheleghen is / ende blijven noch geel genoech / ende lieffelijck van smake / verstercken de maghe gheven appetijdt.

Maniere om Orangie ende Citroen - schellen, ende alle andere Confituren droogh te confijten.

Neemt Orangie / Citroen - schellen / ofte sulcke Confijturen als ghy begeert droogh te confijten met hun Syroop / by het welcke ghy wat waters sult gieten / om het Syroop te dunnen ende sijne vettighedt wat te benemen / ende ziedt het soo t' samen een walleken op / neemt uwe Confijture dan heet uyt het Syroop / ende leghtse op een hordeken verscheyden van malkanderen / ende laetse in de Sonne / ofte in een warme plaetse drooghen. Neemt dan Broodt - suycker / smilt dat met klaer water / ende ziedt het tot bykans consistentie van Tabletten / doet dan de Confijture daer in / ende laetse een walleken t'samen op - zieden / van 't vier ghedaen zijnde / eer het Suycker heel stolt / neemt de Confijture daer uyt / ende laetse op een raemken ofte hordeken in een warme plaetse drooghen / de welcke ghy

ke ghy in een drooghe doose / met tusschen-gheleydt papier / sult tot het ghebruyck bewaren / conserveren de maghe.

Maniere om alle Confijturen droogh te confijten, op de maniere van Parijs.

NEemt sulcke Confijturen als ghy begeert / heel door geconfijt ende door-droncken van het Suycker / tot dat het Syroop / ghelijck ick boven gheseydt hebbe / sijne dickte / ende standt behoudt / doet dese Confijture met sijn Syroop op het vier / maer sult eerst het Syroop met wat water dun maken / om de vettigheydt des Suyckers te benemen / ende laetse een wallekken op-zieden / dan sult ghy de confijturen t'eenemael heet uyt hun Syroop nemen / de selve op raemkens / ofte hordekens / ofte blicken leghende in eene warme stove t'eenemael hart laten drooghen / ende soo het Syroop op de confijturen vetachtigh blijft liggen / sult daer wat sijn Broot-suycker oversiften / droogh wesende / sult die in drooghe doosen bewaren / met schoon papier tusschen beyde geleydt / sult het tot het ghebruycke bewaren.

Maniere om Peeren te confijten.

NEemt Muscadelle-peerkens / schilt de selve / maer laet de steert daer aen / ofte eenighe andere Peeren / die gheen steenen in en hebben / ende drooghe zijn: ziedt die in klaer water; Maer wacht u wel van die te sacht te zieden: Want soude in't Suycker in plamaye veranderen / doet die uyt het water / ende laetse verlecken /

lecken/ giet dan daer over geclarificeert Poeper-Suycker / tot een heel dick Syroop ghezoden / tot dat sy t' eenemael overdeckt zijn / laet die eenen dagh dus t' samen staen / giet dan het Syroop af / het welcke t' eenemael dun is gheworden / ende ziedt het wederom tot een dick Syroop / giet het dan wederom op de Peeren / ende continueert dit soo dickmaels / tot dat het Syroop dick blijft en standt houdt. Wilt ghy die droogh confijten/ soo haest het Syroop dus sijn standt heeft behouden / dunt het Syroop met water / ende laet het een walleken t'samen zieden: neemt de Peeren dan daer t'eenemael heel uyt/ende doet soo ick boven ghesept hebbe in de Parijsche maniere van droogh te confijten; maer noteert dat soo haest de Confijture met Suycker door-droncken is / dat men die niet langhe in het Syroop mach laten / want de Confijturen krijgen daer door een vettighedt / waer door sy niet wel en konnen drooghen / ende verliesen oock hier door hunne klarighedt.

Maniere om halve Appelen droogh te confijten.

NEemt Appelen die men noemt Enetten / Blomminghen / ofte Oepleersen / snijdtse ten halve door/ weert het klock-huys daer uyt / ende schelt die / niet in 't ronde / maer lanckwerpigh / neemt dan schoon gheclarificeert Poeper-suycker / doet daer de halve Appelen in / ende laetse soetjes t' samen opzieden / tot dat het Syroop begint dick te worden / de Appelen sullen schijnen tot plamepe te gaen / maer neemt die t' eenemael heet met een lepel uyt

het

het Syroop soo drooghe als ghy kondt / ende leght die op blicken / de welcke ghy in een warme stove sult stellen / als sy boven droogh zijn / sult die van onder met een mes oplichten ende omkeeren / ende wederom in de warme stove soo langhe laten / tot dat sy t' eenemael droogh zijn/om tot het drooghen wat te helpen/mooght daer een weynigh fijn Broodt - suycker over ziften / droogh zijnde / bewaert die in een drooghe plaetse met schoone papieren tusschen beyde gheleydt.

Maniere om halve Queen te confijten.

NEemt Queen niet t' eenemael geel oft rijp versch af-ghepluckt / snijdt de selve te midden door / schelt die/ ende doet de klock - huysen uyt. Clarificeert dan met het wit van den eye dry pondt Poeyer - suycker / met dry pinten waters / doet dan daer by vijf pondt halve Queen / ende laetse t' samen zieden soo langhe tot dat ghy een druppel twee ofte dry Syroop op een tallioore latende verkoelen / hem van onder oplicht als een gheleye / leght dan met een lepel/ de halve Queen ordentlijck in potten / ende giet daer al heet het Syroop over / koudt wesende / bint die toe / ende bewaertse tot het ghebruyck ; Queen sijn goet om de digestie te vervoorderen.

Maniere van Geleye van Queen te maken.

NEemt de Queen ghelijck sy zijn met schellen met al/ door - snijdt die in kleyne stuckkens / ende maeckt van de selve van klaer wa-

ter een langhe decoctie, latende de selve een langhen tijdt soetelijck zieden. Clarificeert dan dese decoctie met het witte van den ey / ende tot twaelf pont van dese decoctie neemt drij pont Poeyer-suycker / door-ghegoten zijnde / laet het langhsamelijck zieden / tot dat ghy de proeve nemende op een tailljoor / met het punt van het mes hem van onder licht / van 't vier ghedaen zijnde / giet de gelepe heel heet in doosen.

Maniere om roode Marmelade te maken.

NEemt Queen versch af-ghepluckt / niet t' eenemael rijp / schelt die / en snijtse in vier stucken / ende weert de klock-huysen daer uyt / thien pondt. Hier toe sult ghy clarificeren ses pont Poeyer-suycker / met ses pinten waters / door den wollen doeck ghepasseert zijnde / doet daer de Queen by / ende laet het t' samen soetelijck zieden; maer wacht u altijdt seer dat sy niet en branden / tot dat de Queen roodt zijn ende het Syroop heel dick is / dan sult ghy de Queen door een Traseer-becken / met groote gaten / door gieten / en de selve met een groote houte lepel ofte stamper door-wrijven / doch en is niet van noode dat sy al door passeren / als sy maer ghebroken zijn; want 't en is niet van noode dat sy soo fijn zijn. De Queen dus ghebroken zijnde / menghelt die met hun Syroop / ende laetse dus koocken / gedurighlijck met een breede houte spatel omroerende / op dat sy niet en branden / tot dat ghy de proeve op een tailljoor nemende / ende kout zijnde / de Marmelade haer van onder / sonder aen te hanghen / oplicht / het welck ghewaer wordende / sult de panne terstont van 't

van 't vier nemen / ende met een houte lepel met een rassighepdt der Marmelade in doosen uyt-scheppen / de doosen kloppende op een tafel / op dat de Marmelade boven effen ende ghelijck mach wesen. De doosen verkoelt zijnde / stopt die toe / ende bewaertse op een droogghe plaetse tot het ghebruyck. Noteert dit wel / ten eersten / om bloedt-root te maken / dat de Queen versch af-ghepluckt moeten wesen / ende niet t' eenmael geel ende rijpe: Ten tweeden / dat ghy de Queen soo langhe / sonder te breken / laet zieden / als 't moghelijck is; want als sy ghebroken zijn / is 't meerder moeyte om ghedueriglijck te roeren: Ten anderen / wordt de Marmelade / als sy langhe koockt / ghebroken zijnde / zwart ende doncker roodt.

Maniere om witte Marmelade te maken.

NEemt een becken ofte ketel met schoon water / stelt het op het vier / ende als het ziedt / doet daer Quee-peeren in ongeschelt ghelijck sy zijn / ende laetse zieden tot dat de schelle berst. Neemt die dan daer uyt / ende verkoelt zijnde / schelt die / ende snijdt al het vleesch af tot het klock-huys toe. Dit sult ghy dan stampen in eenen steenen mortier / en door eenen teems steken / de welcke niet te fijn en is / de steenachtighepdt die op den teems blijft ligghen / sult ghy weck werpen. Dese Pulpa sult ghy dan doen in een becken / en met een houte spatel ghedueriglijck omroerende / op het vier laten drooghen. Tot yder pondt van dese Pulpa sult ghy nemen een pont poeyersuycker / 't welck ghy met water sult clarificeren / en laten zieden tot consistentie van tabletten: van't vyer gedaen zijnde / mengt

daer de Pulpa onder / laet het dan een walleken / sonder meer opzieden. Van 't vier ghedaen zijnde / ende noch warm / schept die met een groote houte lepel in dosen / ende steltse in een warme plaetse ofte stove / tot dat sy een korste boven krijghen / maer de dosen en moghen niet ghesloten zijn / ende bewaert die dan tot het ghebruyck. Sommighe nemen vijf vieren-deelen fijn ghestampt Broodt-suycker / ende menghelen dat met een pondt Pulpa onghebrooght / ende laten 't maer een walleken t' samen op-zieden. Dese Marmelade valt witter / maer moet langher in de stove staen.

Maniere om Boccaden van Marmelade te maken.

DOet met de Queen gelijck ghy boven met de witte Marmelade ghedaen hebt / maer neemt tot een pondt Pulpa vijf vier-en-deelen Broodt-suycker / ende laet het zieden als het voorgaende: van 't vier ghedaen zijnde / giet het dan in een berdeken / het welcke rontomme kanten heeft / stelt dan 't selve in een warme plaetse: als de Marmelade nu boven ghebrooght is / en dat ghy die soudt konnen handelen / snijdt dan die in vierkantighe ruptswijse stuckskens / ende keert dat onder gheweest is boven / ende zift daer wat fijn Broodt-suycker op / ende stelt de selve wederom in de stove / ende laetse daer soo langhe in dat sy t' eenemael droogh is / stuyt die dan in een dose met papieren tusschen beyde / ende bewaert die tot het ghebruyck in een drooghe plaetse. Noteert / om witte Marmelade zijn de rijpe Queen benuamer als de ander / is oock goet dat sy een tijdt gheplockt hebben gheweest.

Manie-

Maniere om Pasta de Genoa na te maecken.

NEemt appelen diemen Rabauwen noemt / ofte ander drooghe Appelen daer toe bequaem / scheltse en ziedtse in schoon water / steeckt de Pulpa door eenen teems / doet de selve dan in een becken / ende gheduerighlijck met een breede spatel omroerende / drooght de Pulpa op. Tot een pondt van dese Pulpa sult ghy nemen vijf vierendeelen Broodt-supcker / het welcke met water ghesmolten wesende / ende tot consistentie van Tabletten ghezoden / sult de ghedrooghde Pulpa daer bij doen / ende een walleken twee ofte drij t'samen laten op-zieden / ende dan van het vier doen / daer bij menghelende een aeftken ofte twee Muscus met wat Broot-supcker ghepoepert. Dese Pasta sult ghy met een houten lepelken / in aerde verloode formen / daer toe ghemaeckt / uyt-scheppen / ende in een heete stove stellen / ende na een dagh twee ofte drij boven ghedrooght wesende / de Pasta uyt de formen doen / het onderste opwaert legghende met wat fijn Broot-supcker bezifter / ende wel ghedrooght wesende met tusschen-gheleyde papieren in een doose bewaren. Te Parijs nemen sy de Pasta met spaentjes uyt / ende legghen die op platte blicken / met de spaentjes sulck een forme maeckende / als 't hun in den sin komt / ende stellen dan de blicken in een warme stove / de Pasta boven ghedrooght wesende / lichten die van onder met een mes van het blick / ende keeren die om / ende bezifter die met een weynigh Broodt-supcker / t'eenemael doordrooght zijnde / bewaren die met schoone tusschen-gheleyde papieren in

dooseu

dooſen. Sommighe nemen half Pulpa van Queen / en half Pulpa van Appelen / 't zy Rabauwen/ Renetten/ ofte Blomminghen/ andere nemen anders niet dan Pulpa van Queen/ ſonder die eerſt te drooghen / maer latende met het Suycker een walleken / ſonder meer opzieden / ende is oock goedt.

Maniere om Okernoten / Tatau - ſcheuten / en groene Amandelen te confijten/ heb ick gheſeydt in de generale maniere van confijtinghe. Ick ſoude wel meer andere Confijturen beſchrijven/ maer die de boven- gheſchreven kan / ſal alle andere wel na maken. Soude oock wel de maniere beſchrijven om Penpe - ſuycker/ en allerlepe Tragie te maken/ maer door dien deſe meer door experientie / ende ſelf te ſien/ gheleert worden ſal 't ſelve achter - laten.

Maniere om Marſepeyn
te maken.

NEemt twee pondt Amandelen / laet die in ſchoon water een walleken op-zieden/ pelt dan de ſelve / ende waſcht die in water heel ſchoon / ſtampt die dan in een ſteenen mortier redelijck fijn met een vierendeel wit en gheſuybert Poeper- ſuycker / ofte wat meer/ ende met Roose - water: gheſtampt zijnde / ſmilt noch een pondt wit Poeper - ſuycker met ſchoon water / ende giet het dan door een hayzen ſtramijn/ ende koockt het tot een heel dick Syroop / doet dan de Amandelen daer by / ende laet het ſoo op-zieden met een breede houte ſpatel geduerichlijck omroerende / op dat het niet en branden/ tot dat ghy de Paſta met u handt aenraeckende / de ſelve niet en beſmet / doet het dan van 't vier / ende ſtropt daer wat ghepoepert Brooſuycker

suycker op / en rollet daer in. Maeckt dan van dese Pasta u Marsepeyn / de Pasta met ghepoeyert Broodt - suycker op - werckende / ende laet die backen met een panne daer toe bequaem / onder met Broodt - suycker / ofte bloemen het papier daer het Marsepeyn op licht / wel bestroyt zijnde / op dat het aen 't papier niet aen en hanghe / tot dat het droogh is / ende beghint eenichsins roodt te worden. Neemt dan van 't fijnste Broot - suycker t'eenemael fijn gepoeyert / doet dat in een schotel / menghet daer soo veel Roose - water by / dat het is gelijck een dicke pap / strijckt dan dese pap met een borstelken op 't Marsepeyn dunnekens / stelt dan daer wederom de panne met groot vier op / en laet het soo langhe backen / tot dat den pap t'eenemael is op-geblasen / ende gestegen / ende dat de bladeren blijven opstaen / sonder neder te vallen / als een ys. Sommighe maken de Pasta sonder koken / latende de Amandelen wel van het water verlecken / stampen die met sommighe druppelen Roose - water / ende menghelen daer het Suycker onder / dan nemen sy een ysere reepe / de welcke sy onder met hostien besetten / ende strijcken dan met een breede spatel dese reepe vol Pasta / snijden dan met een mes den reep rontomme los / ende wercken dan met Suycker het Marsepeyn uyt / ende backen soo boven gheseydt is.

Maniere om witte letteren, alias Rosquillien te maken.

Maeckt deegh van fijne Terwe bloeme / ende koude Soete - melck / ende maeckt die soo hart als men deegh van Taerten gheme-

meynelijck maeckt / rolt dan dit deegh dun uyt neemt dan Marsepeyn Pasta / ende rolt daer een rolleken af / ende windt dat in 't uytgherolt deegh / ende steeckt het deegh af met een spore / maeckt dan daer van sulck een satsoen af als 't u belieft / ende snijdt in de eynden langwerpige sneetkens in / ende hier en daer boven op / ende leght in de bovenste sneetkens noch een beetjen Amandel-pastey / backt dan dese letters in een koelen Oven / als het brood daer uyt ghetrocken is.

Maniere om roode Letters te maecken.

NEemt een pont Poeper-suycker / een half pont fijne gestampte Amandelen / anderhalf once Caneel-poeper / een dragme Peperpoeper / anderhalf pont fijne Tertwe-bloeme / ghemeyne Bolus soo veel als 't van noode is / om de Pasta roodt te maecken / ontrent drij dragmen / ofte wat min / twee Eyeren / Roose-water soo veel als ghy van doen hebt om de Pasta te formeren. Stampt dit al te samen in den mortier gelijck een masse Pillen / soo sacht dat ghy die kondt uyt rollen: maeckt dan daer van sulck een satsoen ofte letter als 't u belieft / ende nijpt die met een getant nijperken / backt dan de selve in een laeuwen Oven nae dat het broodt uyt-ghetrocken is. Van de Pasta worden oock Mastachjolen in Vormen ghedruckt / ende als boven ghebacken op papieren / ofte blicken met boter wat vet-ghemaeckt.

Manie-

Maniere om Mostachiolen van Napels te maecken.

NEemt sijn Cerwe-blomme / en Poeper-supcker van elcks een pondt / sijne ghestampte Caneel dry oncen / een weynighsken Parijsche Roose / met Eperen ende Roose-water soo veel als 't van noode is / maeckt daer van in den mortier een massa / ende formeert daer van lanckwerpighe platte brootkens / van fatsoen als een Laurier-bladt / ende backt die in den Oven als boven verstercken de maghe.

Maniere om ghemeyn Bescuyt te maecken.

NEemt dry pondt sijne Cerwe-blomme / twee pondt witte Poeper-supcker / twee-en-twintigh Eperen / de Eperen sult ghy eerst in eene teple langhen tijdt met een houten lepel slaen / ende dan het Poeper-supcker daer by voen / eerstmael ghesuybert van alle onsuyberheydt / ende daer na de bloeme / ende sult dit t' samen met de houte lepel een quartier uers kloppen / wel gade slaende datter gheen klontjes bloeme onghemengelt in een blijven / want sy souden het bescuyt zwaer maken. Neemt dan dry blicke Bescuyt-pannen / maeckt die bet met boter / ende giet daer de materie in: steeckt dan de panne in den oven / niet diepe / maer boven aen / want het bescuyt sonde op-trecken / als het boven ghesteghen is / moet de pannen wat dieper in steecken / ende laetse soo dry quartier uers / ofte een ure staen backen / tot dat het boven roste is / ende van onder niet papachtigh. Noteert / den Oven en mach

niet

niet heet sijn / maer recht als het tarwen-brooot daer uyt komt / soo nochtans te laen ware / mooght daer een halve Mutzaert in verbranden. Uyt de pannen gedaen sijnde / laet het verkoelen / ende s' anderdaeghs daer naer sult dat snijden en in een laeuwen oven laten drooghen.

Maniere om ront licht bescuyt te maecken.

NEemt 25. Eyeren / ende doet daer bij twee pondt ghestampt Broodt-suycker / ofte droogh poeper-suycker / dit sult ghy t' samen met een roepken / ofte bessemken van witte wissen twee uren / ofte meer kloppen / doet dan daer bij een pondt sijn ghepoeyerde stijf-blomme / ende vijf vieren-deel Tarwe-blomme / de welcke wel doormenghelt wesende / sonder langhe te kloppen / sult die op graeuw papier met een lepel hier ende daer op gieten in rondelens / ofte lanckwoorpigh / ende in een warme oven backen: Daer naer sult ghy de selve met een mes van het papier afdoen / om-keeren / ende in den oven t' eenemael laten drooghen. Om dit bescuyt lichter te maken / ende te doen gaen ende zwillen / maeckt de materie onder het kloppen met onder-ghesetbier wat warm.

Maniere om spa-ofte Vasten-bescuyt te maecken.

NEemt 6. pont sijne Tarwe-blomme / 12. oncen wit poeper-suycker / twee oncen coriander / ende een once Anijs t' samen grof ghestampt / een half pondt boter / kneedt dit t' samen

men met melck / ende gist / ende maeckt daer twee ofte drij lanckwerpighe brooden af / backt die met ander broodt in den oven / ende leght onder de brooden papieren / slappelijck ghebacken wesende / sonder de korsten te beröranden / treckt het upt / ende laet het eenen dagh liggen / snijdt dan de korsten rondtom af / ende snijdt het in dicke sneden / maeckt die een weynigh vochtigh met Roose - water / ende wrijft daer in fijn ghepoeyert Broodt - suycker / stelt die dan in een warme plaetse in de stove / ofte in den oven om te drooghen.

Maniere om ghebacken Caneel te maecken.

Neemt een pondt fijn ghepoeyert Broodt-suycker / poeyer van fijne Caneel een once en half / ghepoeyerde Syneber / ende peper van elcks een halve draghme / Bolus armenus fijn ghewreven / ofte Parijsche Roose twee dragmen menghelt alle dese poeyeren te samen / ende maeckt in den Mortier daer van een massa, met gomme traganth ghesmolten in roose - water / dick zijnde als een stijf pap. Rolt dese massa met een Rol - stock upt / de selve bestuyvende met stijffel / rolt dan dese uptgherolde pasta op dunne ronde storckens / ende omslaende / doet den om - gheslaghen kant met de voornoemde gomme traganth aenplacken / ende laet het soo in een warme plaetse drooghen. Om Giroffenagels, en Note - muscaten naer te maken: Men menghelt by het suycker naghels / ofte note-poeyer t' eenemael fijn / ende sommighe druppelen olye van Giroffenaghels / van Foelie / ofte uptgheparste Note - muscaten.

Maniere om Broodt-suycker te rafineren.

HOewel dit niet eyghentlijck Apothekers werck en is / nochtans om sijne curieuseyt te contenteren / en hoe dit gheschiedt / hem te leeren / om dies noodt wesende te moghen in het werck stellen / sal de maniere in het kort alhier beschrijven: Neemt een eemer water en doet in het selve een pont onghebluste kalck / roert het omme / ende laet het staen ontrent twee daghen / giet het dan heel klaer af / ende neemt anderhalve stoop van dit water / ofte wat meer / ende clarificeert daer mede thien pondt Suycker / als het nu ziedt / neemt het schuym af / t' eenemael af-ghedaen zijnde / slaet noch een Eye ofte twee in water / roert ende slaet dat dapper met een roepken / op dat het wel schuyme: Neemt dan dit schuym met een schuym-spaen / en smijt dat op het ziedende Suycker / welcke schuym zwartachtigh gheworden zijnde / sult het afnemen slaet dan met het roepken wederom het voor-gaende water / tot dat het t'eenemael schuymt / welcke schuym als voren / wederom op het Suycker sult werpen / ende zwart gheworden zijnde / af-nemen / 't welck ghy soo langhe sult vervolghen / tot dat het schuym wit blijft / het welck ghy dan door den wollen doeck sult passeren / en laten zieden tot consistentie van Tabletten. Van't vier ghedaen zijnde / giet het in een becken met een gote / ofte teple / ende laet het soo staen ontrent een half quartier uers / dan stroyt daer boven op een half once fijn ghestampt Broodt-suycker / ende ghezift / ende een kleyn stuckken boter / veel minder als

de

de grootte van een halve Hasenote / ende giet dit soo inde vorme / maer sy moet nat wesen. Dit soo ghedaen zijnde / roert met een stockken het Suycker van elcke vorme bysonder een weynigh omme / ende laet het soo staen. Dit sal het Suycker maken met ooghen / oock is het Broodt-suycker om het selve te doen / ende sult de vormen dus warm in de stove draghen / want anders soude het Suycker smilten; s'anderdaeghs treckt het tapken uyt / dat onder in de vorme is / ende laet het Syroop / onder in een teylken uyt loopen: daer nae doet op het Suycker leem een weynigh wack ghemaeckt / een vingher ofte twee dick / dit sal het Syroop 't welck in 't Suycker is / van onder doen uyt-loopen. Als dit leem ontrent vier daghen daer op heeft gheleghen / sult het met een mes afdoen / ende het Suycker uyt de vorme doen en dus in de stove stellen. Van het schuym ende Syroop dat uyt de vormen gheloopen is / maecktmen het ghemeyne Syroop. Dit hebbe ick met chien pondt Suycker beschreven / om te lichter te verstaen / met sommighe hondert ponden is 't al het selve naer advenant alles vermeerderende.

Sapa. Rob. Robub.

DE moesen / soo wy die noemen / sijn weynich en oock weynigh in't gebruyck van de Geleye seer weynigh verschillende: ja moghen oock Geleyen ghenoemt worden / namentlijck als sy ghecomposeert zijn / dan zijn een weynighsken dunder van consistentie. De welcke in 't ghebruyck sijn sal ick hier beschrijven: Den Diamorum hoewel sy onder de Rob gherekent wort / sal nocytans onder de Syropen beschrijven / door

dien het meer een Syroop is / dan een Rob.

Rob de Ribes, & de Berberis Simplex.

NEemt soo veel sap van Genevers / alias Aelbesien / oft sap van Berberis als't u belieft / koockt het selve tot dickte van Honigh / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Rob de Ribes, & Berberis compositum.

NEemt vier pondt sap van Aelbesien / ofte van Berberis / doet daer by twee pondt broodt-suycker / ofte poeyer-suycker (maer een walleken opghezoden hebbende / moet om d'onsuyverheydt wille doorgieten) laet het t'samen soo langhen tijdt koocken / tot dat ghy de proeve met sommighe druppelen op een tallhoor nemende / houdt wesende / van onder hem licht / sonder aen de tallhoor te hanghen / giet het dan heet uyt / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Rob de Cornis, & prunellorum silvestrium.

NEemt sap / ofte decoctie van Cornoeillien / ofte slee pruymen twee pont / suycker een pondt / koockt het selve als het boven gheschreven / zijn beyde goet teghen het bloet-spouwen ende bloedt-loop.

Syrupus sive Serapium.
Syrupus acetosus simplex. D. Mesuæ.

℞ Aceti vini ℔ j. ſ. sacchari in aqua clarificati ℔ ij. ſ. coquantur secundum artem.

In den eersten sult ghy u suycker clarificeren met het witte van een ey / met twee pondt
en

en half water (want een pondt water teghen een pondt supcker is de ghemeyne clarificeringhe : Want met soo veel water kan het supcker ghemackelijck door passeren) maer eer ghy het supcker daer by doet / moet het witte van een ey met wat water dapper met een roepken ghesaghen worden / op dat het in wit schuym verandere / ende met het water sich wel vermenghele : stelt het dan op het vier / ende laet het doorzieden / dan sult ghy 't selve door een witte wolle doeck gieten / op een raemken ghespannen / ende wederom op het vier stellende / laten zieden tot bykans consistentie van Tabletten / dan sult ghy den Azijn daer by gieten / ende soo voort laten zieden tot een Syroop. Dan het vier ghedaen zijnde / ofte noch op het vier staende / sult al het schuym afwerpen / want het schuym soude het Syroop doen bederven. Dit sult ghy in alle Syropen onderhouden / in welcke Azijn beschreven wordt / die doende op het laetste in. Voorts sult altijdt Wijn - azijn nemen / want Wier - azijn en heeft in de medicijne gheen plaetse.

Gemeyne clarificeringhe des Suyckers.

't Schuym niet gheweert, doet het Syroop bederven.

Syrupus de succo Acetosæ. D. Mesuæ.

℞ Succi acetosæ depurati ℔ iii. sacchari ℔ ii. secundum alios ℔ i. s. coquantur secundum artem.

Neemt een deel suringh / maeckt die schoon van alle on - kruydt / ende verrotte bladeren / stampt die in eenen steenen mortier / ende in eenen Kanebasschen doeck ghedaen zijnde / parst die wel sterck uyt in een parsse. Laet dit sap een dagh twee ofte drye in de Sonne / ofte in eenighe warme plaetse staen klaren / ende nedersincken / giet het klaer dan af / ende clarificeert

het met het witte van den eye / het suycker daer by doende / twee ofte dry wallekens t' samen ghezoden zijnde giet het door den wollen doeck / ende laet het daer na kooeken tot consistentie van Syroop.

Syrupus Adianthinus Fernelij, sive Capillorum Veneris.

℞ Adianthi albi M. iij. Adianthi nigri, Adianthi simplicis, Saxifragiæ, Betonicæ, Pimpinellæ, Asplenii id est Ceterach ana M. ij. coque s. a. usque dum remaneant ℔ v. cui adde sacchari ℔ iiij. Mellis optimi ℔ s. fiat s. a. Syrupus.

Sult eerst de Betonie / Steenbreke dat is Saxifragiæ, anders wilde Pimpernelle ghenoemt ende de ghemeyne Pimpernelle in eene genoeghsame quantiteyt waters laten zieden / doet dan daer by alle de Capillaria, ende laetse een walleken ses ofte acht t' samen zieden / want alle de Capillaria van dunne ende subtijle deelen zijn / ende daeromme niet langhe en moghen zieden. Dan 't vier ghedaen zijnde / stopt de decoctie naeuw toe / ende laetse soo staen weycken / tot dat sy bykans koudt is; daer naer sult ghy de kruyden met de handen wrijven / ende stijf uytdouwen / ende de decoctie met het witte van den Ey clarificeren / daer by doende het Suycker / ende den Honigh ende laten zieden tot een tamelijck dick Syroop.

Adianthum album is (ofte immers neemt dat daer voor) steenruyte / voor Adianthum simplex neemt Politrichum, dat is Trichomanes.

Syrupus de Althea Fernelii.

℞ Radicum altheæ ℥ j. Cicerum rubrorum ℥ ſ. Rad: graminis, Aſperagi, Liquiritiæ raſæ, Paſſularum enucleatarum ana ʒ ij. Cymarum altheæ, Maluæ, Parietariæ, Pimpinellæ, Plantaginis, Adianthi utriuſque ana M. ſ. Seminum quatuor frigidorum majorum, & minorum ana ʒ j. ſ. coque in s.q. aquæ ad colaturæ ℔ ij. cui adde ſacchari ℔ ij. fiat s. a. Syrupus.

Koockt in eene ghenoechſame quantiteyt waters voor eerſt / de roode Ciers in den mortier wat ghekrookt / doet dan daer by de Althea, Gras / ende Aſperges-wortelen / ſchoon ghemaeckt / ende met een ſchare doorſneden / eenen tijdt ghekoockt hebbende / doet daer by de Rozijnen van de kernen ghesuyvert / daer naer de krupden / ende een weynigh daer naer het gheſchrabt Calijs-hout / ende ten laetſten de vier groote / ende kleyne verkoelende zaden grof ghestampt / ende vijf ofte ses wallekens t'ſamen ghezoden hebbende / doet daer by de Adianthum, ende noch een wallekken ofte twee ghezoden hebbende / doet het van 't vier / ende laen gheworden wesende / coleert de decoctie, ſonder ſtijf uyt te douwen / om de ſchimgheydts wille. Clarificeert dan de decoctie met het witte van den Eye / het Suycker daer by doende / ende door-ghegoten zijnde / ziedt het tot een heel dick Syroop / ofte ſult u bedroghen vinden / ende het Syroop ſal haeſt bederven / want om de ſchimgheyts wille ſchijnt het dicker te weſen / dan het in der waerheyt is. Noteert / de decoctie moet verzoden zijn tot

dry pont / ende niet tot twee / cymæ, ofte comæ altheæ zijn de opperste toppen.

Syrupus de Artimisia Matthæi de gradibus.

℞ Artimisiæ M.i. pulegii, calaminthæ, origani, melissæ, dictamni cretici, persicariæ, sabinæ, majoranæ, Chamædryos, hyperici, chamæpityos, comarum matricariæ, centuarii minoris, rutæ, betonicæ, buglossæ radicum fœniculi, apii, petroselini, asperagi, rusci, saxifragiæ, radicum enulæ campanæ, cyperi, rubiæ tinctorum, ireos pæoniæ ana ſ. baccarum Iuniperi, seminum ligustici, petroselini, apii, anisi, nigellæ, cubebarum, radicum costi, asari, pyrethri, cassiæ ligneæ, cardamomi, radicum calami aromatici, phu ana ʒ ii. aquæ quantum sufficit, sacchari ℔ ii. fiat S. a. Syrupus.

Dit Syroop dient alleene teghen de ghebreken der Vrouwen / hebbe nochtans het selve willen beschrijven / door dien het dickmaels de Jonghe Apothekers voor een Meesters Proeve wordt voorghehouden / soo om de kennisse der Kruyden / die hier veele sijn / als om de konste van die wel te koocken / te toonen.

Koockt dat in eene ghenoeghsame quantiteyt waters eerst voor al de wortelen van Enula van Iris, het welcke blaeuwe lissen zijn / ende van Peonie - mannekens, in ronde schijfkens ghesneden ende Venckel - wortels van hun herte ghesuybert / ende doorsneden / een weynigh ghrzoden hebbende / doet daer by de wortelen van Peterzelie / van apium, asperges, ruscus, valerianæ, mee-krabbe / cypres, ende steenbreke wortelen /

wortelen / dat is wilde pimpernelle / alles ghesuyvert / ende doorsneden. Een tijdt daer naer doet daer by alle de kruyden / die lange mogen zieden / als Sabina, Camedris, Chamepitis, Betonica, Persicaria non maculata, Artemisia, Matricaria, Ruta, Hypericum, Centaurium, ende Buglossa: een tijdt daer na doet daer by alle de zaden / wat ghestampt / te weten Semen Juniperi, Levistici, Petroselini, &c. doet daer na by alle de wel-ruyckende kruyden / als Calamintha, Origanum, Pulegium, Melissa, Majorana alles doorsneden ende schoon gemaeckt doet daer na by den Alarum, Pyrethrum, ende Costus, ende voor het laetste Cardamomum, Cubebes, Calamus aromaticus, en Cassia lignea wat ghestampt / de decoctie terstondt van 't vier nemende: laetse wel toe-ghestopt 24. uren weycken s'anderen daeghs warm ghemaeckt wesende / wrijft de kruyden met de handen / ende perst die sterck uyt / de colatura wesende dry pondt ofte wat meer / sult ghy met het witte van den Eye clarificeren met twee pondt Suycker / ende door den wollen doeck gepasseert zijnde / tot een Syroop laten op-zieden.

Syrupus Byzantinus compositus cum aceto
D. Mesuæ.

℞ Succi endiviæ, Apii ana ℔ i. Succi lupuli, & succi Buglossæ ana ℔ s. in succis depuratis, decoquantur florum rosarum ℥ i. Glycirhisæ ʒ ii. Seminum anisi, Fœniculi, apii ana ʒ i. s. Spicenardi ʒ i. Colaturæ adde aceti vini ℔ i. sacchari ℔ i. ℥ iii. fiat s.a. Syrupus.

Eerst voor al sult ghy de Bugloss stampen / ende

ende dus gestampt zijnde / een nacht inde koude Kelder laten staen : want anders door de groote slijmigheydt en soude het sap daer niet konnen uyt-perssen. Perst dan die uyt / insghelijcks de dry andere kruyden / welcke sappen ghy t'samen een walleken sult laten op-zieden / ende dan door den wollen doeck gieten. In dese sappen sult ghy eerst het Calys-hout wat gheklopt / gheschrabt ende door-sneden / sommighe wallekens laten zieden / daer by doende de dry Zaden grof ghestampt / daer naer de roode Roosen / ende ten laetsten van 't vier afnemende de Spicanardi, laet het dus t'samen weycken / ende als 't bykans kout is / giet de decoctie door / clarificeert die met het witte van een eye met Suycker / ende laet het tot een dick Syroop zieden / giet dan daer by den witten Wijn-azijn / ende laet dit voorts zieden tot een Syroop / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Syrupus Boraginis.

℞ Succi boraginis depurati ℔ ij. Florum boraginis recentium ℥ iii. Unica ebullitione ebulliant, & simul aliquot horis maceruntur, colaturæ adde sacchari ℔ i. s. fiat s. a. Syrupus.

Ghelijck ick in 't voorgaende Syroop bysantinus gheseydt hebbe van Succus buglossæ uyt te parssen / op de selve maniere sult ghy oock het sap van Borago uytparssen / in welcke sap (als ghy dit sult een walleken opghezoden / ende door den wollen doeck ghegoten hebben) ghy de versche Bernagie-bloemen een walleken / sonder meer / sult laten op-zieden / van 't vier ghedaen zijnde / coleert uwe decoctie, parst de

Blom-

Blommen uyt / ende clarificeert die met het witte van een eye met het Suycker / ende laet het tot een Syroop op zieden.

Syrupus de succo Betonicæ, Cicorei, Endiviæ, Fumariæ, Portulacæ, &c.

℞ Succi cujusvis depurati ℔ iij. sacchari ℔ ij. fiat s. a. Syrupus.

Neemt eenighe van de voorgaende sappen / die u belieft / ziedt die een walleken op / ende giet die dan door den wollen doeck clarificeert dan het selve sap met 't witte van den eye / daer by doende het Suycker door-ghegoten zijnde / koockt het tot een Syroop: Op dese maniere worden alle andere Syropen van sappen van Kruyden ghemaeckt.

Syrupus de Cichoræo cum Rhabarbaro.

℞ Endiviæ domesticæ latifoliæ, Endiviæ silvestris, quæ vulgo lactuca silvestris vel soporifera vocatur, Cichorei, taraxaci ana M. j. Cicerbitæ, Hipaticæ, Scariolæ, Lactucæ, Fumariæ, Lupuli, ana M. ß. Hordei integri ℥ j. Alkekengi, Liquiritiæ, Capilli veneris, Ceterach, Polytrichi, Adianthi ana ʒ iij. Radicum fœniculi, Apii, Asperagi ana ℥ j. coque in s. q. aquæ secundum artem, colaturæ adde sacchari ℔ ij. fiat syrupus, in parte decocti infunde Rhabarbari ℥ i. Spicænardi ℈ iiij.

Ziedet in reene ghenorghsame quantitept waters eerst voor al de onghepelde Gerste / die een tijdt ghezoden hebbende / doet daer by de Venckel / en Asperges-wortels een tijdt daer naer de wortelen van Apium, dese half ghe-

koockt

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-134214-p0191-2 DFG

koockt wesende / doet daer by alle de soorten van Cicoreye / de welcke al groen moeten wesen / als oock de wortels / doet dan daer by de Vesicaria, anders Alkekengi ghenaemt / ofte Halicacabus, ende het Calys-hout: ten laetsten alle de soorten van Capillus veneris, welcke een weynighsken ghezoden zijnde / neemt de Decoctie van 't vier / laetse staen tot dat sy bykans koudt is / ende gietse door. Neemt dan de Rhabarber, ende Spicanardi beyde kleyn ghesneden / doet die in een Tinne-beker / ofte aerde potteken / ende giet dan de boven-gheschreven Decoctie ziedende heet daer over / tot dat de materie t' eenemael overdeckt is / ende laet het soo t'samen staen weycken in een warme plaetse een heele nacht: s' anderdaeghs stelt de Infusie op het vier / ende laetse tot de zoo toe heet worden / giet dan de Infusie door / ende perst de Rhabarber wel stijf uyt. Dit ghedaen zijnde / neemt de reste van de Decoctie, clarificeert die met het Suycker met het witte van den eye / ende door den wollen doeck ghepasseert zijnde / koockt het tot een dick Syroop / ende doet dan daer by de boven-gheschreven Infusie, en ziedt het wederom tot een Syroop / ende bewaert het tot het ghebruyck. Sommighe binden de Rhabarber in een poppeken / ende naer dat de Decoctie is gheclarificeert / doen het selve poppeken in het Syroop / ende latent t' samen zieden / het selve poppeken dickmaels uytdouwende / ende laten't daer naer in het Syroop hanghen / doch al te vergheefs / want in eene dicke vochtigheydt / sulck als Syroop is / en kan gheene uyt-weyckinghe / nochte uyt-sendinghe der krachten gheschieden in de vochtigheydt daer het in gheweyckt wordt / door dien

de

de dickighepdt de materie / die in haer leght / niet en kan door-dringhen / ende vervolghens veel min de kracht uyt trecken / ten waer de selve met eene stercke reucke / als Muscus, ende Amber is / begaeft ware.

Endivia silvestris, noemen ander Lactucam Silvestrem, & soporiferam, is de Cicoreye eenighsins ghelijck / hebbende op de rugge scherpe doornkens / het sap is wit als melck.

Taraxicon is dens leonis, anders paerdebloemen ghenaemt.

Cicerbita is Conijne-krupdt sonder doornen / anders melck-wierdt ghenoemt.

Heparica en is het krupdt niet / voorts brengende blaeuwe bloemkens die in de Bloemhoven wasschen; maer is een krupdt het welcke ghemeynelijck wast in de Calcyn / ofte in weghen daer weynigh Sonne komt.

Scariola is kleyne Endivie.

Vesicaria, Alkekengi, Halicacabus is al het selfste.

Syrupus Corticum citri.

℞ Corticum citri recentium & extimorum ℔ l. Granorum tinctorum, sive Chermes ʒ j. infunde in ℔. q. aquæ 24 horis, coque dum remaneat ℔ j. cui adde sacchari ℔ ſ alii ℔ j. ſ. aromatizetur moschi ℈ ii. fiat s. a Syrupus.

Neemt de uytterste schellen van Citroenen / dat sijn Citers / niet die men hier te lande Citroenen noemt / want dat zijn de waerachtighe Limoenen. Stelt die te weycke in twee pondt waters eenen nacht / ziedtse dan daer na sommighe wallekens op / niet als andere schijven / tot

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-134214-p0193-4 DFG

tot datter twee derden deelen verkoockt zijn: want alle wel-rieckende saken en vermoghen gheene lange koockinge. Onder het zieden doet daer by de Grana Chermes. De decoctie gheseiert wesende / clarificeert die met het witte van den eye / het Suycker daer by voorghende / ende ziet het tot een Syroop onder het zieden / doet daer twee greynen Muscus by / in een popken ghebonden / ende douwt het selve onder het zieden somwijlen uyt: het Syroop ghezoden wesende / laet het poppekin daer in.

Syrupus Cydoniorum.

℞ Succi Cydoniorum depurati ℔ iij. Sacchari albi ℔ j. ſ. fiat ſecundum artem Syrupus

Neemt Que-peeren met schellen met al / raspt de selve / ende perst dan het sap daer uyt / laet dit sap door de Sonne / ofte lanckheyt van tijdt neder-sincken / ende klaren / giet het klaer dan af / ende clarificeert het met het witte van den eye / daer by doende het Suycker / door-gegoten sijnde / koockt het tot een Syroop.

Syrupus Farfaræ, id est Tussilaginis.

℞ Succi Farfaræ ℔ iij. Sacchari ℔ j. ſ. fiat s. a. Syrupus.

Neemt de hoef-bladeren / stampt die / ende perst het sap daer uyt / laet het in de Sonne sommighe daghen staen klaren / giet het klaer af / ende clarificeert het met het Suycker / met het witte van den Eye / door-ghegoten zijnde / koockt het tot een dick Syroop. Hoe klaer ghy dit sap laet worden / nochtans Syroop wesende / set het noch een dicke grout / welcke ghy sult weck werpen.

Farfara wordt oock Tussilago, en Ungula Caballina ghenoemt.

Syrupus

Syrupus Tussilaginis Fernelii.

℞ Tussilaginis recentis M. vj. Adianthi M. ij. Hysopi M. j. Glycirrhisæ ℥ ij. coque in sufficiente q. aquæ ad colaturæ ℔ iiij. cui adde sacchari ℔ iij. fiat s. a. Syrupus.

Koockt in een ghenoeghsame quantiteyt waters de groene Hoef-bladeren / doet dan daer by het Calys-hout / gheschrabt ende gheklopt / ten laetsten den Adianthum en Hysopus een walleken vier ofte vijf ghezoden hebbende / doet het van 't vier / ende noch laeu zijnde / perst het uyt / clarificeert de decoctie met het Suycker / ende ziedt het tot een dick Syroop.

Syrupus Glycirrhisæ Doctoris Mesuæ.

℞ Glycirrhisæ rasæ ℥ ij. Capilli veneris ℥ j. Hysopi aridi ℥ s. Macerentur simul 24. honis, deinde coquantur. Colaturæ adde mellis despumati, penidiarum, sacchari ana ℥ viij. Aquæ rosarum ℥ vi. fiat s. a. Syrupus.

De Glycirrhisæ anders Liquiritia, sult ghy schrabben / kloppen / ende met een schare doorsnijden / daer by doende de Capillus veneris, ende drooghen Hysop door-sneden / ende daer over gieten vier pondt ziedende water / ende dus laten staen weycken 24. uren / daeghs daer na sult ghy de Infusie dry ofte vier wallekens laten op-zieden / bykans kout wesende / sult de kruyden met de handen wrijven / ende stijf uyt douwen / de colature sult ghy clarificeren met den witte van den eye met den Honig / Suycker ende Penye / ofte Suycker in plaetse / want Penye en is anders niet dan wat gebrandt Suycker. Tot een heel dick Syroop

gezoden

ghezoden sijnde / doet daer het Roose-water by / ende laet het wederom op-zieden tot een dick pectorael Syroop.

Syrupus Granatorum dulcium & acetosorum Mesues.

℞ Succi granatorum dulcium vel acetosorum ℔ v. Sacchari albi ℔ iij. fiat s.a. syrupus.

Neemt suere ofte soete Granaten / perst uyt de selve het sap / laet het dan in de Sonne / ofte door lanckheydt van tijdt nedersincken ende klaren. Vijf pondt van dit gheklaert sap sult ghy met het witte van den eye met dry pondt Suycker clarificeren / ende door den wollen doeck ghegoten sijnde / tot een Syroop op-zieden. Syroop van suere ende soete Granaten moeten elck bysonder gemaeckt worden / door dien sy van verscheyden krachten sijn. Sommige maken dit Syroop anders / ende is min kostelijck / maer min krachtigh / seggende dat door dit langh zieden de krachten der Granaten t'eenemael vergaen / daerom zieden sy het geclarificeert suycker tot Consistentie van Tabletten / ende doen dan daer soo veel Granaten-sap by / dat het een Syroop sy / ende een walleken latende op-zieden / schuymen dat af ende bewarent tot het ghebruyck ; maer dit Syroop dunckt my te onkrachtigh / nauwelijcks nae de Granaten smaeckende / daerom soude ick liever gelijcke deelen van sap / ende Suycker nemen / ende dus doende heeft min koockinghe van doen.

Syrupus de Hysopo Doctoris Mesuæ.

℞ Hysopi aridi, Radicum apii, Fœniculi, Petrose-

Petroselini, Liquiritiæ rasæ ana ʒ x. Hordei mundi ℥ ſ. Seminis maluæ, Cydoniorum, Tragacanthæ ana ʒ iii. Capilli veneris ʒ vi. Iuiubarum, Sebesten ana N°. xxx. Passularum enucleatarum ℥ i. ſ. Ficuum siccarum dactilorum pinguium ana N°. x. Penidiarum albarum ℔ ii. Confice s. a. Syrupum.

Ziedet in een ghenoechsame quantiteyt waters eerst voor al de Gerste / die een tijdt ghezoden hebbende / doet daer by de Peterselie / ende Venckel - wortels / ende een weynigh daer nae de Celeri - wortels / alle door - ghesneden / ende van hare herten ghesuyvert / de selve eenen tijdt ghezoden hebbende / doet daer by alle de vruchten / de steenen van Iujubes ende Sebesten ghekroockt / de Rozijnen van hare kernen ghesuyvert / de Oughen ende Dadelen doorghesneden. Het Semen cydoniorum en Gomme tragantij sult ghy wat stampen / ende in een poppeken bindende / mede t' samen laten zieden / daer nae doet daer by het Semen maluæ, ende het Calys-hout gheschrabt gheklopt ende door ghesneden: voor het laetste den Capillus veneris, ende den Hysop door - ghesneden / de welcke een walleken vijf ofte ses op ghezoden hebbende / doet het van 't vier: laet de decoctie laen worden / ende gietse door / sonder sterck uyt te perssen / om de slymigheydts wille. Clarificeert dan de decoctie met de Penye oft Poeyer-suycker / want Penye en is anders niet dan wat ghebrant Poeyer - suycker) met het witte van den eye / ende door - ghegoten zijnde / ziedet tot een dick Pectoracl-syroop.

Sebesten wordt oock ghenaemt Myxa ofte Myxaria.

Syrupus de Iujubes Doctoris Mesuæ.

℞ Iuiubas N° lx. violarum, Seminis maluæ ana ʒ v. Capilli veneris, hordei mundi, liquiritiæ rasæ ana ℥ i. Seminum cidoniorum, Papaveris albi, Melonum, Lactucæ, Tragacanthæ ʒ ana iii. coque s. a. colaturæ adde sacchari ℔ ii. fiat Syrupus Iuiubæ zijn oock ghenaemt Zizyphus, ofte Zizypha.

Ziedet in een ghenoeghsame quantiteyt waters eerst de Gerste / die half gheborsten zijnde / doet daer by de Iuiuben, de steenen ghekroockt / daer na het Semen cydoniorum, ende Gomme Traganth wat ghestampt / en in een wijdt poppeken ghebonden / het welcke ghy onder het zieden somwijlen sult uyt-douwen met een spatel / een tijdt ghezoden zijnde / doet daer by het Calys-hout gheschrabt / ghekloyt / ende door-sneden / ende het Malua-zaet wat ghebroken: een weynighsken daer na het Heul-zaedt wat ghestampt de Capillus veneris, ende Violetten nae dry ofte vier wallekens / het Meloen-zaet en Latauwe-zaet oock wat gestampt. Dan 't vier ghedaen zijnde / coleert de decoctie tot dry pondt verzoden / clarificeert dan die met het witte van een eye / ende koockt het tot een dick Pectorael syroop.

Syrupus de succo Limonum.

℞ Acetositatis limonum ℔ iii. sacchari albissimi ℔ i. s. Weckerus habet ℔ ii. dispensatorium Romanum, ana ℔ iii.

Ick sal de dry voor-gheschreven Descriptien

tien van Syroop van Limoenen achter-laten/ ende een vierde alhier beschrijven / min kostelijck / meer sieffelijck ende krachtigh / van den Dispensatorium Augustanum aengheprezen / ende met een woordt maer aengheraeckt / sonder de maniere te beschrijven / de welcke dese is: Neemt Limoenen / hier Citroenen ghenoemt / perst daer uyt het sap / laet het selve door de Sonne / ofte metter tijdt door nedersinckinghe t'eenemael klaer als water worden: giet het klaer van de drabbigheyt af / ende giet de drabbigheydt door den wollen doeck / ende laet het sap allenckens van selfs / sonder perssen doorloopen / door gheloopen zijnde / soo het niet t'eenemael klaer en is / laet het wederom nedersincken; want de onklarigheydt soude u Syroop doen gommelen ende stollen / onsienelijck ende onaenghenaem maken. Neemt dan twee pondt Poeyer-suycker / clarificeert dat met het witte van den eye / door-ghegoten zijnde koockt het Suycker tot consistentie van Tabletten / doet dan daer by soo veel sap van Limoenen / als het Suycker kan verdraghen tot een Syroop / dat is een medicinael pondt van twaelf oncen / teghen twee pondt suycker Antwerps ghewichte van sesthien oncen: ziedet een walleken op / neemt dan het schuym af / ende bewaert het tot het ghebruyck. Dus doende sal u Syroop klaer ende wit zijn / ende de krachten door 't langh zieden behouden.

Syrupus de Mentha minor D. Mesuæ.

℞ Succi menthæ depurati, succi granatorum dulcium & acetosorum ana ℔ j. Mellis vel sacchari ℔ j. fiat s, a. Syrupus.

Sult eerst het uyt-gheperst sap van Munte

klaren ghelijck in 't Syroop Byzantinus ghesept is / ende het sap van soete ende suere Granaten ghelijck boven in het Syroop van Granaten verhaelt is; dese sappen sult ghy met het Suycker / ende witte van den epe clarificeren / ende tot een Syroop op-zieden.

Syrupus Myrtinus compositus.

℞ Myrtillorum ʒ x. Rosarum, Santali albi, Sumach, Balaustiorum, Berberis ana ʒ vii. s. Mespilorum ʒ25. Succi granatorum acidorum, vel Musorum, Succi pomorum agrestium ana ℔ i. Sacchari ℔ i. s. coquantur supra scripta in s. q. aquæ; colatura adde succos, & cum saccharo coque ad consistentiam Syrupi.

Ziedet in eene ghenoeghsame quantitept waters eerst de groene / ende niet murwe Mispelen / met een mes door-ghesneden / die wat ghezoden hebbende / doet daer by de Myrtillen ende Sumach grof gestampt / ende den Berberis, op het laetste de Balaustria, Roosen ende witte Santalen, klein ghesneden / oft grof ghestampt: een walleken ofte twee ghezoden hebbende / neemt de decoctie van 't vier / en laett gheworden / giet die door. By dese colatura van een pondt ofte daer ontrent / doet daer by het sap van Granaten / ende van wilde Appelen: Clarificeert het t'samen met het witte van den epe / ende door den wollen doeck ghepasseert zijnde / ziedet tot een dick pectorael Syroop in een vertint becken / ofte anders souden de suere sappen ende de decoctie na het koper smaken. Dese discriptie is uyt Cordus genomen / Bauderon beschrijft de ghewichten anders /

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-134214-p0200-7 DFG

anders / Fernelius heeft maer twintigh dragmen mispels.

Syrupus papaveris simplex D. Mesuæ.

℞ Capitum papaveris albi recentium, capitum papaveris nigri recentium ana ℔ ſ. ℥i. ſ. aquæ pluvialis ℔ iiii. coque uſque dum remaneat ℔ i. ſ. colaturæ adde ſacchari, penidiarum ana ℔ ſ. fiat s. a. Syrupus.

Neemt knoppen van witte en zwarte Heul / eer ſy t'eenemael rijp zijn / door - ſnijdt de ſelve / ende giet daer vier pondt ziedende water over / ende laetſe ſoo staen weycken 24. uren / ziedtſe dan op tot datter anderhalve pont over blijft / noch laen weſende / perſt de decoctie uyt / ende met het witte van een eye / ende een pont Suycker (want Penye en is maer Suycker wat gebrant / ſoo ick noch gheſeyt hebbe) clarificeert de decoctie, ende door den wollen doeck gheparſeert zijnde / kookt het tot een dick peckorael Syroop.

Syrupus papaveris ex Diſpenſatorio Amſtelredamenſi.

℞ Capitum papaveris albi maturorum & ſiccatorum ℥ x. coque in s. q. aquæ ad medias, colaturæ adde ſacchari ℔ ii. ſ. coque in Syrupum.

Dit Syroop can t'allen tijde des Jaers gemaeckt worden / als ghy van het ander te hoyt komt / ofte als ghy den witten ende zwarten Heul niet en kondt verſch bekomen / maer is min krachtigh.

Syrupus papaveris erratici ejuſdem Diſpenſat.

℞ Florum papaveris erratici recentium ℔

ii. coquantur in s. q. aquæ, colaturæ fortiter expressæ adde, sacchari ℔ ii. coque in Syrupum Gandense Dispensatorium habet Infusionis, florum papaveris erratici tertio repetitæ ℔ i. s. sacchari ℔ i.

Neemt twee pondt versche bloemen van roode wilden heul / ziedt die in een ghenoeghsame quantiteydt waters tot de colatura van dzy pondt / perst die sterck uyt / ende clarificeert de decoctie met twee pont Suycker / ende koockt het tot een dick pectorael - syroop.

Syrupus de Pomis D. Mesue.

℞ Succi pomorum dulcium & acetosorum ana ℔ ii. s. sacchari ℔ i. s. fiat secundum artem Syrupus.

Neemt voor soete Appelen Oelpeersen / ende voor suere Groeningen ofte eenige andere / raspt die / ende perst daer het sap uyt / laet dit sap sommige dagen staen sincken / ofte soo andere schrijven / koockt het tot de helft / ende laet het daer na staen sincken tot dat het klaer wordt: soo het nochtans niet klaer en wordt (het welcke gheschiet als de Appelen te rijp zijn / ofte te lange gepluckt zijnde / hebben op de solder geleghen) eer het sap suer wordt / ende andere krachten bekomt / clarificeert het / ende ziedt het tot een Syroop / ende hoewel het selve t'eenemael troubel ende onklaer blijft / gaet voort ende koockt het tot een Syroop / het sal metter tijdt allencrkens klaer worden / ende nedersincken / ghelijck het Syroop Tussilaginis en Acetosæ, oock doet: maer soo ghy het sap uytperst / als de Appelen eerst af - ghepluckt zijn / sult dit al ontgaen.

Syrupus

Syrupus de quinque Radicibus.

℞ Radicum apii, Fœniculi, Petroselini, Rusci, Asperagi ana ℥ j. coque in s. q. aquæ ad colaturæ ℔ j. l. cui adde sacchari ℔ j. fiat s. a. Syrupus.

De Peterselie ende Venckel-wortels sult ghy / van hare herten ghesuyvert zijnde / wasschen ende doorsnijden / ende in eene ghenoeghsame quantiteyt waters met de Ruscus ende Asperges-wortelen oock door ghesneden zijnde / t'samen kooken / een tijdt daer na de Apium-wortels oock ghesuyvert zijnde / daer by doen / ende tot anderthalf pondt colatura laten verzieden. Laeu gheworden zijnde / sult de decoctie door-gieten / ende met het witte van den eye met Suycker clarificeren / ende door ghegoten zijnde / tot een Syroop laten opzieden.

Syrupus Rosatus solutivus.

Infusionis rosarum pallidarum novies recentibus rosis reiteratæ, sacchari ana partes æquales fiat s. a. Syrupus.

Neemt een aerde ofte steene pot ofte kanne / steeckt die vol af-ghepluckte Provensche Roosen / giet dan daer over ziedende schoon water / dat sy recht oversopt zijn / met een stock de roosen omroerende / op dat sy het water te beter vatten / stopt den pot dan toe / ende laetse dus staen tot 's anderen daeghs / giet dan de Roosen uyt in een becken / en stelt het op het vier / latende de Infusie komen tot de zoo toe / sonder nochtans te laten zieden / giet de Roosen dan door een teems / ende perst die daer nae door een canefas doeck / vult den stoop dan wederom met versche af-ghepluckte Roosen / ende giet

giet de voorgaende Infusie ziedende heet daer wederom over: laet het wederom weycken eenen nacht / maeckt de Infusie heet / perst die als vooren uyt / vult den stoop wederom met nieuwe roosen / ende continueert het selve tot neghen keeren toe. De negenste keer de Infusie ghecoleert zijnde / ende gheseten / clarificeert de Infusie met even veel Suycker met het witte van den eye ende door ghepasseert zijnde / ziedet tot een Syroop. Soo ghy de Infusie wilt over bewaren / doet de selve in een pot oft glas met een engen hals tot boven toe vol / ende giet daer wat Olie van Olijven over / stopt den pot ofte glas nauwe toe / ende steltse in een koele plaetse / op dat de Infusie niet suer en worde: doch het Syroop is meer purgatijf / als men sonder overhouden het Syroop terstondt afmaeckt.

Syrupus rosatus solutivus cum Rhabarbaro.

℞ Infusionis rosarum pallidarum sacchari ana ℔ ii. coquantur in Syrupum, addendo in fine Rhabarbari in s. q. infusionis rosarum pallidarum infusi & colati ℥ i. Cinamomi ʒi. Spicæ nardi ʒ s. fiat s. a. Syrupus.

Neemt een once Rhabarber / Caneel / en Spica nardi kleyn ghesneden / ende doet dit t' samen in een tinne kroes ofte ander vat / ende giet daer over ziedende Infusie van Provensche Rosen / tot dat de materie t'eenemael oversopt is / ende laet dit 24. uren in een warme plaetse staen weycken / stelt het dan op 't vier / ende laet de Infusie tot de zoo toe komen / perst het dan wel stijf uyt / clarificeert dan u Suycker met de Infusie van Roosen / ende door den

wollen

wollen doeck ghegoten zijnde / koockt het tot een dick Syroop / doet dan de voorgaende Infusie van Rhabarber daer by / ende laet het wederom tot een Syroop zieden / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Syrupus de Rosis siccis.

℞ Rosarum rubrarum arefactarum ℔ ℔. Macerentur in s. q. aquæ 24 horis, tunc Infusionem calefacito, & exprimito, colaturæ adde sacchari ℔ i. fiat s. a. Syrupus.

Neemt twee pondt water ofte wat meer / giet het al zier ende over de drooghe roode Roosen / stopt het vat naeuwe toe / ende laet het soo staen weycken 24. uren / daer na siedt het een walleken op / laet de decoctie laeuw worden / wrijft dan de Roosen met suyvere handen / ende perst die sterck uyt. Clarificeert dan de decoctie met het Suycker met het witte van een eye / ende door den wollen doeck ghepasseert wesende / koockt het tot een Syroop / 't welck ghy in sijn pot gietende / sult / verkoelt wesende / toe-stoppen en bewaren / etc.

Syrupus de stœchade simplex.

℞ Florum stœchados ʒ xv. Thymi, Calaminthæ, Origani ana ʒ v. anisi ʒ iii. passularum enucleatarum ℥ ii. aquæ q. s. coquantur s. a. colaturæ adde mellis ℔ ii ℥ iii. Aromatizetur cum cinamomi, Calami aromatici, Ginziberis ana ʒ ß. ℈ xviii.

Siedet in een ghenoechsame quantiteyt waters alle het boven-ghescheven / tot het overblijfsel van twee pondt Colaturæ, eerst voor al

ziedende de Rozijnen van hare kernen ghesuyvert / die eenen tijdt ghezoden hebbende / doet daer by de Calamintha, daer na het Anijs zaet grof ghestampt / ende een weynighsken daer na den Thymus ende Origanum, ende ten laetsten den Stœchas, de welcke een walleken vijf ofte ses ghezoden hebbende / sult de decoctie van 't vier doen / ende laeu ghewozden zijnde / door-gieten / ende sterck uyt douwen. Clarificeert met den Honigh ende witte van den eye de decoctie, ende door den wollen doeck ghepasseert zijnde / koockt het tot een Syzoop in een poppeken van dun lijnwaet gebonden sijnde / de boven-geschreven Aromata grof ghestampt / sult ghy in het Syzoop laten zieden / dickmael onder het zieden het poppeken met een spatel uytdouwende / 't Syzoop tot sijn perfectie ghekomen zijnde / neemt het poppeken daer uyt / dat eerst uytdouwende / ende bewaert het Syzoop tot het ghebruyck.

Syrupus de symphito Fernelij.

℞ Radicum & Cymarum symphiti majoris & minoris ana M. iij. Rosarum rubrarum, Betonicæ, Plantaginis, Pimpinellæ, Polygoni, Scabiosæ, Tussilaginis ana M. ij. extusis omnibus recentibus exprimatur succus, coquaturque ut expumetur ad ℔ iij. addendo sacchari ℔ ij. s. & fiat s. a. Syrupus.

Dit Syzoop moet inde Roose tijt ghemaeckt wozden in de Mey / als alle de kruyden in hunne meeste kracht zijn / sult dan alle de bovengeschreven kruyden met de Roosen inden mortier stampen / ende daer sap uyt persen. De Symphi-

Symphitum soo kleyn als groot sult ghy met het krupt en wortelen / wel schoon ghewasschen zijnde / oock stampen. Ziedt dit sap een walleken op / ende giet het door den wollen doeck / ende maeckt dat ghy dry pondt daer uyt bekomt / het welcke ghy dan met het Suycker door het wit van een ey sult clarificeren / ende door den wollen doeck weder ghegoten zijnde / tot een dick Syroop op-zieden. Symphytum majus wordt oock Consolida ghenoemt: Symphytum minus is Prunella, sommighe nemen Bugula, andere de ghemeyne Bellis, dat zijn Kerssauwen / anders Madelivekens / de welcke oock Consolida worden ghenoemt.

Syrupus Violarum.

℞ Infusionis violarum ex artefactæ ℔ii. sacchari clarificati & ad consistentiam cocti ℔ vi. ℥viii. id est ponderis civilis, Antverpiensis ℔ iiii. Iungantur simul, & paulisper super prunas posito, spumam diligenter auferto.

Neemt Violetten soo veel als 't u belieft / pluckt die af / ende suyvertse van alle groenighepdt / doetse dan in een tinne ofte steene bekervat ofte kroes / giet daer over ziedende water / soo veel dat de Violetten recht overdeckt zijn / sonder den plas langer te maken: laet dit soo staen weycken in een warme plaetse 24. uren / maeckt dan de Infusie heet / maer laet die niet zieden ofte sult alle het schoon blaeu colent verliesen. Doet dan de Violetten in een canefas doeck / ende perst die wel sterck uyt tot een Vlaemsche pinte van dese Infusie (de welcke recht twee pondt weeght) sult ghy clarifiere-

re-

ren met het witte van den eye / ses pondt acht oncen wit Poeyer-suycker / dat is vier pondt Antwerps ghewichte / ende door ghepasseert zijnde / ziedet tot consistentie van Tabletten. Van het vier doende / sult het Suycker soo veel laten verkoelen als ghy kondt / ende dan daer by de Infusie gieten / ghedurighlijck omroerende / op dat het wel mach door menghelen: maer siet wel toe dat ghy het Syroop niet te dun en maeckt / want sonde seer haest suer worden ende bederven: wel door-menghelt zijnde / stelt het Syroop wat op het vier / op dat het sijn schuym mach opwerpen (maer sonder zieden) het welcke ghy t'eenemael sult af-nemen / ende koel wesende / in sijnen pot gieten / ende bewaren tot het ghebruyck.

Mel Mercuriale.

℞ Succi mercurialis, Mellis ana ℔ ii. confice s. a.

Neemt sap van Mercuriael, ziedet een walleken op / ende giet het door den wollen doeck / doet den Honigh dan daer by / ziedende giet het wederom door / ende ziedet tot consistentie van Syroop.

Mel Rosarum simplex.

℞ Infusionis rosarum rubrarum ℔ ii. s. mellis ℔ ii. coque s. a. ad consistentiam Syrupi.

De Infusie sult ghy maken van roode Roosen / op de selve maniere als de Provensche Infusie, boven in het Syroop van Roosen beschreven / uytghenomen dat dese Infusie maer drye ofte vier mael met versche Roosen moet vernieuwt zijn. De Infusie met den Honigh en witte

witte van den Eye suit ghy clarificeren / ende door den wollen doeck ghegoten zijnde / tot consistentie van een middelmaet dick Syroop ziedden.

Mel Rosatum solutivum.

℞ Infusionis rosarum pallidarum ℔ ii. ſ. mellis ℔ ii. coquantur s.a. ad spissitudinem Syrupi.

Maeckt dit als 't voorgaende Mel rosarum, behalven dat ghy Infusie van Provensche Roosen moet nemen.

Oximel simplex.

℞ Mellis optimi despumati ℔ ii. aceti vini acerrimi, aquæ ana ℔ i. coque in s. a. ad spissitudinem Syrupi.

Neemt twee pondt Honigh / ende een pondt water ofte wat meer (op dat den Honigh te beter door den wollen doeck passere) clarificeert het selve met het witte van een Ey / ende door ghepasseert zijnde / koockt het tot de consistentie van een heel dick Syroop / ende doet dan daer bij den Wijn-azijn / ende laet het wederom koocken tot de consistentie van een syroop.

Oximel scilliticum simplex D. Mesuæ.

℞ Mellis despumati ℔ i. ſ. aceti scillitici ℔ i. coquantur s. a.

Neemt den ghescheymden Honigh / ende den Azijn van Squillen / ende laet het t'samen ziedden tot een Syroop.

Diamorum Doctoris Nicolai.

℞ Succi mororum celsi ℔ ſ. Succi mororum

rorum rubi ℔ j. Mellis despumati ℔ i. coque simul ad consistentiam Syrupi.

Neemt Moerbesien ende Braembesien eer sy t'eenemael rijp zijn / treckende wat nae het zwart / perst het sap daer uyt / laet het neder sincken / giet dan het klaer af / ende clarificeert het met den Honigh ende witte van den Eye / ende door den wollen doeck ghepasseert zijnde / koockt het tot consistentie van Syroop. Hedendaeghs wordter van beese in plaetse van Honigh Suycker ghebruyckt / om dat sy seghen den Honigh te heet te wesen / ende min liefelijck voor de quade keelen / insghelijcks oock maer van sap van Moerbesien / door dien het aenghenamer is.

Lohoch, Loch, Linctus, Eclegma.

Lohoch sanum & expertum D. Mesuæ.

℞ Cinamomi, Hysopi, Glycyrrhisæ ana zij. Iujubarum, Sebesten ana N°. xv. Passularum enucleatarum, ficuum siccarum, dactylorum pinguium ana ℥ j. Fœnugræci ʒ ij. s. Capilliveneris M. s. anisi, Fœniculi, Ireos, Seminis lini, Calaminthæ ana ʒ ij. coquantur s. a. in s. q. aquæ ad consumptionem ℔ j. colaturæ expressæ adde penidiarum ℔ i. coque ad consistentiam Syrupi, postea insperge sequentia minutissima tusa.

℞ Pinearum mundatarum ʒ ij. s. Amigdalarum dulcium mundatarum, Glycyrrhisæ, Tragacanthę, Gummi arabici, Amyli ana ʒ i. s.

Ireos

Ireos 3 i. Agitentur omnia donec albescant.

Siedet in een ghenoeghsame quantiteyt waters tot de Colatura van omtrent anderhalf pondt / want een pondt is wat te weynigh om het Suycker te clarificeren / eerst voor al de Ireos-wortels (dat zijn blauwe Lissen) in ronde schellekens ghesneden / de welcke een tijdt ghezoden hebbende / doet daer by de bruchten ghesuyvert / ghekrookt / en doorsneden / de welcke oock een tijdt gezoden hebbende / doet daer by de Calamintha en het Calys-hout / daer na alle de zaden wat gestampt / daer na den Hysop en Capillus veneris door - sneden / ten laetsten de Caneel grof ghestampt / de welcke ghy sonder te laten zieden / terstont van 't vier sult af - nemen / ende den pot naeuw toe-stoppende / laten staen weycken / tot dat het laeu is gheworden / en dan uytdouwen. De Colatura sult ghy clarificeren met de Penye (ofte ander Suycker / want de Penye niet anders en is soo ick noch ghesepdt hebbe / dan Suycker een weynighskien verbrant / ten ware de verbranthepdt hier goet ware) ende witte van den Eye door ghepasseert zijnde / siedet tot een heel dick Syroop / in 't welcke ghy het navolghende poeyer sult menghelen / op dese maniere ghestampt : De Somme van Arabien en Traganth sult ghy / ghedrooght wesende / elck bysonder stampen / ende fijn doorzijften / het Calys-hout ghescharbt / ghesneden ende ghedrooght / met de Ireos - wortels sult ghy oock t' samen stampen ende zijften / den Amylum sult ghy oock bysonder fijn wrijven / ende dan by de boven - ghescheyden Poeyeren menghelen / de Pingelen ende ghepelde Amandelen sult ghy met een Mes kleyn door - snijden / ende dan in den morter met de bo-

boven-gheschreven Poeyeren pulveriseren / oste wel in eene steenen mortier met wat van de decoctie met een houte stamper stampen. Dit Poeyer sult ghy in 't boven-gheschreven Syroop soo langhe omroeren tot dat het wit is / ende bewaren tot het ghebruyck.

Lohoch de Pulmone Vulpis.

℞ Pulmonis vulpis siccati, Succi glycirrhisæ, Seminum anisi, Fœniculi, Capilli veneris ana ℥ ſ. sacchari clarificati ℥ vij. ſ, fiat s. a Lohoch.

Neemt de Longhe van den Vos / gheprepareert ende ghedrooght op de maniere boven onder de preparatien beschreven: stampt de selve met het sap van Calys-hout kleyn ghesneden ende ghedrooght / Anijs / Venckel / en Capillus veneris tot een fijn poeyer / welck poeyer ghy sult menghelen in seven oncen en half suycker met eenigh Pectorael water / als is Tussilaginis, gheclarificeert ende tot een dick Syroop ghezoden.

Lohoch de Caulibus, alias Syrupus de caulibus, sive de Brassica.

℞ Succi caulium rubrorum depurati & clarificati ℔ j. Croci ʒ ii. Mellis & sacchari ana ℔ ſ. fiat s. a. syrupus.

Neemt roode koolen / stampt die / ende perst het sap daer uyt / ziedet een walleken op / ende giet het door den wollen doeck. Dus ghesuy-

vert

vert / neemt daer van een pondt / clarificeert het selve met den Honigh ende Suycker met het witte van een Eye / door ghegoten zijnde / hanght daer in / in een poppeken ghebonden van ydel lijnwaet / den Saffraen heel soo sy is / welcke poppeken ghy onder het zieden met een spatel dickmael sult uytdouwen / ende tot een dicki Pectorael-syroop ghezoden zijnde / dat daer laten in hanghen. Sommighe stampen het Saffraen / ende menghelen dat in 't Syroop wat dicker gezoden / ende dan magh dit eenighsins Lohoch ghenaemt worden.

Pulvis sive species Aromatica.

Pulvis sive species Aromatici rosati Gabrielis descriptionis Mesuæ.

℞ Rosarum rubrarum ʒ vij. Glycirrhisæ, ʒ iij. ſ. Ligni aloës, Santali citrini ana ʒi. ſ. Cinamomi ʒ ii. ſ. Macis, Gariophyllorum ana ʒ i. ℈ xv. Gummi arabici tragacanthæ ana ℈ iiii. Nucis moschatæ, Cardamomi, Galangæ ana ʒ ſ. Spicæ indicæ, Ambrægrisæ ana ℈ i. moschi ℈ ſ. misce fiat s.a. pulvis.

In den eersten sult de Santalum en Lignum aloes in den mortier t' eenemael breken / dan daer by doen de Galanga, Grosse-naghels / Calys-hout ghescrabt / ghesneden ende gedrooght / de Spicanardi ghesuybert en fijn ghesneden / ende de Caneel / ten laetsten de roode Roosen ghedrooght / ende van hun wit onder ghesuybert / de Macis, Nux moschata, alle het selve daer nae door eenen middelbaren sijnen teems zijtende. De Gomme van Arabien en Tragaunth moeten / ghedrooght wesende / bysonder

ghepoeyert wesen. De Ambergrijs en Muscus moeten oock bysonder met wat van de specien ghewreven worden; maer door dien een yeghelijck den Muscus en Amber niet en kan ghelijden / soo en sal men die daer niet by voeghen / dan des noodt wesende / een greyn Amber en een half greyn Muscus tot een dragma daer by voeghen.

Pulvis aureus sive Myricalis apud Gandenses.

℞ Cinamomi, Galangæ ana ℥ s. anisi ʒ ij. Chalybis minutissime præparati ℥ iii. sacchari ℥ ii. Folia auri N°. iiii. misce & pulverisa. Diuturnis & pertinacibus uteri & lienis obstructionibus medetur, & menses provocat.

De preparatie van het stael staet boven in de bereydinghen der Simplicia beschreven / de reste moet fijn ghestampt zijn / ende daer by ghevoeght.

Species Diacarthami Arnoldi de Villanova.

℞ Specierum diatragacanthi frigidi ʒ ii. Pulpæ cydoniorum ℥ s. medullæ seminis carthami, Hermodactylorum ana ʒ ii. Ginziberis, Diagridii, Mannæ ana ʒ i. Turbith ʒ iii. misce s. a. fiat pulvis.

Neemt een goet deel Semen carthami, van alle onsuyverheyt eerst ghesuyvert / ende stampt dat lichtelijck door / zift het selve door eenen ydelen teems / op dat de kernen door vallen / ende

lemen

lemen boven blijven / door dien nochtans datter altijdt sommighe door ballen / neemt het ghewichte wat rupm: voeght dan by dit Semen carthami den Turbith kleyn ghesneden / de Synober ende de ghedrooghde Queen: stampt dit t'samen / ende zift het tot een middelbaer fijn poeyer / doet dan daer by den Diagridium bysonder in den mortier ghewreven / den bodem des selfs eerst met wat Olie van soete Amandelen het ghemaeckt / ende de species diatragacanthi frigidi, dit wel door-menghelt wesende / neemt uytghelesen Manna heel suyver / en met wat van de boven-ghescheven Species wrijft die in den mortier / ende voeght daer dan alle de reste by / ende bewaert het tot het ghebruyck. *Dosis ʒ j. ad ℈ iiij.*

Species Diagalangæ Doctoris Mesuæ.

℞ Galangæ, Ligni aloës ana ʒ iij. Gariophyllorum macis, seminis ligustici ana ʒ j. Ginziberis, Piperis longi, Piperis albi, Calami aromatici, Cinamomi ana ʒ ſ. ℥ xv. Calaminthæ, Menthæ, Cardamomi maioris, Spicæ indicæ, Seminis apii, Fœniculi, Anisi, Carui ana ℥ ſ. misce fiat s. a. pulvis.

Breeckt in den mortier eerst alle de wortelen ende de schorssen t'samen / ende de Spica met een schare kleyn door-ghesneden / doet dan daer by alle de kruyden ende zaden / etc. stampt ende zift het tot een fijn poeyer. Cardamomum majus is de ghemeyne greyne.

Species Diaireos simplex.

℞ Ireos ℥ ſ. ſpecierum diatragacanthi frigidi ʒ ij. miſce.

Stampt de Ireos-wortelen t' eenemael fijn / ende voeght daer by de Species diatragacanthi frigidi.

Species Dianiſi Doctoris Meſuæ.

℞ Aniſi electi ʒ v. Glycirrhiſæ raſæ, Maſtiches ana ʒ ij. Carvi, Macis, Galangæ, Fœniculi, Ginziberis, Cinamomi ana ʒ j. ℈ xv. Trium piperum, Calaminthæ, Pirethri, Caſſiæ ligneæ ana ʒ ſ. Cardamomi, Gariophyllorum, Cubebarum, Spicæ indicæ, Crocī ana ℈ j. ℈ ij. ſ. fiat s. a. pulvis.

De Spica kleyn door-gheſneden / het Calyghout gheſchrabt ende ghedrooght / de Giroffenaghels en Galanga ſult ghy eerſt t' ſamen breken / daer na alle de andere drooghen / behalven het Saffraen ende Maſtic die ghy elck byſonder ſult wrijven / ende by het boven-ſchreven wel door-menghelt / ende gheziſt weſende / tot het ghebruyck be waren.

Species Diamargariti frigidi D. Nicolai.

℞ Nucleorum ſeminis Citrulli, Cucurbitæ Cucumeris, Melonis, Seminis portulacæ, Papaveris albi, Santali albi, Santali citrini, Ligni aloës, Ginziberis, Roſarum, florum Nympheæ albæ. Florum boraginis, myrtillorum ana ʒ j Coralli albi, Coralli rubri ana ʒ ſ. Margaritarum ʒ iij miſce fiat pulvis s. a.

In

In den eersten sult de Santels en Lignum Aloës tot een poeper stampen / ende dan daer by doen alle de reste / ende door eenen sijnen cordialen teems sijften / uyt-ghenomen nochtans het Corael ende de Peerlen / de welcke eerst ghepreparceert wesende / sult in den mortier stillekens wrijven / ende menghelen by het bovenghescheven poeper. De vier verkoelende Zaden sult ghy oock eerst van hunne pellen suyveren / ende met een mes klepn door snijden / ende met wat van de poeperen ghepulveriseert wesende / sult met de reste menghelen en naeu toeghestopt / tot het ghebruyck bewaren.

Species Diamoschi dulcis D. Mesue.

℞ Croci Doronici, Zedoariæ, Ligni aloës, Macis ana ʒ ii. Margaritarum albarum. Serici crudi tosti, Charabe, id est succini, Coralli rubri ana ʒ ii. s. Galliæ moschatæ veræ, Ocimi citrati ana ʒ i. s. Been albi, Been rubri, Folii (vel succedanei eius macis, & Spicæ celticæ mundatæ ana partes æquales) Spicæ indicæ Gariophyllorum ana ʒ i. Zingiberis, Cubebarum, Piperis longi ana ʒ i. s. Moschi ℈ ii. misce s. a. fiat pulvis.

Breeckt in den mortier eerst klepn het Lignum aloes, daer by doende den Doronicum, Zingiber, Been album & rubrum, de Spicanardi klepn ghesneden / en Giroffenagels / ten ware ghy in plaetse van Doronicum, Galangam ofte Angelicam name / ende door Been album & rubrum, Radices boragines, ende Buglossæ, dese ghebroken zijnde / doet daer by de Macis, Spica celtica, de gherooste / niet verbrande /

raeuwe zijde / de edele Basilicum / ofte in ghebreck van dien de ghemeyne / ofte het zaet des selfs / Cubeben, langhe Peper / het welcke te samen tot een cordiael fijn poyer ghestampt ende ghezift wesende / doet daer by het Saffraen eerstmael ghedrooght ende besonder gestampt / als oock de Trochisci van Gallia moschata. De gheprepareerde Peerlen / Corael / ende Succinum, stillekens in den mortier eerst ghewreven wesende / sult ghy oock onder de poeyeren wel doormenghelen: ten laetsten sult ghy den Muscus met wat van de specien heel fijn gewreven wesende / dock daer onder menghelen / ende wel ghesloten zijnde / tot het ghebruyck bewaren.

Species Diambræ, Doctoris Mesuæ.

℞ Cinamomi, Doronici, Gariophyllorum, Macis, Nucis moschatæ, Folii (aut succedanei eius Spicæ celticæ, & macis) Galangæ ana ʒ i. ſ. Spicæ indicæ, Cardamomi minoris, Cardamomi maioris ana ʒ ſ. Zingiberis ʒ ſ. g̃ xv. Santali citrini, Ligni aloës, Piperis longi ana ʒ i. Ambræ ʒ ſ. Moschi g̃ xv. misce fiat s. a. pulvis.

De Santalum, Lignum aloes, Galanga, Giroffenagels Spicanardi kleyn door gesneden / en Doronicum sult ghy eerstmael in den mortier breken / en daer na alle de andere ingredienten daer by doen / stampen ende ziften tot een fijn cordiael poeyer / uytghenomen de Muscus en Ambergrijs / de welcke t' samen moeten ghewreven worden met wat van het boven schreven poeyer / en dan menghelen onder het ander. Cardamomum majus is onse ghemeyne greyne.

Species

Species Dianthos D. Nicolai.

℞ Florum rosarini ℥ ſ. Rosarum violarum, Glycirrhisæ ana ʒ iij. Gariophyllorum, Spicæ indicæ, Nucis muſchatæ, Galangæ, Cinamomi, Zingiberis, Zedoariæ, Ligni aloës, Macis, Cardamomi, Anisi, Seminis anethi ana ℈ ij. miſce fiat s. a. pulvis.

De Glycirrhiza, Gariophylli, Spicanardi door-gheſneden / Galanga, Cinamomum, Zingiber, Zedoaria, Lignum aloës ſult ghy eerſt in den mortier kleyn breken / ende daer na al het ander by doen / ende tot een fijn poeyer ziften.

Species Diapoænias.

℞ Radices pæoniæ ℥ ſ. Macis, Spicæ indicæ, Croci, Coralli rubri, Margaritarum, Maſtiches ana ℈xv. Myrtillorum ʒ ſ. ℈xv. Cinamomi, Nucis moſchatæ, Gariophyllorum Folii (ejus loco Caſsię ligneę) Zingiberis, Piperis longi, Cardamomi, Granorum paradiſi ana ʒ j. Glycirrhiſæ ʒ ii. ſ. Anacardi ℈ ii. ℈ v. moſchi, Ambræ ana ℈ ʒ. miſce s. a. fiat pulvis.

Sult eerſt de wortels van Peonie-mannetien in den mortier breken / ende dan daer by doen den Spica kleyn gheſneden / ende het Calys-hout kleyn geſneden / ende gedrooght Gynber / Caneel / Casſia, Giroffe-naghels / ende die ghebroken zijnde alle de reſte / behalven het Saffraen / het welcke gedrooght zijnde / byſonder moet ghepoeyert worden. De geprepar eerde Peerlen / en Corael ſult ghy met den Maſtix ſtillekens in den mortier wrijven / ende dan by het boven-ſchreven Poeyer / heel fijn geziſt / by

menghelen. Den Muscus en Amber sult ghy met wat Peper heel subtijl wrijven / ende dan menghelen by het voorgaende / ende bewarin tot het ghebruych.

Species Diarhadonis Abbatis ex Nicolao.

℞ Santali albi, santali rubri ana ʒ i. ℊ xv. Tragacanthæ, Gummi arabici, Spodii ana ℈ i. Asari, Mastiches, Spicæ indicæ, Cardamomi, Succi glycirrhisæ, Croci, Ligni aloës, Gariophyllorum galliæ moschatæ Nicolai, Anisi Fœniculi, Cinamomi, Rhabarbari, Seminis ocimi, berberis, Seminis endiviæ, Portulacæ Nucleorum seminis cucurbitæ, Citrulli Cucumeris Melonis, Seminis papaveris albi ana ℈ s. Margaritarum, Ossis e corde cervi ana ℊ v. Rosarum ʒ v. s. Camphoræ ℊ iij. s. Moschi ℊ j. s. misce s. a. fiat pulvis.

De Santels, Lignum aloës, Spicanardi klepn ghesneden / ende Giroffenaghels sult ghy in den mortier eerst klepn breecken / ende dan daer by doen alle de wortelen / ende daer na alle de reste het Calys-hout sap eerst klepn door ghesneden zijnde ende ghedrooght / het selve ziftende door een middelbare fijne reems / de vier verkoelende zaden / na dat sy ghepelt zijnde / moeten met een mes klepn ghesneden worden / ende in den Mortier daer na met de boven-ghescheben poeyeren al wrijvende ghepulveriseert. Beyde de Sommen ende het Saffraen ghedrooght zijnde / moeten bysonder ghestampt worden. De Peerlen en Spodium ghepreparceert zijnde / in den mortier ghewreven met den Campher / ende met de andere poeyeren wel door-men-

ghelt

ghelt worden. De Gallia moschata het welcke Trochiscen zijn / die onder de Trochiscken beschreven sullen worden / ende de Muscus en worden hier ghemeynelijck niet bij ghedaen / door dien weynich de Muscus vermogen / doch sij is hier in kleyne quantitept.

Species Diatragacanthi frigidi D. Nicolai.

℞ Tragacanthæ amplissimæ ℥ j. Gummi Arabici ʒ v. amyli ʒ ii. Glycirrhisæ, Nucleorum seminis citrulli, Cucurbitæ, Cucumeris, Melonis ana ʒ i. Camphoræ ℊ v. fiat s. a. pulvis

De Gomme Traganth ende van Arabien wel gedrooght zijnde / sult elck bysonder poeyeren / insghelijcks het Calys - hout / den Amylum in den mortier kleyn ghewreven / sult bij het boven - schreven menghelen. De vier zaden / nae dat sij ghepelt sijn / ende kleyn met een mes door ghesneden / sullen met de poeyeren in den mortier versubtijlt worden / stillekens wrijvende.

Species Diatrion Santalon D. Nicolai.

℞ Santali albi, Rubri citrini, Rosarum ana ʒ iii. Rhabarbari, Spodii, Succi glycirrhisæ, Seminis portulacæ ana ʒ ii. ℊ xv. Amyli, Gummi Arabici, Tragacanthæ, Nucleorum seminis citrulli, Cucurbitæ, Cucumeris, Melonis, Seminis endiviæ ana ʒ i. ſ. Camphoræ ℈ i. misce s. a. fiat pulvis.

Volght de wijse van stompen in Diarhodon beschreven / midts sij malckanderen seer ghelijck zijn.

Species Diaturbith cum Rhabarbaro D. Montagnanæ.

℞ Turbith optimi, Hermodactylorum ana ℥ ſ. Rhabarbari ʒ v. Diagridii ʒ ij. Santali albi, Santali rubri, Violarum, Zingiberis ana ℈ ij. g̃ v. Maſtiches, Aniſi, Cinamomi, Croci ana g̃ xv. miſce s. a. fiat pulvis.

De Turbith en Santels kleyn geſneden / ſult ghy in den mortier eerſtmael t'eenemael breken / ende dan de reſte daer by doen / ende door eenen middelbaren fijnen teems ziften / behalven de Saffraen / die byſonder / ghedrooght weſende / moet ghepoeyert worden / den Diagridium ende Maſtix ſult ghy t'ſamen / den bodem van den mortier wat vet ghemaeckt ſijnde / ſtillekens fijn wrijven / ende het boven-gheſchreven poeyer dan daer onder mengelen / ende bewaren tot het ghebruyck. *Doſis ʒ j. ad ℈ iiij.*

Species ſive pulvis Haly Abbatis, apud Valeſcum.

℞ Seminis papaveris albi ʒ v. Gummi Arabici, Amyli, Tragacanthæ ana ʒ j. ſ. Seminis portulacæ & Goſsipii, Seminum altheæ & malvæ ana ʒ ij. ſ. Seminum quatuor frigidorum majorum, ſeminis cydoniorum ana ʒ iij. ſ. ſpondii præparati, pulveris liquiritiæ ana ʒ j. ſ. miſce fiat s. a. omnium pulvis.

De Gomme van Arabien / ende Traganth moeten voor al gedrooght zijnde / elck byſonder gheſtampt / ende fijn ghezift worden / aldus oock den Amylum, ende ghepreparеerde Spodium. De vier verkoelende zaden moeten ghepelt

pelt / ende met een mes fijn door-gesneden sijnde / in den mortier met het boven-ghescheven Poeyer ghepulveriseert worden. Het Semen Golsipii, anders Bombacis, dat is Catoen-zaedt / moet oock ghepelt worden / ende als de vier zaden met een mes door-ghesneden worden / ten zy ghy dat stampte / ende zifte op de wijse van Semen carthami, ende alsdan met alle de reste t'samen stampte / 't welck gezift sijnde / sult by het boven-ghescheven poeyer menghelen: en maeckt niet veel t'samen / want om de vettigheyt der zaden wort dit poeyer liehte ranst.

Species Hieræ Picræ simplicis Galeni.

℞ Cinamomi, Ligni aloës, Asari, Spicænardi indicæ, Croci, Mastiches ana ʒ j. Aloës ℥ ij. ℈ ij. misce s. a. fiat pulvis.

Spicanardi van alle aerde ghesuyvert wesende / ende met een schare klein door ghesneden / sult ghy eerst met het Lignum Aloes stampen / daer by doende de Caneel ende Hasel-wortels / ende 't selve tot een middelbaer fijn poeyer zifteu. Het Safftaen ghedrooght zijnde / sult alleene stampen; maer den Aloes ende Mastix t'samen / den bodem van den mortier eerst met wat Olie van soete Amandelen vet ghemaeckt zijnde / ende al wel onder malkander ghemenghelt / sult tot het ghebruyck bewaren. *Dosis ʒ j. ad ℈ iiij.*

Species lætitiæ Galeni.

℞ Florum ocimi gariophyllati, Croci, Zedoariæ, Ligni aloës, Gariophyllorum, Corticum citrei mali, Galangæ, Macis, Nucis mo-

schatæ

schatæ, Styracis calamitæ ana ʒ i. ℊ xv. Anisi. Rasuræ eboris, Thymi. Epithymi ana ʒ ſ. Camphoræ, Mosci, Ambræ, Margaritarum, ossium è corde cervi ana ℊ xv. aurifoliati meri, argenti foliati meri ana ℊ v. misce s. a. fiat pulvis.

Stampt in den eersten het Lignum aloes, alle de wortelen en schorssen/ die ghebroken sijnde / doet al de reste daer by / en ziftet door eenen cordiaten teems. De Camphora moet bysonder gewreven worden / met wat van de bovenghescreven poeyeren / insghelijcks den Amber en Muscus / soo oock de ghepreparceerde Peerlen: Al met malckanderen wel ghemenghelt wesende / menghelt daer onder in den mortier de bladeren goudt ende silver / ende bewaert het tot het ghebruyck. Bloemen van Ocimus gariophyllatus zijn qualijck te bekomen / ghebruyckt in plaetse de bladeren des selfs / het welcke de edele Basilicum is / ende in ghebreck van die / ghebruyckt de ghemeyne Basilicum.

Pulvis Reginæ.

℞ Seminis saxifragiæ, Granorum solis, Liquiritiæ rasæ, Seminis malvæ, Apii ana ʒ ii. ℈ ij. Petroselini macedonici, Asperagi, Dauci, Ligustici, Genistæ, Cumini, anisi, Iuniperi, Rutę Seseleos, Pulegi, Acori, Anethi, Baccarum lauri ana ʒ j. Radicum penthaphyllonis ʒ j. ſ. Schœnanthi, Lapidis lyncis ana ℈ ij. Seminum quatuor frigidorum majorum ana ʒ ij. ſ. Sanguinis hirci ʒ ii. Croci ʒ ſ. misce fiat omnium pulvis subtilissimus pro calculo.

In

In dit tot sijn poeyer te brenghen / is groote moeyte gheleghen / om de bettighept der zaden wille / daerom ware het goedt / als sy half ghestampt tusschen papieren in een warme plaetse te drooghen / ende dan voort te stampen ende te zijsten; de verkoelende zaden / na dat sy ghepelt zijn / moeten met een mes kleyn doorghesneden worden / ende dan met wat van de andere Poeyeren in den Mortier ghepulveriseert worden. Daer zijn andere Descriptien met minder ingredienten, neemt die u belieft.

Opiatum.

Diascordium Fracastorii.

℞ Cinamomi, Cassiæ ligneæ ana ʒ ij. Scordii ℥ ß. Dictamni cretici, Radicum tormentillæ & bistortæ, Galbani Gummi arabici ana ʒ ij. Opii ʒ ß. ℈ xv. Styracis calamitæ ʒ ij. ℈ xv. Seminis acetosæ ℈ ij. ℈ v. Gentianæ ʒ ij. Boli armeni ʒ vi. Terræ lemniæ ʒ ii. Piperis longi, Zingiberis ana ʒ j. Mellis optimi despumati ℔ i. ℥ iii. Conservæ rosarum rubrarum ℔ ß. Vini aromatici ℥ iii. fiat s.a. Opiatum.

Sult in den eersten alle de wortelen in den mortier breken / dan daer by doen de Caneel / ende de Cassia, die oock ghebroken zijnde / doet daer by alle de reste / oock den Storax en Galbanum (is 't dat nochtans het poeyer te vochtigh valt) smilt beyde dese Gommen met spaensche wijn / ziedt se tot dickte van Honigh / ende menghelt die warm in de gemengelde compositie, en zijstet door eenen fijnen teems de Gummi arabi-

arabicum ghedrooght zijnde / stampt die bysonder / ofte smilt die met den Opium, Bolus armenus en Terra lemnia moeten elck bysonder ghewreven worden/ ende by het boven-geschreven poeyer ghemengelt. Neemt dan geschuymden Honigh/ ende laeu wesende/ menghelt daer onder de Conserve van roosen kleyn gestampt / ende daer nae alle de poeyeren / ten laetsten den ghedissolveerden Opium met Malveseye ofte Spaensche Wijn. Laet dese compositie sommige daghen fermenteren, die alle daghen omroerende / ende bewaertse tot het ghebruyck.

Requies Nicolai.

℞ Rosarum, violarum ana ʒ iii. Opij, seminis, hyosciami albi, Corticum radicum, mandragoræ, Seminis endiviæ, Lactucæ, Portulacæ, Psyllii, nucis moschatæ, Cinamomi, Sacchari ana ʒ j. s. Santali albi, Citrini, Rubri, Spodij, Tragacanthæ ana ℈ ij. ℥ v. mellis optimi despumati triplum.

Dese dry soorten van Santels sult ghy in den mortier eerst kleyn breken / ende dan daer by doen de schorssen van Mandragora ende Caneel / daer na alle de reste: Alles door-ghezift wesende / menghelt daer onder de Tragacanthum bysonder ghestampt / insghelijcks het Suycker / ende de ghepreparceerde Spodium; welcke poeyer ghy mengelen sult in laeuwe gheschuymde Honigh / dynael meer weghende dan het poeyer / dit al wel doormenghelt wesende/mengelt daer onder den Opium met Spaensche wijn ghesmolten / ende bewaert het tot het ghebruyck. Hier by soude moeten ghevoeght wesen de twee voornaemste Opiaten, als in

The-

Theriaca en Mithridatium; maer ick sal daer van op het laetste een bysonder Tractaet maken / ende daer by voeghen de Confectio hyacinthorum.

Electuarium.

Benedicta laxativa Doctoris Nicolai.

℞ Turbith electi, sacchari ana ʒ x. Diagridii, Esulæ, Hermodactylorum, Rosarum ana ʒ v. Gariophyllorum, Spicænardi indicæ, Zingiberis, Croci, Saxifragiæ, Piperis longi, Calami aromatici, Cardamomi minoris, Seminis apii, Salis gemmæ, Galangæ, Macis, Carui, Fœniculi, Seminum asperagi, Rusci, Milii solis ana ʒj. Mellis despumati tripulum hoc est ℔ j. ℥ v. ʒ v. confice s. a. *Dosis* ʒ *iij. vel* ℥ *ſ.*

Sult den Turbith ende Spicanardi met een schare kleyn doorsnijden / ende met alle de andere wortelen eerst in den Mortier t'eenemael breken / de Radices esulæ eerst gheprepareert wesende / op de maniere in de preparatien beschreven / doet daer na alle de reste by / ende tot een middelbaer fijn poeyer ghezift wesende / voeght daer by het Suycker met het Sal gemmæ ghewreven / het Saffraen bysonder ghepoeyert / ende den Diagridium tot een poeyer ghewreven / den bodem des mortiers eerst mael met wat olie van soete Amandelen het ghemaeckt zijnde: welck poeyer ghy met den ghe-schuymden Honigh noch laeu wesende / sult menghelen / ende in sijn pot ghedaen zijnde / tot het ghebruyck bewaren.

Electua-

Electuarium Cariocostinum.

℞ Hermodactylorum, Diagridii ana ʒ vi. Gariophyllorum, Costi, Cumini, Zingiberis ana ʒ iii. Mellis despumati cum vino aromatico ℥ ix. fiat s. a. electuarium.

Den Diagridium moet bysonder ghewreven worden / den bodem van de mortier met wat Olie van soete Amandelen vet ghemaecht zijnde / alle de andere ingredienten moeten t'samen ghestampt worden / ende door eenen middelbaren teems ghezift worden / ende met den Honigh (met wat Spaensche wijn op-ghezoden / ende ghescuymt) noch laeu zijnde / gheinengelt worden. In't maken van dit Electuarium is groot verschil / want sommighe en dupliceren maer de poeyeren / het welcke de groote purgerende kracht seer vermeerdert / waer door den Doctoor lecliyck soude bedroghen worden / met schade van den Patient. Ick hebbe de gheneyne maniere ghevolght die triplicerende / volght het ghebruyck der Stadt daer ghy woont. *Dosis* ʒ j.

Cassia extracta pro Clisteribus.

℞ Florum violarum & foliorum eiusdem, Maluæ Mercurialis, Betæ, Parietariæ ana M. ſ. fiat horum decoctio, in cuius colatura dissolve sacchari ℥ ix. Pulpæ cassiæ fistulæ ℥ ſ. fiat s. a. electuarium.

Suit in een ghenoeghsame quantiteyt waters zieden tot de colatura van een pondt / alle de kruyden / op het laetste daer by doende de Violetten / ende nae dat sy twee ofte drye walleken

lekens ghezoden hebben / van't vier doen / ende de decoctie laeu ghewozden zijnde / dooz-gieten: met welcke colatura ghy het Suycker sult smilten / ende tot een heel dick Syzoop op - zieden / by het welcke ghy de doozghesteken Pulpa cassia sult menghelen / ende bewaren tot het ghebzuyck; maer en maeckt niet veel t'samen / want dit Electuarium seer haest verdzooght / namentlijck in den Somer. De Pulpa cassia wozdt op dese maniere berepdt: Neemt vier onceu zwaer / niet ratelende pijpen cassia, de welcke ghy met een hamerken op den middel - naet slaende, sult kroocken / ende met de handen open treckende / met een spatel al uyt - weeren / 't welck daer in is / dit mergh sult ghy met de boven - ghescheeben decoctie wat verbocht tighen / ende daer naer met een houte lepel dooz een omghekeerden Teems dooz - wzijven / den Teems oock met de selve decoctie nat maeckende (ofte hebt ghy de Pulpa om in te nemen van doen / met wat Syzoop van Violetten / ofte van Roosen / ofte eenigh ander nat) van onder sult ghy met een spatel de Pulpa af nemen / ende sult van vier onceu Cassiæ een once Pulpa bekomen.

Electuarium Diacarthamum Doctoris Arnoldi de Villanova.

℞ Specierum diatragacanthi frigidi ℥ ſ. Pulpæ cydoniorum ℥ j. Medullæ seminis carthami ℥ ſ. Zingiberis albi, Diagridii ana ʒ ii. Turbith ʒ vi. Mannæ granatæ ʒ ii. Mellis rosati colati ℥ i. Hermodactylorum ℥ ſ. Sacchari albissimi ℥ x. ʒ iii. fiat s. a. electuarium. *Dosis ℥ ſ. vel ʒ iij.*

De maniere om dit poeper te stampen / hebbe boven in Species diacarthami beschreven / welcke poeper ghy sult menghelen in het Suycker met Aqua boraginis, ofte ghemeyn water tot een dick Syroop ghekoockt / dan in plaetse van ghedrooghde Queen / mooght ghy Marmelade nemen / welcke in den morter met de Manna / van alle onreynighepdt ghesuyvert ende Mel rosarum wel onder malkanderen gebroken ende gemenghelt / by het ander sult voegen / en bewaren tot het ghebruyck.

Electuarium Diacarthamum tabulatum.

Neemt het boven-ghescheven Suycker / siedt het tot consistentie van Tabletten / menghelt dan daer onder de Marmelade (maer beter is 't ghedrooghde Quee-peeren te poeperen) met de Manna in den morter t' samen ghebroken / ende daer naer de Poeperen / verkoelt wesende / giet het uyt tot Tabulatum, ende snijdt het / eer het heel koudt wordt / in ruyte-sneen: Mel rosarum moet hier achter-ghelaten worden / want de Tabulata en soude om de vochtighepdts ende vettighepts wille / niet bewaerlijck zijn; bewaert de selve in een drooge plaetse.

Diacatholicum Nicolai.

℞ Pulpæ, cassiæ fistulæ, Pulpæ tamarindorum, senæ mundatæ ana ℥ j. Rhabarbari, Violarum, Polypodii, Anisi ana ℥ ß. Glycirrhisæ, seminis citrulli, Cucurbitæ, Cucumeris, Melonis ana ʒ j. Penidiarum, Sacchari candi ana ℥ ß. Extrahenda extrahantur, Conterenda conterantur, & seminum nuclei incidantur, & postea conficiantur cum sequenti syrupo.

℞ Po-

℞ Polypodii quercini ℥ i. s. coque in s. q. aquæ ad colaturæ ℔ i. s. cui adde sacchari ℔ i. fiat s. a. electuarium. *Dosis ℥ s. ad ʒ v.*

De Polypodium kleyn door - ghesneden wesende / sult ghy voor al koken in een ghenoeghsame quantiteyt waters / tot datter anderhalf pondt overblijft. Met dese decoctie sult ghy de Tamarinden ende Calsia vervochtighen / ende wat gheweyckt hebbende / sult die met een houte lepel door den Teems steken / met de reste van de decoctie sult ghy het Suycker smilten / ende koken tot een heel dick Syroop / onder welck Syroop ghy eerst wel sult breken ende doormenghelen de Pulpen. Daer naer het Calys-hout / en Polypodium gheschrabt / doorsneden ende wel ghedrooght / de Senebladeren / Rhabarber / Violetten / en Anijs t'samen tot een poeyer ghestampt / onder welck poeyer ghy menghelen sult de verkoelende zaden ghepelt / kleyn met een mes door-sneden / ende met wat van het boven - schreven poeyer eerst in den mortier versubtijlt. Al wel door - mengelt ende verkoelt wesende / doet het in sijn pot / bewarende tot het ghebruyck.

Electuarium Diaphænicum D. Mesuæ.

℞ Dactylorum enucleatorum tribus diebus in aceto maceratorum ℥ ij. ℈ ii. s. Penidiarum ℥ i. ℈ i. Amigdalarum dulcium ʒ v. Turbith ʒ v. ℈ ii. Scammonei ʒ ii. (alii habent ʒ iii. ℈ ii) Zingiberis, Piperis longi, Foliorum rutæ, Cinamomi, Macis, Ligni aloës, Anisi, Fœniculi, Dauci, Galangæ ana ℈ i. g̃ v. Mellis despumati triplum hoc est

℞ j. ʒ vj. fiat s. a. electuarium. *Dosis* ℥ ſ.

De Dadels / de steenen uyt ghedaen zijnde / ende van de binnenste hapzkens schoon ghemaeckt / ende kleyn dooz-sneden / sult ghy laten weycken dzy dagen in Wijn - azijn / recht oversoyt: sult de selve dan in eenen steenen mozticr met de Amandelen / ende Peyne stampen / en dooz eenen seer fijnen Teems met een houte lepel stekken. Dan sult ghy den Turbith kleyn dooznedeu zijnde / met het Lignum aloes, ende Galanga in eenen koperen mozticr kleyn bzeken / ende dan daer by doen alle de andere Correctiven, ende die dooz eenen middelbaren fijnen Teems ziften. Den Scammonium sult ghy bysonder wzijben / den bodem des mozticrs met wat Olie van soete Amandelen bet ghemaeckt / ende dan by het boven - ghescbzeben poeyer mengelen. Mengelt dan inden ghescbuymden honigh / noch laeu zijnde / de dooz-ghesteken Pulpa der Dadelen / eerst in een panneken over het vier wat gedzooght / ende daer naer de poeyeren / ende wel doozmenghelt wesende / bewaert het tot het ghebzuyck. Wat ick van de Diaphœnicum noch ghescbzeben hebbe / leest in het beghinsel van het tweede Boeck.

Electuarium sive Confectio hamech major Doctoris Mesuæ.

℞ Mirabolanorum citrinorum ℥ j. Mirabolanorum chebulorum, Indorum, Rhabarbari, Epithymi ana ℥ ſ. Agarici, Colocynthidis, Polypodii quercini ana ʒ iiij. ſ. Violarum ʒ iij. Abſinthii Thymi, Senæ, Aniſi, Fœniculi, Roſarum ana ʒj. ſ. Succi funii terrę ℥iii. Prunorum N°. xv. Paſſularum enucleatarum ℥i. ſ. fiat

s. fiat horum omnium s. a. decoctio, & postea infusio in s. q. seri lactis per 24. horas, aut longius si serum non acescat, serve-fiat, & coletur infusio. Tunc.

℞ Sacchari ℥ iiii. s. & cum parte colaturæ ad spissitudinem coque & misce mannæ cum parte colaturæ dissolutæ ℥ s. Pulpæ cassiæ cum colatura extractæ ℥ i. Pulpæ tamarindorum cum colatura extractæ ʒ x. Quibus bene mixtis adde sequentium rerum pulverem.

℞ Scammonei ʒ iii. Mirabolanorum citrinorum, Chebulorum, Indorum ana ʒ i. Bellericorum, emblicorum, Rhabarbari, Seminis fumariæ ana ℈ ii. ℊ vi. Anisi, Spicænardi ana ʒ s. *Dosis* ℥ s.

Dese confectie wordt van verscheyden op verscheyden manieren ghemaeckt: Dese houde ick de alderbeste. Siedet in eene ghenoeghsame quantiteyt klare wey / eerst voor al den Polypodium kleyn doorsneden / daer naer bydoende de Pruymen de steenen ghekroockt ende de Rozijnen van hunne keernen ghesuyvert / en den Alsem / de welcke een tijdt gezoden hebbende / doet daer by de Mirabolanen van hunne steenen gesuyvert / ende grof gestampt / ende alle de andere Ingredienten, ende laet het een weynighsken t' samen zieden / neemt het dan van 't vier het sap van Grysicon daer by gietende / ende laet het te samen staen weyckien 24. uren / ander segghen dry daghen / de andere vijf daghen / doch al te langhe. Maeckt de Infusie dan wederom heet tot op de Zoo / en parst de selve sterck uyt. Met wat van de colatura suist

ghy de Cassia ende Tamarinden verbochtighen / ende daer naer met een houte lepel door den Teems steecken / by dese Pulpa sult gy de Manna menghelen (ten zy ghy die met het Suycker suilt) met een weynighsken van de Infusie ghesmolten met de reste van de Colatura sult gy de Suycker-suilten / ende tot een heel dick Sproop zieden / waer onder gy de Pulpen sult mengelen / daer na de poeyeren laetst beschreven. Den Scammonium bysonder gewreven zynde den bodem van den Mortier met den stamper het ghemaecht / sult ghy eerst onder het poeyer mengeten. Dus wel door-menghelt zynde / sult het in zyn pot doen / ende tot het ghebruyck bewaren.

Electuarium Hiera picra Galeni,

Neemt de Species hieræ picræ Galeni, boven onder de species beschreven / ende menghelt de selve in dynnael meer gheschuymden Honigh / dan het poeyer weeght / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Electuarium Hiera picra composita D. Nicolai.

℞ Cinamomi, Spicænardi indicæ, Schœnanthi, Asari, Croci, Cassiæ ligneæ veræ, Ligni aloes, Cubebarum, Violarum, Absinthii, Epithymi, Agarici, Rosarum, Turbith, Colocynthidis, Mastiches ana ℈ ii. Aloes ʒ x. ℈ ii. mellis despumati ℔ viii. misce s. a. fiat electuarium. *Dosis ℥ ß.*

De Turbith, Spicanardi, Schœnanthum, Lignum aloes kleyn door-ghesneden zynde / sult ghy eerst in den mortier kleyn breken / en daer na

na alle de andere Drooghen daer by doen / en zisten door eenen middelbaren fijnen teems / uytgenomen de Saffraen / 't welck ghedrooght zijnde / alleene moet ghestampt worden : dus oock de Colocynthis, dat sijn Trochisci alhandali, welcke ghepreparceerde Colocynthis sijn/soo ick noch ghesept hebbe. Den Aloe sult ghy oock bysonder poeyeren / den bodem ende stamper des Morriers eerst wat het ghemaeckt / alle dese poeyeren by een gevoecht sijnde / sult ghy met den gheschuymden Honigh / noch laeu zijnde / menghelen / ende bewaren tot het ghebruyck.

Electuarium Hiera picra composita Magistralis incerti autoris.

℞ Aloes lucidæ ℥ v. ſ. Pulpæ colocynthidos Diagridii ana ℥ i. Myrrhæ, Tartari vini albi ana ʒ vi. Turbith, Croci ana ℥ ſ. Agarici ʒ iii. Rhabarbari, Aſari, Calami aromatici ana ʒ ii. Gariophyllorum, Cinamomi ana ʒ i, ſ. Cardamomi ʒ i. ℈ xv. Zingiberis, Macis, Radicum zedoariæ ana ʒi. Schœnanthi, Spicænardi, Aniſi, Fœniculi, Carui ana ℈ ii. ℈ v Salis nitri, Salis gemmæ ana ℈ xv. Mellis optimi deſpumati triplum. Maximarum virium eſt hæc hiera, præcipue in mulierum morbis, & menſtruorum retentione, & ſtomachi doloribus ex tenaci phlegmate provenientibus. *Doſis ℥ ſ. vel ʒ iij.*

Volght de maniere van maken van de voorgaende compoſitie, want sy seer een is.

Electuarium Lenitivum.

℞ Paſſularum enucleatarum ℥ i. Adianthi

nigri, Violarum, Hordei mundi ana M. ſ. Iuiubarum, Sebeſten ana N$_o$. x. Glycirrhiſæ ʒ ii. Prunorum enucleatorum, Tamarindorum ana ʒ iii. Foliorum ſenæ, Polipodii ana ℥ i. Mercurialis. Pii coquantur s. a. in s. q. Aquæ ad colaturæ ℔ i. in qua diſſolve ſacchari optimi, ſacchari violati ana ℥ iii. coque ſimul in ſyrupum denſioris conſiſtentiæ, in quo immiſce pulpæ caſsiæ, pulpæ tamarindorum, pulpæ prunorum ana ℥ iii. Pulveris foliorum ſenæ ℥ i. ʒ v. ℈ ii. ℥ v. fiat s. a. electuarium. *Doſis* ℥ ſ.

Koockt in eene ghenoeghſame quantiteyt waters / tot de colatura van een pondt / eerſt voor al de polypodium kleyn gheſneden / ende de ghepelde gerſte / de welcke een tijdt gekoockt hebbende / doet daer by den Mercuriael, een tijdt daer na alle de vruchten / daer naer het gheſchrabt ende gheklopt Calys-hout / ten laetſten de Adianthum, ende Zenebladeren / ende op het alderlaetſte de Violetten / de welcke een walleken ghezoden hebbende / neemt de decoctie van't vier / laet die weycken / ende laeuw worden / ende douwt die dan uyt / met de colatura ſult ghy het Suycker / ende het Violette-ſuycker ſmilten / het welcke is het Candijs het welck men in 't Syroop van Violetten vindt / ofte in ghebreck van dien / neemt Syroop van Violetten / die t' ſamen tot een dick Syroop ghezoden zijnde / menghelt daer onder de Pulpen van caſsia, en Tamarinden, met wat van de boven-ſchreven decoctie door-gheſteecken / ende de Pulpa van Pruymen (welcke eerſt met

water

water moeten sacht ghezoden worden) ende op het laetste het poeyer van Zenebladeren/ende bewaert het dus tot het ghebruyck. En maeckt noyt veel van dit Electuarium seffens/want verdrooght seer licht/ namentlijck in den Somer.

Pasta Magistralis.

℞ Tartari crudi, Sacchari rubri ana ℥ iii. Pulveris foliorum senæ ℥ ii. Zingiberis albi ʒ ij. Syrupi rosati ℥ viij. fiat s. a. electuarium. *Dosis ʒ iij. ad ℥ ſ.*

Sult het Bruyn-suycker wel ghesuyvert zijnde / met poeyer van Zenebladeren t'samen menghelen ende de Tartarum, ende Gyneber fijn ghepoeyert daer by mengelen/ welck poeyer ghy by acht oncen Syroop van Provenscheroosen sult voeghen / ende al-hoe-wel den Autheur van het Gendts Dispensatorium seght / dat men Tartarum crudum soude nemen / door dien dat men dit te Roomen soo dede als hy daer woonde/daerom en laet nochtans den Cremor tartari niet beter te wesen / dan Tartarum crudum, het welcke ick rade in plaetse te stellen/ door dien alle de vuyligheydt uyt den cremor gheweert is / die het lichaem niet dan quaedt en kan doen: boven dien laet ick my voorstaen dat de Cremor als dan te Roomen weynigh / ofte niet bekent en was.

Diaprunum Solutivum D. Nicolai.

℞ Pulpæ prunorum damascenorum ℔ j. pulpæ tamarindorum, pulpæ cassiæ ana ℥ j. Sacchari clarificati ℔ ii. misce supra ignem hæc omnia simul: deinde insperge sub sequentium rerum pulverem.

℞ Santali albi, Santali rubri, Spodii. Rhabarbari, Cinamomi ana ʒ iij Rosarum rubrarum, Violarum, Seminum portulacæ, Scariolæ, Berberis, Succi glycirrhisæ, Tragacanthæ ana ʒ ij. Seminum cucurbitæ Citrulli, Cucumeris, Melonis ana ʒ j. confice s.a. Electuarium & hoc modo compositum vocatur diaprunum compositum non solutivum, quod si solutivum desideres, adde huic ad ℔ j. Scammoneæ præparatæ ℥ ß. misce & repone. Dosis ʒ iij.

Ziedet in eene ghenoeghsame quantitept waters de Pruymen soo veel als 't van noode is / want het is onnoodigh te disputeren / oft men hondert Pruymen moet nemen / ofte een pont / aenghesien men een pondt Pulpa daer van moet bekomen. De Pruymen sacht ghezoden zijnde / giet die door een Teems / ende steeckt de Pruymen door met een houte lepel / tot dat ghy een pondt hebt / in't restant van de decoctie sult ghy een half once Violetten zieden / ende met de colatura steeckt daer mede door de Tamarinden ende cassia, ende met het overschot sullt daer mede twee pont Suycker / het welcke door-gepasseert zijnde / ende tot een dick Syroop ghekoockt / doet daer by alle dry de Pulpen eerst in een panneken op het vier wat ghedrooght / ende wel doormenghelt zijnde / voeght daer by het naervolghende poeyer / op dese maniere ghestampt: Neemt eerst beyde de Santels / ende breeckt die in den mortier heel kleyn / doet dan daer alle de reste by / oock het sap van Calys-hout maer eerst kleyn ghesneden en by 't vier ghedrooght / ende zift het tot een middelbare

bare fijn poeyer / maer den traganth moet bysonder ghestampt worden / ende dan hier by-geboeght / als oock den Spodium præparatum, eerst stillekens in den mortier ghewreven. De vier verkoelende zaden moeten eerst ghepelt zijn / ende met een mes klein doorsneden zijnde / met wat van de boven-gheschreven poeyeren in den mortier ghestooten worden. Dit aldus door-mengelt wesende / bewaert het tot het ghebruyck: dese compositie wordt dan ghenoemt Diaprunum compositum non solutivum. Soo ghy die Solutivum wilt maecken / doet tot een pondt van dit Electuarium een half once Diagridium, het welck Scammoneum præparatum is / eerst in den mortier fijn ghewreven / den bodem des selfs eerst het ghemaeckt zijnde.

Electuarium de succo rosarum D. Nicolai.

℞ Succi rosarum rubrarum, Sacchari albissimi ana ℥ viij. Diagridii ʒ vj. Santali albi, Santali citrini, Santali rubri ana ʒ iii. Spodii de ebore ʒ i. s. Camphoræ ℈ s. misce fiat s. a. electuarium. *Dosis ʒ iij. ad ℥ s.*

De dry soorten van Santels sult ghy t' samen stampen met sommighe druppels Roose-water / teghen het uytstuyven / ende door eenen fijnen teems ziften: hier onder sult ghy menghelen den Diagridium bysonder gewreven / den mortier met den stamper eerst met wat Olie van Amandelen het ghemaeckt / den ghepreparteerden Spodium ghewreven in den mortier / sult ghy hier by oock menghelen / insgelijcks de Camphora met wat van het poeyer van Santels fijn ghewreven. Neemt dan sap van roode Roosen (om meer purgatijf te maken / nemende veele Infusie van Provensche Roosen / het

welck

welck oock den Diagridium corrigeert) en ziedet met het Suycker tot een dick Syroop/ laen zijnde / mengelt daer onder het boven-ghescheeven poeyer / doet het dan in sijn pot / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Tabulatum.

Van de Tabulata, Tabellæ, Morselli, Roculæ, hoe sy ghemaeckt worden / hebbe in het derde Boeck overvloedigh ghetoont.

Pilula sive Catapotium.

Pilulæ aggregativæ D. Mesuæ.

℞ Myrabolanorum citrinorum, Rhabarbari ana ʒ ii. Succi eupatorii, Succi absinthii ana ʒ i. ſ. Diacridii ʒ iii. Myrabolanorum chebulorum, & Indorum, Agarici, Colocynthidis, Polypodii ana ʒ i. Turbith optimi, Aloës ana ʒ iii. ſ. Mastiches, Rosarum, Salis gemmæ, Epithymi, Anisi, Zingiberis ana ʒ ſ. Electuarii de succo rosarum Mesuæ q. s. fiat massa. *Dosis* ʒ j.

Den Turbith door-ghesneden met een schare / sult ghy in den mortier eerst breken / ende daer na de Myrabolanen / van hunne steenen ghesuyvert / daer by doen / met den Polypodium daer na alle de reste / oock den Agaricus, maer neemt Trochiscatus. Dit al door eenen middelbaren fijnen teems ghezift wesende / mengelt daer by den Aloes, bysonder in den mortier ghewreven (den bodem ende stamper des selfs eerst met wat Olie van soete Amandelen het ghemaeckt zijnde) met den Mastix ende Sal gemmæ. De Colocynthis, dat zijn Trochisci alliandali sult ghy / kleyn ghewreven zijnde /

de / daer oock by doen. Soo verre de sappen Absinthii en Eupatorii heel droogh zijn (welcker maniere van bereyden ick boven beschreven hebbe) mooght ghy met de andere Droogheen stampen / soo sy noch wat vochtigh zijn / breeckt die eerst in den mortier met het Electuarium de succo rosarum Mesues, ofte in ghebreck van dien de Succo rosarum Nicolai, ghebroken zijnde / doet daer alle de poeyeren by / ende brenght het door veel stampen tot een massa pillen / daer soo veel Electuarium de succo rosarum by doende / als 't van noode is. De massa sult ghy in een wit leerken met Olie van soete Amandelen vet gemaeckt zijnde / inwinden / om dus te bewaren / ofte in een blaesken / ende aldus sult ghy alderley Pillen bewaren.

Pilulæ Alephanginæ D. Mesuæ.

℞ Cinamomi, Cubebarum, Ligni aloes, Calami aromatici, Macis, Nucis moschatæ, Cardamomi, Gariophyllorum, Asari, Mastiches, Schœnanthi, Spicæ indicæ, Carpobalsami, cius loco cubebes ana ʒii. Absinthii sicci, Rosarum ana ʒ i. ℥ xv.

Stampt dit al t' samen grof / ende giet daer over dry pinten ziedende klaer water / ende laet het soo staen weycken een dagh twee ofte drye. Ziedt het dan op met een kleyn vierken / tot datter twee pondt verzoden is / ende perst het dan wel sterck uyt / doet dan in dese colatura kleyn ghestampte Aloes lucidæ succotrinæ ℥ iij. Roeyt het onder malkanderen / ende laet de decoctie in de stralen der Sonne uytdrooghen / ofte in een warme stove. Soo verre u het eene ende het ander ontbreeckt / laet

het

het op laeuwe asschen / ofte op een kleyn vierken uyt-drooghen / maer wacht u van te verbranden. De proeve sult ghy nemen op het averechte van den mortier / ende als 't beghint hart te worden / doet daer by Myrrhæ, Mastiches ana ʒ j. ℊ xv. Croci ℈ ij. ℊ xv. alles kleyn ghepulveriseert / ende laet het soo voorts tot een goede consistentie uyt drooghen: giet het dan op het averecht van den mortier / een weynighsken met Amandel-olie vet ghemaeckt / en laet zijnde / maeckt daer van als een massa pillen / ende doet het in een leerken ofte blaesken / soo ick boven ghesept hebbe. Dese pillen zijn meer een Extract dan Pillen. Voorts hier worden teghen alle konste de Aromata gezoden / die van subtijlder deelen zijn / wiens krachten in het zieden terstont verblieghen; maer door dien Mesues dit alsus begeert / een yeghelijck volcht hem seggende dat hy wel wiste wat hy dede ende dat hy het anders hier sochte / waer toe hy de subtijle deelen der Aromata onnoodigh achte.

Aloes Rosata.

Tot nu toe hebben schier alle Meesters in de Medicijne middelen ghesocht / om den Aloe ('t welck anders een uytnemende goedt medicament is) sijne drooghte te benemen; maer niemant en heeft het selve beter ghedaen / hoewel niet ten vollen / dan die dit met sap van roode Roosen / ofte met Infusie van Provensche Roosen hebben ghedaen; want gheen medicament is de nature meer aengenaem dan de Roose; soo dat sommighe schrijven / dat hoewel de roode Roose van aert-weghe stopt / dat sy nochtans camerganck sal verwecken / soo verre de nature die van doen heeft / hierom ist misschien/

schien / dat sy het sap der roode Roosen / het welck anders stopt / by dit purgerende medicament hebben ghedaen / 't welck my verwondert in soo groote quantiteyt / te weten twaelf pondt sap teghen een pont Aloe, en hebbe meerder daer bevonden dat het soetelijck ende wel purgeert. Niet teghenstaende dit / voeghe my met de ghene die dit met Infusie van Provensche purgherende Roosen doen / om den Aloe wat meer purgatijf te maecken / ende lichter / want sy van trager operatie is / ende ick en sie geen reden waerom het niet beter soude wesen. Dus neme ick een pont schoon klare Aloe gepulveriseert / ende doen daer by niet twaelf pondt / maer acht pondt / dat is een stoop Infusie van Provensche Roosen / ende stelle die in de heete Sonne-straelen / waer hem alle de Infusie verteert / in een breede geleyersche schotel / ende bykans hart wesende / doet die in een blase / ende hangh die in de Sonne / tot dat de Aloe t'eenemael hart is / ende beguaem om Pillen daer van te maecken.

Pilulæ Aureæ D. Nicolai.

℞ Aloës, Diagridii ana ʒ ij. ſ. Roſarum, ſeminis apii ana ʒ j. ℈ xv. Aniſi, Fœniculi, Maſtiches ana ℈ ij. ℈ v. Croci pulpæ colocynthidis ana ʒ ſ. cum mucilagine tragacanthæ, ſeu potius ſyrupo roſato fiat maſſa. *Doſis* ʒ j.

De Roosen wat ghedrooght zijnde / suit ghy met de zaden stampen / ende door een middelbaren sijnen teems zijten / het Saffraen ghedrooght zijnde / suilt bysonder poeyeren / ende by het boven-geschreven voegen / de Trochisci Alhandali 't welck Colocynthis præparata is / van

van ghelijcken. Den Aloës sult ghy met den Mastix wijven / den mortier met den stamper eerst vet ghemaeckt / insghelijcks oock den Diagridium. Dese poepers al t'samen gevoeght zijnde / sult ghy met Syroop van Roosen een massa daer van maecken / ende niet met ghesmolten Gomme Traganth / want de massa soude terstondt t' eenemael hart en onbequaem tot het ghebruyck worden; maer om den Autheur eenichsins te voldoen / doet daer een scrupel Tragacanthæ pulverisatæ by.

Pilulæ Cochiæ D. Rhasis.

℞ Specierum hierę picrę Rhasis, id est, Rosarum rubrarum, Spicænardi indicæ, Mastiches, Ligni aloës, Cubebarum, Cinamomi, Cassiæ ligneæ, Asari ana ℈ s. ℔iij. Aloës ℥iij. ℈ j. Colocynthidis ℥ j. ℈ ij. Scammoneæ ℥ i. ℔ xv. Turbith, Stœchados ana ℥ ii. s. cum syrupo stœchados fiat massa. *Dosis* ℥ j.

Stampt eerst de Spica klein doorsneden / Lignum aloes, Turbith, en Stœchas, dese gebroken zijnde / doet al de rest daer by / en ziftet door eenen middelbaren fijnen teems. De Trochisci alliandali (dat is Colocynthis) sult ghy bysonder stampen / ende by het boven-schreven mengelen; insghelijcks den Aloe met den Mastix t'samen ghewreven / den mortier met den stamper wat vet ghemaeckt zijnde / dus oock de Scammonea. Dit poeyer sult ghy met Syroop van Stoechas in-corporeren / ende tot een massa formeren / die ghy in een vet ghemaeckt leerken oste blaesken sult bewaren.

Pilulæ de fumaria D. Avicennæ.

℞ Myrabolanorum, citrinorum Chebulorum

rum, Indorum ana ʒij. ſ. Aloës ʒiij. ſ. Scammonii ʒ ij. ſ. cum ſucco fumariæ ter formetur maſſa. *Doſis.* ʒ j.

Stampt de Myrabolanen t' ſamen / den Aloes en Scammonea elck byſonder / den mortier met den ſtamper met wat Olie vet ghemaeckt zijnde / ende met ghecclarificeert ſap van Fumaria formeert de maſſa, de welcke ghedrooght zijnde / herhaelt het ſelve noch tweemael; maer door dien de maſſa ſoo hart / ende tot het ghebruyck onbequaem wordt / is het veel beter veel ſap van Fumaria met weynigh Suycker ofte Honigh tot een Syroop te zieden / en met dit Syroop de maſſa te formeren.

Pilulæ de Hermodactylis D. Meſuæ.

℞ Hermodactylorum, Myrabolanorum citrinorum, Aloës, Turbith, Colocynthidis, Bdellii, Sagapeni ana ʒij. Caſtorei, Sarcocollæ, Euphorbii, Opopanacis, Seminis rutæ, Seminis apii ana ʒj. Croci ʒſ. cum ſucco caulium, & parum ſacchari, vel mellis in Syrupum cocto fiat maſſa. *Doſis* ʒ j.

Den Turbith door ghesneden / ende in den mortier ghebroken zijnde / ſult daer by doen de Hermodactels, Myrabolanen, Bdellium, Caſtoreum, ende de zaden / deſe ghezift weſende / ſult daer by doen de Colocynthis, dat zijn Trochilci alhandali ghepulveriſeert / insghelijcks het Saffraen byſonder ghepoepert / alſoo oock den Euphorbium met een ſtuckken Amandel teghen het ſtuyven / want het ſtof ſeer doet nieſen / ende is ſchadelijck: de Sarcocolla moet oock byſonder gepoept worden / ofte met den

Euphorbium: de Sagapenum ende Opopanax sult ghy met het sap van koolen smilten / ende met het selve uwe massa formeren / wat koolsap met wat Honigh tot een dick Syroop ghezoden zijnde / daer by doende / op dat de massa versch blijve / ende niet en verdrooghe. Alle Pillen / maer namentlijck dese / moeten nae veel slagen in den mortier geformeert worden.

Pilulæ de Hiera cum agarico.

℞ Specierum hieræ simplicis Galeni, Agarici trochiscati ana ʒ ij. Aloës optimæ ℥ ß. cum mellis rosati q. s. fiat massa.

Den klaren Aloe sult ghy / den mortier met den stamper eerst vet ghemaeckt zijnde / bysonder poeyeren / insghelijcks den Agaricus trochiscatus, ende de Species hieræ daer onder menghelen / ende met Honigh van Roosen de massa formeren / ende dan in een vet gemaeckt leerken / ofte blaesken winden om die versch te houden. *Dosis ʒ j.*

Pilulæ de Lapide Lazuli D. Mesuæ.

℞ Lapidis lazuli abluti ʒj. ß. Epithymi, Polypodii ana ʒ ij. Scammoneæ, Hellebori nigri, Salis gemmæ ana ʒ ß. ℊ vii. ß. Agarici ʒ ii. Gariophyllorum, anisi ana ℈ ii. ℊ v. Specierum hieræ simplicis Galeni ʒ iii. ℈ ii. ℊ. v. cum syr. endiviæ simplici q. s. fiat massa. *Dosis ʒ j.*

De Polypodium ende Siroffe-naghels sult ghy eerst breken / daer na de reste daer by doen / ende tot een middelbaer fijn poeyer zijten / de Scammonea moet bysonder ghewreven worden / den mortier met den stamper eerst wat

het

het ghemaeckt / insghelijcks de Sal gemmæ, voegh dan daer by de Lapis lazuli, ghepreparreert als in de preparatien boven gesept is / ende de Species hieræ, ende met Syroop van Endivie / liever dan met sap (want de massa soude te hart worden) formeert de massa, ende bewaert die in een het ghemaeckt leerkien ofte blaeskien.

Pilulæ lucis majores D. Mesuæ.

℞ Rosarum, Violarum, Absinthii, Colocynthis, Turbith, Cubebarum, Calami aromatici, Nucis moschatæ, Spicænardi indicæ, Epithymi, Carpobalsami, vel succedanei ejus cubebes, Ligni aloës, Seseleos, Seminis rutæ, Schœnanthi, Asari, Mastiches, Gariophyllorum, Cinamomi, anisi, Fœniculi, Apii, Casiæ ligneæ, Croci Macis ana ℥ſ. Quinque generum myrabolanorum, Rhabarbari, Agarici, Senæ ana ʒ j. ℈ xv. Euphrasiæ ʒj. ℈ii. ℈v. Aloës lucidæ ad pondus omnium id est ℥ iii. ℈ xv. ʒ ſ. & cum succo fœniculi cum pauco saccharo vel melle in syrupum cocto fiat massa. *Dosis* ʒ j.

Alle wortelen ende harde saeckien sult ghy eerst in den mortier breken / als zijn Spicanardi, Schœnanthum, Turbith, Lignum aloes, &c. daer na sult ghy alle de reste daer by doen / oock den Mastix, Saffraen moet bysonder gepoeyert zijn / oock de Trochisci alhandali, dat is Colocynthis præparata, soo oock den Aloe, den bodem des mortiers met den stamper eerst wat het ghemaeckt zijnde. Al dit poeyer wel onder een gemengelt / sult ghy met het sap van Wenckel

kel met Suycker ofte Honigh tot een Syroop ghekoockt / tot een massa van Pillen formeren / naer veel stampen in den mortier.

Pilulæ Mastichinæ Petri de Ebano.

℞ Agarici trochiscati ʒ j. ſ. Mastiches ʒ ij. Aloës electæ ʒv. cum syrupo stœchados, vel melle rosato fiat massa. *Dosis* ʒ j.

Stampt elck bysonder / den Mastix met een druppel water twee ofte drp / ofte beter met den Aloe, den bodem des mortiers met wat Olie van Amandelen vet ghemaeckt zijnde / ende met Syroop van Stœchas, ofte Mel rosarum formeert de massa. Sommighe ordineren den Agaricus 24. uren te weycken in Oximel, dat is Honigh en Azijn / daer naer latende de selve drooghen; maer aenghesien den Agaricus trochiscatus is de waerachtighe ghecorrigeerde Agaricus, hebbe met meer andere Agaricus trochiscatus ghescheven.

Pilulæ pectorales siue de Styrace.

℞ Myrrhæ, Thuris, Opii, Storacis calamitæ (alii styracis liquidæ) Succi Glycirrhisæ ana ʒ j. cum syrupo papaveris, vel violarum fiat massa. Vel

℞ Myrrhæ, Thuris, Opii, Styracis calamitæ ana ʒ j. Succi Glycirrhisæ, Sacchari penidii ana ʒ ij. & cum syrupo supra scripto fiat massa.

Het sap van Calps-hout klepn ghesneden / ende ghedrooght zijnde / sult het bysonder stampen / insghelycks den Myrrha en Thus, soo ghy Storax, liquida neemt / sult den Opium daer lichte mede kommen breken / namentlijck den mortier ende stamper heet ghemaeckt zijnde / soo

soo niet/ doet het evenwel t' samen in den mortier t'eenemael heet/ met wat Sproop van Violetten/ofte Papaveris, het welcke gesmolten ende door het stampen ontbonden wesende / doet de andere poeperen daer by ende na lange stampē maeckt daer van een massa. Maeckt gy die met Penye-suycker / moet de massa bewaren in een drooghe plaetse/ ofte de Penye maeckt de massa heel saecht. Voorts neemt hier toe uyt-geperste Storax, wilt ghy het Calys-hout-sap niet poeperen / de hitte des mortiers sal de selve / als den Opium , oock ghenoegh sacht maken.

Pilulæ pestilentiales Ruffi.

℞ Aloes lucidæ ℥i. Myrrhæ ℥ſ. Croci ʒ ii. cum syrupo rosarum fiat massa. *Dosis* ʒ j. *ad* ℈ iij.

Den bodem des mortiers met den stamper het ghemaeckt zijnde met Olie van Amandelen poeyert daer in de Myrrhe ende Aloe t' samen ; want de drooghte van den Aloe helpt de vochtighedt van de Myrrha , doet dan daer by het Saffraen bysonder (ghedrooght zijnde) ghewreven / ende met Sproop van Roosen / ende niet met Wijn/ soo de descriptie ghemeynelijck heeft / want de massa wordt te hart / sormeerde massa, welcke ghy in een vet ghemaeckt leirken oft blaesken tot het gebruyck sult bewaren.

Pilulæ sine quibus esse nolo. D. Nicolai.

Aloes optimæ ℥ſ. ℈ ii. quinque generum myrabolanorum , Rhabarbari , Mastiches , Absinthii, Rosarum, Violarum, Senæ, Agarici , Cuscutæ ana ℈i. Scammoneæ præparatæ ʒii. ℈ſ. cum succo fœniculi & pauco saccharo in syrupum cocto fiat massa. *Dosis.* ʒ i.

Den Aloe, ende Scammonea moeten elck bysonder ghewreven worden in den mortier / den bodem en stamper des selfs eerst vet gemaeckt zijnde / poeyert dan alle de andere ingredienten / en door eenen middelbaren fijnen Teems ghezift zijnde / voeght den Aloe en Scammonea daer by / ende met sap van Venckel met wat Suycker / ofte Honigh tot Syroop ghezoden (want met sap alleene de massa wordt hart en onbequaem / ende droogh zijnde / verliesen de pillen veel eer hare krachten) formeert naer veel stampens een massa, de welcke gy in een vet ghemaeckt leerken ofte blaesken sult bewaren.

Pilulæ Stomachicæ D. Mesuæ.

℞ Myrabolanorum citrinorum, Aloes, Turbith ana ʒv. Rosarum, Spicæ indicæ, Mastiches ana ʒj. ℊ xv. Anisi ℈ ij. ℊ v. Salis gemmæ, Croci ana ʒ ſ. Formetur massa cum syrupo absinthii. *Dosis* ʒ j.

Den Aloe, Mastix, en Sal gemmæ, sult ghy t' samen / in den mortier wryven / den bodem des selfs eerst vet ghemaeckt zijnde / alle de reste sult ghy dan t' samen stampen / en tot een middelbaer fijn poeyer ghebracht wesende / voeght daer by het boven-schreven poeyer / en met Syroop van Alsem formeert daer van een Massa.

Pilulæ ex Terebinthina.

℞ Terebinthinæ Venetæ quantum volueris, coque ad duritiem, cui tunc adde sacchari candi albi pulverisati q. s. fiant pilulæ, & involvantur pulvere sacchari candi albi. *Dosis* ʒ j. *ad* ℈ iiij.

Neemt Venetischen Terementijn soo veel als 't

als 't u belieft / stelt die in een panneken op een klepn vierken / tot dat sy hart is / de proeve sult ghy nemen op het averechte van den mortier / ende als 't / kout wesende / hem laet handelen / is 't ghenoegh doet dan daer by sijn ghestampt wit Candy-suycker soo veel als 't u belieft ende goedt dunckt / roert dit t'samen wel onder een / ende als 't bylans kout is / rolt den Termentijn op een wit papier / met een deel poeper van Candy / ende maeckt daer Pillekens af. Wordt de massa te hart / houdt de selve wat by het vier / ende sult die ghemackelijck formeren / doet de Pillen dan in een dooskien / ende in wit Candy-poeper / bewaert die tot het ghebruyck.

Maniere om pillen schoon ende *profijtelijck te vergulden.*

Doet draepen een klepn dooskien van binnen hol gaende te midden in tween / soo groot als een ghemeyne Caets-balleken / hebbende onder een voetjen om te staen / ende boven een chellcken ofte een bolleken om te moghen op doen / doet daer in bladeren Goudt soo veel als 't u dunckt van noode te wesen / leght daer de Pillen op / en sluyt het dooskien toe / en schuyt dat om end' om / en open doende sult de Pillen heel schoon vergult vinden: Ende soo ghy daer te veel gheslaghen Goudt hebt in-ghedaen / en sullen nochtans de Pillen niet meer aen-vatten als sy van noode hebben / ende het overblijfsel sal u daer naer te passe komen / soo de Pillen wat te dooghe zijn als Panchymagogum, ofte Aloes costara soude moghen wesen / eer ghy die in 't dooskien doet / beasemt die wat / op dat het Goudt te beter mach aenhouden.

Extractum.

Voor dien de Extracta een Chymische bondt ende werckinghe is / sal verscheyden Extracta in het Tractaet van de Chymie beschrijven / ende de selve hier achter laten / den Leser tot de selve sendende.

Trochiscus.

Agaricus Trochiscatus.

℞ Agarici albi, & raspati & electi ℥iij. Vini infusionis Zingiberis q. s. fiant trochisci.

Neemt witte ende uyt-gheleſen Agaricus, raspt de selve / ende soo verre daer eenige draeyckens in loopen / weert die / want sy quaedt van aert zijn; maer de selve bijnt men ghemeynlijck maer in verouderde / roeste / ende zware Agaricus. Stampt die dan in eenen steenen mortier met een houte stamper wel kleyn / met witte Fransche wijn / in welcke witte / ende van hare schorssen ghesuyverde Syneber heeft 24. uren gheweyckt / maeckt dan daer van op wit papier / met suyvere handen / Trochiscen als platte witte broodtkens / ende laetse droogher in eene koele plaetse in de schaduwe. Wilt ghy die heel steen-wit hebben / maeckt de selve in de Winter als 't vriest / in den Somer sullen sy graeu worden. Meest alle de Autheuren schrijven dat men de Trochiscen, droogh wesende / wederom soude stampen / ende als eerst met Syneber-wijn Trochiscen daer van sormeren, tot dry keeren toe; maer ick en sien geen reden / om dese onnoodige moeyte soo verre dit ghescheiedt / om dat den Agaricus ee beter soude

ghe-

ghecorrigeert worden/en heeft men maer in een keer soo veel Gyneber daer by te voeghen / als de dry keeren t'samen bedragen/aenghesien niet den Wijn / maer de Gyneber het warrachtigh correctijf van den Agaricus is.

Trochisci Alhandal D. Mesuæ.

℞ Pulpæ colocynthidis ℥ij. ſ. incidantur minutissime & fricentur cum ℥ij. Olei rosarum, tunc ℞ gummi arabici, Tragacanthæ, Bdellii, ana ʒ j. ſ. Macerentur in aqua rosarum donec liquefiant, & dissolvantur, & cum diluto formentur trochisci.

Sult de dry Gommen / ghestampt wesende/ te wepck stellen in Roose-water in een warme plaetse / dat sy recht oversopt zijn / ghesmolten zijnde/wrijft die in eē koper mortier heel kleyn/ ende soo de Gommen suyver zijn (het welcke ghy doen kondt / ende dus groote moeyte ontgaen)en ist niet van noode door te passeren. By dese Gommen dus heel ontbonden/ sult ghy de gepoeyerde Colocynthis by doen/de welcke eerst van haer zaedt moet ghesuyvert wesen / kleyn doorsneden / ende met twee dragmen Olie van Roosen ghestampt / ende door veel stampen tot eene massa brenghen/ van de welcke ghy kleyne ronde Trochiscen sult maken/ende in de schaduwe laten drooghen. Soo verre nochtans datter van de ghesmolte Gommen overschote / sult ghy de Trochiscen noch eens poeyeren/ende met het overschot wederom Trochiscen daer van formeren. Soo ghy nochtans doet soo ick boven ghesepdt hebbe/ ende niet te veel Roose-water en neemt / sult dit t' eender reyse afdoen.

Soo dickmaels alsser in eenighe compositie, Pulpa colocynthidis wordt voor beschreven / sult altijdt in plaetse van die / dese Trochiscen nemen / want sy de waerachtighe gheprepareerde Colocynthis zijn.

Trochisci Bechii Albi.

℞ Sacchari albissimi ℔ ß. Sacchari candi optimi, sacchari penidii ana ℥ i. Ireos ℥ vii. ß. Amyli ℥ x. Mucilaginis tragacanthæ albissimæ cum aqua rosarum factæ q.s. forma massam, ex ea trochiscos parvos & signentur.

Het Suycker sult ghy elck bysonder fijn stampen / insgelijckx de Ireos-wortels ende stijfbloeme / van welcke poeyeren al t' samen ghemenghelt zijnde / sult in den mortier een pasta / ofte deegh maken / door sterck stampen ende slaen des mortiers stock / met schoone witte Traganth met Roose-water ghesmolten / dick zijnde als een stijf-pap Welcke massa met stijfbloeme bestuybende uyt een lijnwaet sarcken / ende uyt rollende / sult ronde bollekens daer af maken / ende met een teecken / ofte signet teeckenende ende plat douwende / platte brootkens daer af maecken / de welcke ghy in een warme plaetse / ofte in de Sonne sult drooghen / ende naeu toesluytende / bewaren tot het ghebruyck. Dese Trochiscen worden oock genaemt Pilulæ sub lingua. Sommighe maecken dese anders niet als van louter fijn Broot-suyker.

Trochisci de Cappare D. Mesuæ.

℞ Corticum radicum capparis, seminis agni casti ana ℥ iij. Seminis nigellæ veræ, Calaminthæ, Succi eupatorii, Calami aromatici-

Amig-

Amigdalarum amararum seminis nasturtii, Gummi ammoniaci, Foliorum rutæ, Radicis aristolochiæ rotundæ veræ ana ʒ j. Radicum cyperi, Ceterach ana ʒ ſ. Misce & cum gummi ammoniaco in aceto dissoluto fiat massa, & formentur inde trochisci in umbra siccandi.

Stampt in den eersten de schorssen van kapper-wortels / met alle de andere wortelen / de welcke gebroken zijnde / doet daer by de Amandelen / ende alle de zaden / ende daer nae alle de kruyden / het welcke alles tot een fijn poeyer ghebrocht wesende / sult de Gomme Ammoniac / die sommighe uren in Azijn ghewerckt heeft / smelten / ende van haer vuyghheyt ghesuyvert wesende / tot de dickte van Honigh koken. Met dese Gomme sult ghy eerst in den mortier breken het Succus eudatorii, soo het eenighsins vochtigh is / want soo het selve heel droogh is / sult het met de andere tot poeyer stampen: dan sult ghy de poeyeren daer by doen / ende door veel stampens een massa ofte deegh daer van maken / van welcke massa ghy Trochiscen sult maken / rondt / drijkant ofte vierkant / soo het u belieft / ende in de schaduwe wel ghedrooght zijnde / bewaert die tot het ghebruyck.

Trochisci cyphi Damocratis.

℞ Carnium uvæ passæ albæ & pinguissimæ terebinthinæ coctæ ana ʒ vj. Myrrhæ, Schœnanthi ana ʒ iij. Calami aromatici ʒ ii. ℈ xv. Cinamomi ʒ i. Bdellii, Onychis, Spicænardi, Cassiæ ligneæ, Radicum cyperi, Baccarum juniperi ana ℈ ii. ℈ v. Aspalathi, vel

vel ejus loco seminis agni casti, vel Ligni aloës ana ʒ.ß. ℥ vii ß. Croci ℥ xv. mellis optimi, vini generosi ana q. s. ad incorporandos & formandos trochiscos.

De Schœnanthum, Spicanardi met een schaer kleyn doorghesneden / sult ghy met alle de andere t'samen stampen/de Myrrha en Bdellium sult ghy oock daer by doen / soo sy nochtans te vochtigh waren / sult die grof stampen/ en tusschen twee papieren by't vier wat droogen/ anders sult daer groote moeyte mede hebben en soude u poeyer te vochtich maken want sy laten hun seer qualijck smilten / daerom is 't beter wat te droogen/en met het ander te stampen. Tot een fijn poeyer gezift wesende / maeckt de rozijnen van hunne bellen en keernen schoon stampt die in een steenen mortier / en steeckt de Pulpa door een teems met een houte lepel / ende neemt daer van soo veel als gy moet hebben; neemt dan de ghekoockte Termentijn / wiens maniere van koken ick boven beschreven hebbe / en smilt die met wat wijn/door dien sy haer qualijck fijn laet stampen / ghesmolten zijnde / giet die in den mortier / ende mengelt daer terstont onder de doorgesteken rozijnen / ende daer naer alle de poeyeren / ende formeert daer van een massa, met soo veel wijn als ghy daer toe van noode hebt / ende al is 't sake dat den Autheur schrijft / dat men by den wijn wat Honigh soude doen / en rade u nochtans dat niet/ door dien den Honigh belet de Trochiscen hart en droogh te worden: van dese massa formeert de Trochiscen, ende laet die in de schaduwe droogen/ ende bewaert die tot het maken van den Metridaet. Onychis ende Bdellium worden

den van sommighe voor twee verscheyden saken ghelesen / de ander maer voor eene / welcke sententie ick volghe. Sommighe koocken de Rozijnen in water / ende steken dan die door den teems / het welcke ick voor got houde.

Trochisci Galliæ Moschatæ D. Mesuæ.

℞ Ligni aloës ℈ v. Ambræ grisæ ʒj. Moschi ℈j. Mucilaginis tragacanthæ aqua rosarum dissolutæ q. s. ad formandam massam ex qua parvi trochisci fiant.

Stampt het Lignum aloes, ende zift het door eenen fijnen Teems / met een deel van dit poeyer sult ghy den Amber ende Muscus pulveriseren / welck poeyer ghy met Gomme Traganth in Roose water ghesmolten / dick zijnde / als een stijf-sap / tot een massa sult maken / van de welcke ghy kleyne Trochiscen sult formeren / ende laten in de schaduwe drooghen.

Trochisci Aliptæ Moschatæ D. Nicolai.

℞ Laudini purissimi ℥j. ſ. Styracis calamitæ ℥vj. Styracis rubræ ℥ſ. Ligni aloës ʒj. Ambræ ʒſ. Camphoræ ℈ ſ. Moschi g̃ v. Aquæ rosarum q. s. Formentur trochisci s. a.

Dese Trochiscen worden oock Gallia moschata Nicolai ghenoemt. Het Lignum aloes sult ghy bysonder stampen / ende door eenen cordialen Teems ziften: met welcke poeyer ghy den Amber, Muscus, ende Camphora, in den mortier kleyn sult wrijven / de Laudanum, soo sy droogh is / moet bysonder ghepoeyert worden. Soo oock den Storax, Storax rubræ is Storax in guttis. Soo verre de Laudanum om sijne vochticheydt oste vettigheydt hem niet en laet

en laet tot poeyer brenghen / maeckt den mortier ende stamper t' eenemael heet / ende wat Roosewater daer by doende / dissolveert de selve / ende doet dan daer by den uytgheperſten Storax in plaetse van in Guttis (wiens maniere van uytperssen ick inden Triakel sal beschrijven) daer na alle de andere poeyeren / soo veel Roose-water daer by doende / als 't van noode is / om de massa te formeren / en warm zijnde / maeckt daer kleyne Trochiscen af.

Trochisci Hedychroi Galeni.

℞ Mari, amaraci id est maioranę, asari, aspalathi ana ʒ j. Schœnanthi, Calami aromatici, Phu pontici, Ligni aloës, Opobalsami loco eius olei gariophyllorum, Cinamomi, Costi ana ʒi. s. Myrrhæ, Malobathri, eius loco macis & spicæ celtitę purgatę partes æquales, Nardi indicæ, Croci, Cassiæ ana ʒ iij. Amomi eius loco galangæ maioris ʒvi. Mastiches ʒ s. Vini falerni q. s. ad formandam massam.

Alle wortelen / Lignum aloes, Spicanardi, en Schœnanthum kleyn met een schaer doorghesneden sult ghy eerst in den mortier breken / dan sult ghy alle de reste daer by doen / ende door eenen fijnen cordialen Teems ziften. Het Saffraen sult ghy bysonder poeyeren / ende by het boven geschreven gemengelt wesende / met Malvasye eene massa formeren / de Olie van Giroffe-nagels in plaetse van balsem daer by doende / van dese massa sult ghy Trochiscen maken / ende ghezeghelt zijnde / in de schaduwe laten droogen. Soo ghy geene Marum en hebt / neemt Folia diptamni in plaetse / ende voor Aspalathum, Santalum citrinum.

Tro-

Trochisci Scillitici Andromachi.

℞ Scillæ assatæ ℔ i. Farinæ orobi ℥ viii. formentur s. a. Trochisci.

Neemt schoone witte ende wel gheboepde schillen / treckt de upterste bladeren af / ende onder het dick gat / aen welcke al de schelferen hanghen / bekleet die met terwen deegh / ende backt die met het broodt in den oven / tot dat de schille soo murwe is / dat de selve met een splinter / stockken / ofte stropken licht can doorsteecken worden: weert dan met een houten mesken / want met yser aengheraeckt zijnde / verkleert in fenijn: alle de schellen ofte schelferen / van welcke ghy oock de vellekens sult weeren / ende het binnenste herte wech werpen. Dese schillen sult ghy stampen in eenen steenen Mortier met eenen houte stamper / ende door een teems doorsteken: onder t'waelf onceen van dese Pulpa sult ghy stampen acht onceen Farina orobi, ofte Ervi, welcke bloeme ghy in een panneken op het vier wat sult drooghen / ofte roosten (ghelijck verschepden Autheuren dat begeeren) welcke drooginghe uwe massa drooghe ende handelbaer sal maken / soo dat ghy daer licht Trochiscen sult konnen af formeren / ende de selve met een signet zeghelen / ende dies te beter / soo verre ghy die met wat Farina orobi bestuyft / ofte soo andere schrijven / uwe handen met Olie van Roosen het gemaeckt: sommighe beter doende / drooghen de door-ghesteken schillen in een aerde panneken op het vier. Door dien men gheen waerachtigh Ervum en vindt / nemen sommighe witte Orobus, ander de roode / ander de wilde zwar-

te

te. Het Dispentatorium Augustanum beveelt Radices dictamni albi, id est fraxinellæ, te nemen: andere de roode Cicers, welcker sententie ick volge / sommighe nemen gemeyne Ditsen. Dese Trochiscen sult ghy in de schaduwe laten drooghen.

Trochisci sive Collyrium album Rhasis.

℞Gummi arabici, Tragacanthæ, Amyli ana ℥ ſ. ceruſſæ aqua roſarum lotæ ʒ vj. Sarcocollæ ʒ iij. cum albumine ovi fiant trochiſci parvi, in umbra ſiccandi.

Eick moet bysonder gepoeyert wesen / maer door dien Sarcolla het is / kan sy niet wel klein gestampt worden / daercomme eer ghy de andere poeyeren daer by doet / sult die met het witte van den eye / waer mede dese Trochiscen moeten geformeert worden / langen tijdt in den mortier t' samen ommeroeren / gelijck men den Nutritum doet / ende dan de andere poeyeren daer onder mengelen / ende tot eene maſſa formeren / van de welcke gy met suyvere handen kleyne Trochiscen sult maken / ende in de schaduwe drooghen.

Aqua diſtillata.

Ick hebbe in het tweede Boeck overbloedigh ghenoegh ghesproken van het distilleren der wateren / ende wat daer toe te seggen valt / in de Alchymie (door dien het een Chymische inventie is) noch breeder verklaren sal / ende sommighe bysondere descriptien daer by voeghen.

Ace-

Acetum medicatum.

Ick hebbe boven van de Medicinale Azijn in 't kort ghenoegh ghesproken / om alderley soorte van Azijn te maecken / want in de selve weynighe konste gheleghen is.

Oleum.

De Olien worden selden ghemaeckt van de Apothekers naer de voorschrijvinghe der Autheuren. Ten eersten / sy begheeren dat men alle Olien sal koocken in duplici vase, dat is in Balneo Mariæ, waer toe ick geene praemende redenen en sien / waerom het selve soo moet geschieden / aenghesien de Olien: die per impressionem ghemaeckt worden / maer uytwendige remedien en zijn / ghelijckerwijs de Unguenta, Emplastra, en Cerota, die niemandt en ordonneert in duplici vase gekoockt te worden/ waer van datter veele / sonder eenighe by-ghedaen vochtighept gekoockt worden / ende dus verbolghens van krachten souden moeten veranderen/ ende van koudt/ heet worden. Unguentum Populeum het welcke een pegelijck schrijft op het vier moeten ghekoockt te worden / is t' eenemael koudt van aert/ men bevindt nochtans niet dat het door het koocken/ zijnen houden aert verliest / want niemandt maeckt daer mentie af / ende segghen de selve salve t' eenemael kout te wesen / ghelijck ons d' experientie oock betuyght. Soo seggghe ick dan oock / dat de Olien met een kleyn vierken ghekoockt wesende / al zijn sy koudt / niet min hunne krachten verliesen / als de populeum, en meer andere / als Unguentum alabastrinum, Rosarum, &c.

Ten tweeden begheeren de selve Autheuren/

dat alle de simpele Olien / de welcke door Impressie ghemaeckt worden van bloemen / ofte kruyden door dry verscheyden Infusien worden gemaeckt / op dat sy dus te krachtiger souden wesen / het welcke prijsselijck is / ende moet gedaen worden; soo verre ghy nochtans soo veel materien in een ofte twee Infusien doet / als ghy in dry soude doen / en sien gheene redenen waerom dat men dry verscheyden Infusien soude maecken; want de bloemen / ofte kruyden souden u dickmael ontvallen / ende ontbreken in dese groote tusschen-spatie van tijt. By exempel in Oleum liliorum worden in den Ausburghschen Dispensatorium, en andere dry Infusien begheert: te weten in een pont Olie t'elcken keer vier oncen Lelien / in de welcke men can gemackelijck doen ses oncen / ja oock meer ende dus doende can ick met twee Infusien ontgaen. In 't maecken van Oleum cydoniorum en is maer eene Infusie van doen; want alle de materie van dry Infusien, kan men gemackelijck in eene Infusie stellen / ende af-koocken / sonder dat de Olie in 't minste wordt verkrenckt / 't selve sult ghy in andere Olien oock bevinden / volght hier in uwe ervarentheydt.

Ten derden is eene botte faute / de welcke geschiet door onachtsaemheyt der Apothekers die niet ontschuldelijck en is / in het uyt-perssen van Olie van Amandelen / de welcke sy met schellen / met alle vuyligheyt / ende rotte / ende ransche Amandelen stampen / roosten / ende uyt-perssen waer door de Olie onaengenaem / van quade smake / ende van andere krachten wort. Om dit dan te ontgaen / doet de Amandelen in ziedende water / pelt dan die / ende weert daer uyt alle ransche ende quade Amandelen /

de

de welcke hun in het pellen terstont bertoonen laet dan de selve drooghen / ende drooch sijnde / bewaert die tot dat de versche Olie wort voorgeschreven (want als de Amandelen nat sijn / en sullen niet veel Olie geven) doch niet te kleyne maeckt die op een kleyn vierkien in een pannekien wat warm / sonder de selve te roosten / ofte branden / doet die dan in een hoppe teems-stramijne / ende perst de selve sterck uyt / ende sulle eene goede ende smakelijcke Olie hebben / ende soo goet als oft sy sonder vier ware uytgetrocken / ende niet min klesselijck / want die weynigh warm maken / en sal daer geene andere kracht indrucken / ende sult meer Olie bekomen.

Oleum absinthii.

℞ Absinthii recentis & contusi quantum sufficit, vel libuerit, pone in vase vitreo vel lapideo, & affunde ei olei clarissimi mensuram convenientem, & macera ad solem, vel aliquo in loco calido diebus quindecim, deinde coque, & exprime, & expresso adde recens absinthium, iterum macera, coque & exprime, & novum absinthium adde, & id tertio repete.

Neemt Alsem soo veel als 't u belieft / doorsnijt die / ende stamptse / ende gier dan daer over in een glas ofte steene pot gedaen / soo veel klare Olie van Olijven / dat den Alsem t'eenemael oversopt is / stelt dit dan 15. dagen in de Sonne / ofte in eene warme plaetse: Ydelt dan desse Infusie in een panneken / ende koockt de Olie tot dat de vochtigheydt des Alsems verzoden is / het welcke ghy sult sien / is 't dat ghy eenighe druppelen Olie in 't vier latende vallen /

sonder kraken licht doorbranden / doet het dan van 't vier / perst uyt den Alsem alle de Olie/en doet daer wederom nieuwen Alsem / als vooren in / laet weycken als vooren / koockt ende perst uyt/ende doet voor de derde keer nieuwe Alsem daer in / geweyckt/ende gekoockt/en uytgeperst wesende / bewaert de Olie tot het ghebruyck.

Een saecke staet in het koocken der Olien te bemercken / dat men noyt te seer de vochtigheydt der kruyden uyt en mach koocken ; want de kruyden in de Olie verbrandende/bederven de geheele compositie is oock niet van noode soo lange tusschen - spatie / in de vernieuwinge te laten/soo ick boven seyde. Door dien dat onsen ghemeynen Alsem geene ofte luttel Adstringentie heeft / ghelijck den Absinthum ponticum heeft/ende in dese Olie verepscht wort/raden de Autheuren de halve deel Roosen daer by te doen / ofte om lichter/ neemt een pondt van de voorschreven Olie / ende doet daer by een half pont Olie van Roosen. Op dese maniere worden alle simpele Olien van kruyden / ende bloemen gemaeckt / als Oleum anethinum , Camomillæ , Liliorum , Menthæ , Myrtinum , Rosarum (maer dese is beter seer weynigh gezoden te worden/ende daer na het sap laten ten gronde sincken) Rutæ , Violarum , &c.

Oleum amigdalarum dulcium & amararum.

De wijse om dese Olien uyt te perssen / staet beschreven op het voorgaende bladt.

Oleum

Oleum de Cappare.

℞ Corticis radicum capparis ℥ j. Corticum tamarisci, Foliorum ejusdem, seminis agni casti, Ceterach, Radicum cyperi ana ℥ ij. Rutæ ʒ j. Aceti, Vini optimi ana ℥ ij. Olei communis ℔ j.

De wortelen sult ghy doorsnijden/ ende grof stampen/ insghelijckr de zaden / de krupden sult ghy met de schaer kleyn doorsnijden / ofte grof stampen ende t' samen de Olie/ Wijn / en Azijn 24 uren in eene warme plaetse laten weycken: dan sult ghy de Infusie in een panneken op een kleyn vierken laten zieden/ tot dat den Wijn en azijn verzoden zijn/ ende sterck uytgheperst hebbende/ sult de Olie tot het ghebruyck bewaren.

Oleum cydoniorum D. Mesua.

℞ Cydoniorum non excorticatorum, succi eorumdem ana ℥ iij. Olei communis ℔ j. s. Macerentur omnia simul in loco calido vel in sole diebus quindecim, coque ad consumptionem succi, exprime & novum succum, & nova cydonia impone, & istud tertio, ut ante reitera, omnium horum quantitatem præscribit dispensatorium Augustanum, reliqua habent ana q. s.

Doet in anderhalf pont Olie de gheraespte Queen / ende het sap der selve ghetripliceert; want soo ick voorzen ghesept hebbe / en is niet van noode dyy verscheyden Infusien te maken: laet het dus t' samen in de Sonne / ofte in een warme plaetse vijfthien daghen / koockt het dan / tot dat het sap verzoden is / perst het

ugt / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Oleum Hyperici Iacobi de Manlii.

Florum hyperici ℥iij. macerentur tribus diebus in vino adorifero, deinde bulliant, & exprime, & recentis hyperici par pondus inijce, & iterum macera, coque & exprime, & tertio id repete, postea adde olei veteris clari ℥ vi. coque ad vini consumptionem, ab igne deposito adde terebinthinæ venetæ claræ ℥ iii. Croci pulverisati ℈ j. misce & reserva usui.

Dese Olie wordt verscheydentlijck gemaeckt van de Apothekers / sommighe maecken die als boven-schreven staet / dynmael dry onten bloemen / in dry daghen in witte ofte roode Wijn weyckende / dan een walleken op ziedende / ende daer naer uyt-perssende / by welcke Infusie sy de Olie doen / ende laten t' samen zieden tot dat den Wijn verzoden is / dan doen sy daer den Terementijn en Saffraen by. De andere en weycken de bloemen niet / maer koocken die dynmael achter malkander af / de decoctie dan verziedende in de Olie. De derde doen t' eenemael anders om de Olie te schoonder root te maken / nemen de Hypericum-bloemen / eer sy noch heel open zijn / infunderende die met den Wijn ende Olie t' samen in eene warme plaetse sommighe daghen / de welcke sy dan koocken tot verziedinghe van den Wijn / ende van 't vier ghedaen zijnde / ende uyt-ghepersst / doet daer by den Terementijn ende Saffraen. Dese maniere is wel de lichtste ende de beste; maer soo ghy daer soo veel bloemen t'een-

der

der keer niet en koude in doen / koockt een derde deel met den Wijn / ende d'ander twee deelen infundeert t' samen.

Oleum irinum D. Nicolai.

℞ Olei communis ℔ j. ℥ viij. ſ. ʒ ij. ℈ ij. aquæ ℥ iiij. ſ. g̃ xv. Radicis iridis ℥ v. Radicum crini domestici, id est liliorum alborum ℥ j. ʒ vij. Radicum enulæ campanæ ʒ iij. Anchusæ vulgo orcanetta ʒ ij. Cinamomi, assæ dulcis, id est Benzoin, Spicænardi ana ʒ j. contundantur radices, & aliæ species & macerentur in oleo, & aqua diebus 15. postea coque ad consumptionem aquæ, & oleum servetur usui.

In het Emplastrum diachylon gummatum wordt Oleum irinum voor-schreven / maer niemandt en schrijft oft het Oleum irinum Mesuæ ofte Nicolai moet zijn: Om dat veele Oleum Nicolai ghebruycken / ende lichtst om maken is / hebbe Nicolai hier voor-ghehouden. De wortelen ende andere ingredienten moeten grof ghestampt zijn / ende in de Olie ende water 15. daghen in de Sonne / ofte in een warme plaetse geinfundeert worden / ende dan op-gezoden tot het verzieden van 't water / door-ghedaen zijnde / wordt bewaert tot het ghebruyck.

Oleum Lumbricorum terræ.

℞ Vermium terræ ℔ ſ. Olei olivarum, alii olei rosarum ℔ ij. Vini rubri ℥ ij. fiat s. a. Oleum.

Een halsp onder Aerdt-wormen sult ghy in witte Wijn wasschen / ende eenen tijdt daer in

laten / op dat sy haer van de vuylighept ontladen : hier by sult ghy dan de Olie doen / ende roode Wijn / ende met een cleyn vierken laten op-zieden / tot dat den Wijn verzoden is / giet die dan door/en bewaert die tot het ghebruyck.

Oleum Mastichinum D. Mesuæ.

℞ Olei rosati ℔j. Vini odoriferi ℥iiij. Masticbes electæ ℥iii. coque s.a. ad consumptionem vini.

Stampt den Mastix grof / ende doet hem by de Olie en Wijn / ende laet hem t' samen met een kleyn vierken zieden / tot dat den Wijn verzoden is / coleert dan de Olie / ende bewaertse tot het ghebruyck.

Oleum Nucis Moschatæ.

Neemt een deel Note-muscaten / stampt die grof / ende doetse in een nieuwen Canevasche doeck / de welcke ghy hanghen sult boven in den damp van ziedende water / welcke Noten / soo haest als sy door warm zijn gheworden / sult den doeck wel toesluyten / en de platen warm ghemaeckt zijnde / in de persse met eene vlijtighepdt heel sterck uytpersen / welcke Olie geel als goudt / terstont stolt / welcke ghy wederom sult smilten / ende in een papieren ofte francijne huysken uytgieten / op dat de Olie een forme hebbende / in 't dispenseren van den Triakel / eerlijck mach door-ghestelt worden / waer sy in plaetse van balsem wordt ghebruyckt. De Apothekers maecken de selve sacht met Olie van soete Amandelen versch uyt-gheperst / om te verkoopen / ende ghesmepigh te maken om te strijcken.

Oleum

Oleum Spicanardi D. Mesuæ.

℞ Spicænardi aromaticæ ℥ iii. Vini, aquæ ana ℥ ii. ſ. Olei ſeſamini, vel olivarum ℔ i. ſ. coque ad conſumptionem vini & aquæ.

By de Olie ſult ghy den Wijn en water menghelen/ en daer by doen de Spicanardi, met een ſchaer kleyn ghesneden/ ende sommige uren gheweyckt hebbende / met een kleyn vierken t'ſamen laten zieden/ tot dat den wijn ende water verzoden zijn. Uytgheperſt zijnde / ſult de Olie tot het ghebruyck bewaren. Deſe Olie komt in het Emplaſtrum de meliloto.

Oleum ſampſuchinum id eſt majorana.

℞ Sampſuchi id eſt majoranæ M. iiij. Serpylli, id eſt thymi M. ij. Foliorum myrthi M. j. Abrotani, menthæ aquaticæ ana M. ſ. Caſſiæ ligneæ veræ ℥ ij. Olei communis q. s.

Deſe Olie wordt ghemaeckt op de maniere van Olie van Alſem / alle de Species drymaels veranderende. Bauderon neemt tot deſe Olie anders niet dan majorana, deſe Olie komt in het Emplaſtrum de meliloto.

Oleum Vitellorum ovorum.

Neemt ſoo veel Eyeren als ghy wilt / ziedt de ſelve t'eenemael hart / pelt die / ende weert het wit / neemt dan alle de doiren / breeckt die/ ende doetſe in een panneken/ het welcke ghy op het vier ſtellende/ ghedurighlijck ſult omme-roeren/ tot dat de Eyeren t'eenemael roeſte zijn/ doet die dan in een Canevaſchen doeck / ende perſt die wel ſterck uyt / de Olie ſal geel als

gout daer uyt komen/ die ghy tot het gebruyck bewaren sult. Soo gy die t'eenemael swart sticasseert/ is't niet van noode uyt te perssen/ want de Olie scheydt dan haer selven / ende sult dus meer Olie hebben ; maer vreese dat den brandt schadelijck is / door dien sommige schrijven/ dat men hem soude wachten van te laten branden.

Oleum Vulpinum D. Mesuæ.

℞ Vulpem detracta pelle, & abjectis interaneis, incidatur in partes, & coquito in aquæ fontanæ, & aquæ marinæ ana ℔ iii. ℥ iiii. Olei veteris clari ℔ iii. ℥ ix. Salis ℥ iii. inter coquendum adijce anethi thymi ana ℔ i. coquantur autem donec ab ossibus recedat caro, & aqua consumatur, deinde coletur oleum, & usui servetur.

Uyt dese descriptie blijckt klaerlijck hoe weynighe ervarentheydt die sommighe oude / ende noch sommige jonghe Meesters hebben van de konste der Apothekerye ; want hoe is 't mogelijck dat men in ses pondt acht oncen waters / daer by doende dry pondt neghen oncen Olie eenen gheheelen Vos sal konnen koocken/ daer twee pont kruydt op het laetste by doende/ dat de beenen van het vleesch af-scheyden / want nauwelijcks sal de vochtigheydt het kruydt / ende den Vos overdecken. Dierghelijcke Recepte is my van een van de vermaertste Doctoren van Vranckrijck ter handt ghekomen die tot een decoctum galli veteris soo veele wortelen / kruyden / zaden / etc. beschreef dat men de selve nauwelijcks met dry stoop waters hadde konnen oversoppen / daer hy nochtans maer

dry

dry pondt colatura en begheerde. Dus wordt den Apotheker somtijdts bedwonghen de Recepten der Doctoren niet te volbrenghen/ want sy niet makelijck en zijn / hier in sal hy sijne ervarentheydt ende conscientie te rade gaen / soo hy het selve / om wettelijcke redenen den Doctoor niet en derft segghen. In dierghelijcke gheval sal alle de voorgheschreven medicamenten nemen / doch in minder quantiteyt / op dat hy de intentie des Doctoors voldoe/ ende niet met eenen slagh alle weerende ende achter - latende/ ofte in plaetse yet anders stellende / 't welck somtijdts de sieckte t' eenemael contrarie is. Te Parijs woonende / is my ter handt ghekomen een voorgheschreven Clisterie / in de welcke den Doctoor vier oncen Seminum quatuor calidorum majorum begeerde ingemengelt te hebben; maer om dat hun scheen onmoghelijck de selde Clisterie te setten / om de dickte wille / lieten alles achter / ende namen een ander Clisterie in plaetse / hadden sy naer behoorlijcke onderbindinge/ de vier oncen zaden in de decoctie ghekoockt / ofte van elcks wat min ghepoeyert zaedt ghenomen/ souden sy met hunne conscientie voldaen / ende des Doctoors meyninghe volbracht/ende stil-swijghende sijn eere bewaert hebben. In dese Recepte dan is te weynigh water / ende te veel kruydt/ neemt dan soo veel Fonteyn ofte Zee - water (ofte pekel in faute van dien) als 't van noode is / ziedt in het selve den Vos het vel af-ghetrocken / ende van het binnenste ghesuyvert/in kleyne stucken gekapt/ met dry oncen zout / op het eynde een deel Anethum ende Thymus daer by doende/ tot dat het vleesch van de beenen valt / coleert dan de decoctie, ende perst die stijf uyt / doet dan daer

by de

by de Olie / ende de reste van het kruydt / soo het nochtans droogh is / moet minder ghewichte nemen / ende laet het dus t'samen zieden tot dat de vochtighepdt verzoden is / perst de Olie uyt / ende bewaert die tot het ghebruyck.

Oleum sive Balsamum vulnerarium.

℞ Olei olivarum ℔ j. Terebinthinæ clarissimæ ℥ ii. Florum camomillæ, Prunellæ, vel Brunellæ, vel Bigulæ ana M. i. Florum hyperici M. iii. Florum centaurii minoris, Chelidoniæ ana M. s. fiat s. a. Oleum, vulgo vocatum balsamum vulnerarium.

Stelt alle de bloemen schoon / ende wel ghesuyvert zijnde in de Olie / in de Sonne te weycken 24 daghen / koockt die dan op / tot dat de vochtighepdt verzoden is / perst die dan door / ende doet dan den Terementijn daer by / ende bewaert het tot het ghebruyck.

Unguentum.

Unguentum Ægiptiacum D. Mesuæ.

℞ Æruginis æris ℥ v. Mellis optimi despumati ℔ i. ℥ ii. Aceti vini fortis ℥ vii. coquantur simul, & fiat unguentum.

Hoe wel hier gheene vettighepdt in en komt / wordt nochtans een salve ghenoemt / door dien men de selve maer uytwendighlijck en ghebruyckt. Neemt dan het Spaens groen fijn ghepoeyert / doet het selve by den gheschuymden Honigh ende Wijn-azijn / ende laet het te samen zieden tot dat het heel purpet is / ende consistentie van salve heeft.

Unguen-

Unguentum Alabastrinum D. Faventini.

℞ Succi camomillæ ℥ ii. Succi rosarum ℥ i. Succi rutæ, Succi betonicæ ana ℥ vi. Succi radicum altheæ ℥ i. Olei rosati ℥ ix. Alabastri optimi & purissimi ℥ i. s. Alabastrum subtiliter pulverisatum per diem naturalem infundatur in oleo, tunc additis succis, & cum oleo consumptis adde ceræ albæ q. s. fiat unguentum.

Den Alabster heel sijn ghepoeyert wesende / sult ghy in Olie van Roosen eenen dagh weycken / de selve wel omroerende / daer na alle de sappen daer by doende / sult gy t' samen koocken tot dat de sappen verzoden zijn. De Olie nu van 't vier zijnde / ende nu neder gheseten / sult ghy het klaer af-gieten (want ick en kan niet recht verstaen oft den Autheur het Alabster daer by begheert) ende weder op het vier settende / daer soo veel Was by doen / als het tot eene consistentie van salve van noode is.

Unguentum album Caphuratum Mesuæ.

℞ Olei rosati ℥ i. Ceræ albæ ℥ iii. Cerussæ ℥ vi. albumina ovorum N°. iii. Caphuræ dissolutæ ex aqua rosarum ℥ ii. fiat s. a. Unguentum.

De Olie van Roosen sult ghy met het Was t' samen smilten / en van 't vier ghedaen zijnde / ghedurighlijck omroeren / tot dat het ghestolt is / dan sult ghy daer allenskens by menghelen de gepulveriseerde Cerussa, die ghy dus sult poeyeren: Neemt een Teems / keert die aberechts om / ende wijft daer al stillekens op de Cerussa, de welcke op een papier / 't welck onder-

derlepdt / sijn ghenoegh sal door vallen. Menghelt dan daer by het witte van dry Eyeren / en een laetsten de Campher eerst in den mortier klein gewreven / en met Roose-water daer na wel gebrokken / ende bewaert de salve tot het gebruyck. Pharmacopœa Amstelredamensis laet het witte van de eyeren achter / want als men de salve bewaren wilt / doet die bederven / ende menghelt de Campher met Olie van Roosen.

Unguentum Apostolorum D. Avicennæ.

℞ Terebinthinæ, ceræ albæ, Resinæ, Gummi ammoniaci ana ʒ vij. Aristolochiæ longæ, Thuris masculi, Bdellii ana ʒ iij. Myrrhæ, Galbani ana ʒ ii. Opopanacis, Viridis æris ana ʒ i. Litargirii ʒ iiii. ſ. Olei ſi fuerit æstas ℔ j. ſi fuerit hiems ℔ j. ſ. Aceti q. s. ad diſſolvenda gummata de Ariſtol.

De Ariſtolochia, Thus, Bbellium, soo verre sy droogh is / Myrrhe, Spaens-groen / en Litargo sult ghy elck bysonder tot poeyer brenghen: daer naer sult ghy alle de Gommen in Wijn-azijn te weycke stellen een nacht / s' andere daeghs sult ghy die smilten in een aerde panneken / ende door een cangbasche doeck passeren / ende dus suyberen / waerom ghy doch het ghewichte wat swaerder sult nemen / door ghepasseert sijnde / laet het selve staen / daer-entusschen sult ghy de Litarge met de Olie (een pondt is voor Winter en Somer genoegh / als de Litarge bequamelijck ghesmolten is) over een kleyn vierken doen / met een spatel ghedurighlijck omroerende / op dat de Litarge niet en verbrande / tot dat sy t' eenemael gesmolten is /

is / doet dan daer by het Was ende Spieghelharst / ghesmolten sijnde / doet het van 't vier/ ende laet het altijdt omroerende / stollen / onder-en-tusschen sult ghy de Gommen op koken tot de dickte van Honigh / ende van't vier ghedaen zijnde / doet daer den Termentijn by/ ende dus warm sijnde/ menghelt dat in de boven gheschreven verkoelde ende ghestolde Olie met was / &c. gesmolten: dit wel onder een gemengelt wesende / menghelt daer onder alle de poeyeren / en ten laetsten het Spaens groen.

Unguentum aureum D. Mesuæ.

℞ Ceræ citrinæ ℥vj. Olei communis ℔ij. s. Terebinthinæ ℥ij. Resinæ, Colophoniæ ana ℥j. s. Thuris, Mastiches ana ℥j. Croci ʒj. misce s. a. fiat unguentum.

De Olie / Was / Spieghelharst / en Colophoni sult ghy t'samen op een kleyn vierken smilten / van 't vier ghedaen zijnde / doet daer by den Termentijn/ en gheduerighlijck omroerende / laet het stollen ende koelen / menghelt dan daer by den Thus, Mastix ende Saffraen elck bysonder ghepoeyert / ende bewaert het in sijn pot tot het ghebruyck.

Unguentum Basilicum minus D. Mesuæ.

℞ Ceræ citrinæ, Picis navalis, Resinæ ana ℥iiij. Olei communis ℔j. misce, liquefac, & fiat unguentum.

Het Was en Spiegelharst sult ghy in kleyne broockens kappen / op dat sy te eer sonder te verbranden/smilten/en met het Schip-peck/ en Olie op een kleyn vierken stellen / tot dat alles gesmolten is: van't vier ghedaen zijnde / roert

roert het omme tot dat het koudt is / ende bewaert het tot het ghebruyck. Die dese Salve harder begheeren / nemen Ana partes æquales.

Unguentum Dialthea simplex D. Nicolai.

℞ Radicum altheæ ℔ j. Seminis lini, Fœnugræci ana ℔ ſ. Olei ℔ ii. Ceræ ℔ ſ. Terebinthinæ ℥i. Reſinæ ℥iii. fiat s.a. unguentum.

De wortelen kleyn door-gesneden / met beyde de zaden grof gestampt / sult gy laten weycken in ghenoeghsame quantiteyt waters twee ofte drey dagen / dan sult gy dat al soetjes laten op zieden / tot datter maer een pondt ofte wat meer over en blijve. Dit sult ghy heel stijf uytdoutwen / het welcke als een slijm sal wesen / het welcke men Mucilago noemt. By dese Mucilago sult ghy dan de Olie doen / ende te samen laten zieden / tot dat de Mucilago t'eenemael dick is gheworden / maer wacht u van te veel te zieden / ende te verbranden: van 't vier afghestelt zijnde / ende de Mucilago neder-ghesetten sult ghy de Olie daer klaer af-gieten / ende by de selve doen het Was / ende Spiegelharst in kleyne stucksskens gebroken / ende t'samen laten smilten. Gesmolten zijnde / doet den Terementijn daer by / ende giet de salve warm in haren pot / tot het gebruyck. Sommige Apothekers doen daer gestampte Radices curcumæ by in het verkoocken van de Mucilago, om de salve ghelumer te maken / het welcke de salve niet en hinderr ghelijck Bauderon ghetuyght.

Unguentum Martiatium D. Nicolai.

℞ Ceræ albæ ℔ ſ. Olei ℔ ii. aut quantum ſufficit, Roſmarini, Foliorum lauri ana ℥ii.

Rutæ

Rutæ ℥ j. ʒ vj. Foliorum tamarisci ℥ j. ſ. Maioranæ, Sabinæ, Menthæ aquaticæ, Salviæ, Baſiliconis, Polii veri, Calaminthæ, Artemiſię, Enulę, Betonicę, Brancæ urſinę, Gallion, Parietariæ, Pimpinellæ, Agrimoniæ, Abſinthii, Primulæ veris, Perſicariæ, Cymarum ſumbuci, Herbæ craſſulæ, Mille folii, Sempervivæ, Camedrios, Centauriæ, Plantaginis, Fragulæ, Tetrahit, Quinque folii ana ʒ ix. Radicum altheæ, Cumini, Myrrhæ ana ʒ vi. Fœnugræci ʒ iij. Butyri ʒ ij. ſ. Utricæ, Violarum, Papaveris nigri, Menthæ ſaracenicæ, Menthæ criſpæ, Acetoſæ, Polytrichi, Cardui benedicti, Matris-ſilvæ, Valerianæ, Herbæ moſchatæ, Alleluyæ, Linguæ cervinæ, Cotulæ maioris, Abrotani, Styracis calamitæ, Medullæ cervinæ ana ʒ i. Adipis urſini, Gallinacei, Maſtiches, Thuris ana ʒ ij. Olei nardi ℥ ſ. fiat s. a. unguentum.

Sullen alle de boven-gheſchreven krupden ende wortelen in den Mey plucken / door-ſnijden / ende wat ſtampen / ende niet in Wijn ſoo de meeſtendeel ſchrijven / maer in twee pondt Olie / ofte ſoo veel als 't van noode is met een deel Wijn te weycken ſtellen / ende vijfthien ofte dertigh daghen laten in de Sonne ſtaen; want door dien datter vele krupden in comen / en van men die ſoo licht niet al t' ſamen bekomen / ende daer-en-tuſſchen ſoude de krupden verrotten ende bederven. Als die dan al vergadert ſijn / ende ghenoech gheweyckt hebben / ſult de gheheele Infuſie koocken / tot dat

den Wijn ende sappen der krupden verzoden zijn / dan sult ghy de selve door eenen Canevaschen doeck uytperssen / ende de Olie in de panne doende / sult daer by doen het Was / Boter / ende andere betten: ghesmolten zijnde / sult dat van 't vier doen / ende omroeren tot dat het gestolt is / waer by ghy dan menghelen sult de Nardus-olie / Storax, Mastix ende Thus bysonder ghepoepert / ende toe-ghestopt zijnde / bewaren tot het ghebruyck.

Unguentum nutritum.

℞ Lytargyrii auri ℥iiij. Cerussæ ℥vj. Olei rosati vel communes ℔ j. aceti vini ℔ ſ. misce in mortario paulatim nutriendo, ut ebibere possit donec albescat.

Neemt eerst de Litarge soo fijn ghestampt als 't moghelijck is / want anders en kan 't soo wel niet smilten / ende haer met de Olie inroorporeren / doet die in den mortier met de Cerussa, ende giet daer een weynigh Olie by / soo dat ghy die met den stamper ghemackelijck kondt ommeroeren / het welcke een quartier uers ongheroert zijnde / giet daer wat Azijn by / ende roert dit soo langhe om / tot dat den Azijn t' eenemael gheincorporeert is; maer wacht u altijdt wel van daer te veel Azijn t'sessens in te gieten / principalijck in het eerste / want en soude nopt een goede salve daer van konnen maken. Als den Azijn geincorporeert is / giet daer wederom een weynigh Olie by / daer naer Azijn / daer naer wederom Olie / ende soo oberhandt nu het een / nu het ander / tot dat alle de Olie en Azijn daer in is / welcke omroeringe sommighe uren ghedurert / ende de salve

salve van root t' eenemael wit maeckt / ende van goede consistentie, sonder daer eenigh Was by te doen / in den Somer nochtans is 't wel van noode wat wit Was by de Olie te smilten / soo ghy die met de Olie van Roosen maeckt sal veel crachtiger wesen / maer meer geel dan wit.

Unguentum pectorale.

℞ Mucilaginis seminis lini, Fœnugræci, Psylli, Tragacanthæ, Gummi Arabici ana ℥j. Axungiæ vituli, Adipis gallinæ, Butyri recentis ana ℥iij. Olei violarum, Amigdalarum dulcium ana ℥ ij. Ceræ novæ ℥ ij. s. Resinæ j. s. misce fiat unguentum.

Tot makinghe van dese Salve volght de wijnse van Unguentum altheæ.

Unguentum Pomatum apud Romanos.

℞ Axungiæ Porci ℔ j. sevi castrati ℥ iiij. Olei amigdalarum dulcium recentis ℥ j. Aquæ rosarum, & Lavendulæ ana ℥ iij. Poma redolentia quadripartita impleta Garyophylis & cinamomo ana N°. vj. Benzoin, Storacis calamitæ ana ℥ j. Moschi g̃ vj. Bulliant omnia simul ad consumptionem aquæ coletur, & dealbetur aqua rosarum.

Neemt versche witte Verckens-liese ende Schape-roet wel ghewasschen / ende met wat Roose-water gesmolten / versch gheperste Olie van soete Amandelen / Roose ende Lavender-water / doet het al t' samen in een panneken op het vier / doet daer in ses geschelde Oeyleersen ghevierendeelt / vol Giroffenaghelen ende Caneel ghesteken / ende laet het t' samen opzieden /

met een klepn vierken / tot dat het water is verzoden / het welcke ghy sult sien / als in alle andere Olien / ist dat ghy een druppel ofte twee in 't vier latende vallen / door vrandt sonder kraecken / onder het zieden sult daer in doen den Storax, ende Benzoin grof gestampt / ende den Muscus in een fijn ydel doeckken ghebonden / 't welck ghy in het zieden met een spatel dickmaei sult uytdouwen. Verkoockt wesende perst de selve door een schoone Canevasche doeck / ende verkoelt zijnde / sult de salve in een aerde cepse doen / de nedersittinge der salve onder asweerende / ende dan de salve met een houte stamper wel dapper omroeren / wat Roose-water daer by doende / dit omroeren ende wasschen sal de Pomade soo wit maken als sneeu.

Unguentum Populeum D. Nicolai.

℞ Oculorum, id est gemmarum, Populi arboris recentium ℔ j. s. Axungiæ porcinæ præparatæ ℔ iij. Oculi populi contundantur & macerentur in axungia donec sequentes herbæ colligi queant æstate & tunc.

℞ Papaveris agrestis Foliorum mandragoræ, Cymarum rubi tenerrimarum, Foliorum hyoscyami, Solani, Sempervivi minoris linguam non mordicantis, Lactucæ, Sempervivi majoris, Lappæ majoris, violariæ, umblici veneris ana ℥ iii. fiat s. a. Unguentum.

In de maent van Martius sult ghy de Populier-botten doen plucken / de selve stampen / ende laten weycken in gewasschen Verckens-liese / ende dus laten staen tot den Somer / ofte

eynde van den Mey / ofte dat men de andere kruyden vindt / de welcke ghy wel ghesuyvert hebbende / sult stampen / ende by de voornoemde Populier-botten doen / ende dus 15 oft 20 daghen in de Sonne laten staen weycken / ende op het vier doende / sult daer by doen een ghenoeghsame quantiteydt Wijns (als Cordus schrijft) ofte sap van Solanum ende Wijn-azijn (na Bauderons opinie) om de salve meer koudt te maken / ofte Succus solani alleen / het welcke de salve oock t'eenemael groen maeckt / en dus laten koocken / tot dat alle vochtigheydt verzoden is / ende door-perssende / sult de salve tot het ghebruyck bewaren.

Unguentum pompholigos D. Nicolai Alexandrini.

℞ Olei rosarei, Ceræ albæ ana ℥vj. Succi solani scilicet fructus quantum sufficit, Cerussæ ℥ij. Plumbi usti & loti, Pompholygis, Thuris ana ℥ i. confice s. a. Unguentum.

Neemt Olie van Roosen / ende doet daer by sap van het zaet van Solanum, koockt het t'samen tot dat het sap verzoden is / smilt dan daer by het Was / te weten de Olie klaer afghegoten zijnde / ende de drabbe van het sap gheweert / en van 't vier ghedaen zijnde / roert het om tot dat het ghestolt is: mengelt dan daer by de Cerussa, op het averechte van den teems door-ghewreven / het gebrandt en gewasschen loot bysonder gepoeyert / insgelijcks den Pompholyx ofte geprepareerde Tutia in haer plaetse / ende ten laetsten het ghepulveriseert wieroock. Sommighe begheeren het sap van Solanum in den mortier by de salve ghemengelt te hebben / ghelijck den Azijn in de Nutritum, andere nemen

min Was/ om de salve bunder te hebben/want met ses onces Was is de salve soo hart als een Plaester: daerom na dat ghy die hart oft sacht wilt hebben / moet na advenant Was nemen.

Unguentum Reginæ.

℞ Foliorum lauri Rosmarini, Maioranæ, Lavendulæ, Costi, Verbenæ, Saniculæ, Pimpinellæ, Abrotani, Morsus gallinæ utriusque ana M.i. Rutæ, Apii, Arthemisiæ, Agrimoniæ, Plantaginis maioris, Urticæ mortuæ, Bugulæ, Consolidæ minoris, Millefolii, Hysopi, Foliorum vitis, Tanaceti, Rosarum albarum & rubrarum ana M. ii. Peti maris M. i. Butyri infulsi ℔ iiii. Ceræ ℥ iiii. Olei communis ℥ ii. Pulveris mastiches ℥ i. misce fiat s. a. unguentum.

In het maken van dese salve volght de maniere van Unguentum martiatum, waer mede de krachten oock seer over een komen.

Unguentum rosarum Mesues.

℞ Axungiæ porcinæ novies aqua calente, & novies aqua frigidâ lotæ ℔ i. Rosarum rubrarum recentium totidem; probè tercantur, & marcescant cum ea dies septem: coque lento igne, cola, rursus tantundem rosarum recentium cum ea tere, ut supra fac tertiò, quarto autem pręter rosas affunde succi rosarum rubrarum ℥ vi. Olei amigdalarum dulcium ℥ ii. alii habent ℥ iii. aliqui ℥ iiii. coque lento igne ad succi consumptionem, cola & repone.

Dit

Dit is de descriptie van Mesues, maer de consistentie en han niet goet wesen/ ten zy daer schape-roet / ofte wit Was wordt by ghedaen/ ende hier te lande is sy weynigh in't ghebruyck om dat de roothepdt der salve het lijnwaet besmet / de welcke van sommighe Apothekers / door by-doeninghe der Orcanette-wortelkiens noch vermeerdert wordt / ende daerom wordt de witte salve meer begeert / die ghemeynelijck door dry Infusien wordt ghemaeckt / seven daghen elcke Infusie latende in de Sonne staen / dan wat opghezoden / ende doorghedaen; maer hebbe by ervarentheydt bevonden dat de Sonne den reyck uyt treckt / ende de Verckens-liese zwart wordt / daeromme maeckt die op de naevolghende manierc / op twee daghen tijdts/ vol van soete reucke / ende wit als sneeuw.

Roode salve van Roosen.

Witte salve van Roosen.

Neemt dan twee pondt Verckens-liese / van hare vellen ghesuyvert/ laet die een dagh ende nacht in schoon water leggheu / 't selve dickmaels vernieuwende / om het bloet / ende alle reucke uyt te trecken / smilt dan dese Liese met Roose-water / met een kleyn vierken / sonder roosten ofte branden : giet die dan in een pot / ende steeckt dese Liese vol witte Roosen / ende doet daer sommighe Provensche by / doch niet veele. Laet dese Infusie een dagh ende nacht in Balneo Mariæ staen t' eenemael heet / soo dat de Roosen t' eenemael verstenven. Doet dan de selve ziedende heet door / ende steeckt die wederom vol Roosen als voorzen / ende dese Infusie wederom in het ziedende / ofte immers t' eenemael heet wadt staen een dagh ende nacht / wringht dan de Roosen ziedende heet uyt ende doet daer by een half pondt Schape-roet / ghesmolten als Verckens liese / ende laet het in

den kelder stollen sonder aen te roeren. Houdt zijnde / sult de salve uyt de teyle nemen / sonder den grondt aen te raecken / de welcke van het Roose-sap swaert is / welcke ghy met Roose-water sult wasschen / op de maniere als in de Pomade ghesepdt is / ende sult eene sneen-witte weltrieckende salve hebben.

Ceratum sive Cerotum.

Ceratum infrigidans Galeni.

℞ Ceræ albæ ℥ij. Olei communis ℥iiij. conquassantur simul cum modico aceti vini albi.

Smilt de Olie ende Was t' samen / ghestolt zijnde / roert daer met eenen spatel onder wat witte Wijn-azijn / in sulme van wasschen.

Ceratum Santalinum D. Mesuæ.

℞ Rosarum ℥ i. ſ. Santali rubri ʒ x. Santali albi, & citrini ana ʒ vi. Boli armeni ʒ vii. Spodij ℥ ſ. Camphoræ ʒii. Ceræ albæ ʒ xxx. Olei rosati ℔ i. fiat s. a. ceratum.

De Santels doorsneden sult ghy eerst met Roose-water stampen / ende kleyn breken / ende dan de Roosen daer by doen / ende door eenen fijnen teems zijten / den Bolus, ende gheprepareerde Spodium sult ghy besonder kleyn wrijven / ende by het bovenschreven poeyer menghelen. De Camphora sult ghy oock kleyn wrijven met wat van de species. Dan sult ghy de Olie ende Was t' samen smilten / de welcke ghy omroerende sult laten stollen / ende dan allencskens de boven-schreven poeyeren daer onder mengelen / ende dan bewaren tot het gebruyck.

Empla-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-134214-p0284-6 DFG

Emplastrum.

Emplastrum album coctum.

℞ Olei ℔ j. Cerussæ ℥ ix. Ceræ albæ ℥ ij. fiat s. a. Emplastrum.

Sult eerst de Cerussa op het averechte van den teems door-wijven/ ende gheemengelt zijnde met de Olie / sult dat op een kleyn vierkeen stellen/ gheduerighlijck met een breede psere spatel omroerende / op dat de Cerussa niet en verbrande / ende te eer mach ghesmolten/ ende tot consistentie ghebracht worden : het welcke ghy sult sien / is 't dat ghy sommighe druppelen op het averechte van eenen kleynen mortier / ofte op een steen latende druppen / bevindt dat het Plaester hem laet handelen / sonder aen de vingheren te hanghen: doet dan daer het wit Was by in kleyne stuckkens ghebroken ; maer siet toe dat het ter panne niet uyt en looyt: gesmolten zijnde / doet het van 't vier / ende laet het koudt worden/ geduerighlijck omroerende. Soo ghy dit Plaester wilt swart hebben/ want daer van heeft het den naem Emplastrum album, coctum ad ingredinem , maeckt op het laetste sterck vier / ende omroerende / laet het daer op tot dat het swert is gheworden. Doet het Plaester dan uyt / en rolt het op een effen steen met Olie/ in rollen wegende elck twee ofte vier onten/ de welcke ghy naer de konste in wit papier windende / sult tot het ghebruyck bewaren.

Emplastrum capitale Vigonis

℞ Furfuris ex siccati ℥ iij. Farinæ fabarum ℥ iiij. Rosarum rubrarum, Myrtillorum ana ℥ ſ. Meliloti M. ſ. Stœchados P. ſ. Coriandri ℥ iij. Betonicæ, Anethi, Matricariæ ana P. j.

Absin-

Absinthii M.j.omnibus tritis adde vini ℔ j. ſ. Bulliant ad ſpiſſitudinem addendo in fine Olei camomillæ, Anethi, Roſarum, Myrtillorum ana ℥ ij. Ceræ ℥ iiij. ſ. Crocii ʒ j. Calami aromatici ʒ j. fiat s. a. Emplaſtrum.

Alle de voor-geſchreven ingredienten tot een poeyer gebracht weſende / ſult daer onder mengelen anderhalf pondt Wijn / ende laten koocken tot de forme van een dick Cataplaſma, menghelt dan daer onder het Was ende Spieghelharst eerst met de Olien bysonder gheſmolten / ende verkoelt weſende / den Calamus ende Saffraen fijn ghepoeyert / ende rollen daer van gemaeckt zijnde / bewaert die tot het gebruyck.

Emplaſtrum de Althæa magiſtrale.

℞ Pulveris radicum altheæ ℔ ſ. Olei camomillæ, Anethini ana ℥ ij. Olei roſarum, Pinguedinis anatis ana ℥ j. Olei liliorum ʒ x. Emplaſtri diachylonis cum gummis ℥ iij. ſ. Medullæ crurium vaccarum vitulorum ana ʒ vi. ſæpi vaccini ℥ iii. Ceræ flavæ ℥ ix. fiat ſecundum artem cerotum.

Smilt alle de Olien met alle de vetten ende Was t' ſamen / doet dan daer by Diachylon cum gummis in kleyne ſtuckkens gheſneden / op dat het met een kleyn vierkken te beter mach ſmilten / ſonder dat de Gommen / die daer in zijn / klonteren / ende gheduerighlijck omroerende / ſult dat laten ſtollen / en dan het poeyer van Althea - wortelen daer onder menghelen: ſommighe ſchrijven dat men de wortelen ſonder koockken / ende dan gheſtampt zijnde / door den teems ſonder door - ſteecken / maer hoe dat ghy

oock de Pulpa opdrooght / komt daer naer in het plaester te beschimmelen / daerom is't beter het poeyer hier toe ghenomen. Gekoelt zynde / maeckt daer rollen af / die ghy bewaren sult tot het ghebruyck. Sommighe laten beyde de Medullen achter / als oock het sæpum oft sævum.

Emplastrum diachylon simplex D. Mesuæ.

℞ Mucilaginis seminis lini, Fœnugræci & radicum altheæ ana ℔ ſ. Olei veteris clari ℔ i. ſ. Litargyrii ℥ ix. coquantur s, a. & fiat Emplastrum.

Beyde de zaden grof ghestampt zynde / ende de wortelen kleyn doorghesneden / sult ghy te weycke stellen in een ghenoeghsame quantiteyt waters / ziedende daer over-ghegoten dry ofte vier daghen: dan sult ghy dit op een kleyn vierken opzieden / tot datter maer anderhalf pondt over en blijve; Perst dit dan wel stijf uyt, Op dit slijm ofte Mucilago sult ghy de Olie menghelen / ende op een kleyn vierken zieden tot dat de slijm bykans verzoden is / ende heel dick gheworden / maer wacht u dan die te verbranden. Dan 't vier ghedaen zynde / ende nederghesetten / giet de Olie af / ende werpt de uytghedrooghde Mucilago weeh / doet dan de Olie wederom in een vercken / ende doet daer by de Litarge (de Apothekers nemen hier gemeynelijck Silver-litarge / de welcke het Plaester roodt maeckt) t' eenemaal fijn ghestampt / ende laet dit t' samen op een kleyn vierken zieden / op dat de Litarge niet en verbrande / namentlijck in 't beginsel / ghedurighlijck met een breede yzere spatel omroerende / op het laetste mooghd wat grooter vier maken. Als de Litarge nu ghesmoken is / neemt de proeve op het aberecht-

te

te van den Mortier / laet het Plaester kout worden / ende is 't dat het / sonder de vingheren te beftnetten / heim laet handelen / neemt de panne van 't vier / ende roert het ghedurighlijck omme / tot dat het vpkans koudt is / rolt dan daer rollen af / de handen ende steen met Olie vet ghemaeckt zijnde / bekleet die dan met witte papieren / ende bewaert die tot het ghebruyck. Men neemt ghemeynelijck soo veel zaden ende wortelen / om Mucilago te maecken / als daer Mucilago wordt voorgheschreven.

Emplastrum Diachylon cum gummis.

℞ Litargyrii auri ℔ ſ. Olei irini, Camomillæ, anethini ana ℥ iiij. Mucilaginis ſeminis lini, Fœnugræci, Radicum altheæ, Ficuum Uvarum paſſularum, Succi ireos, Succi ſcillæ, Oeſipi humidi, Glutinis alchanach ana ℥ vj. ℈ xv. Terebinthinæ ℥j. ſ. Reſinæ pini, Ceræ citrinæ ana ℥j. Gummi Bdellii, Sagapeni, Hammoniaci Galbani, ana ℥ſ. Miſce s. a. fiat Emplaſtrum.

Maeckt in den eerſten Mucilagines van lijnzaet / Fenegrieck beyde grof geſtampt / Altheawortelen Vijghen / Rozijnen / ende ghedrooghde ſchellen (ſoo ghy geene verſche en hebt om ſap uyt te perſſen) op de maniere als ick in 't voorgaende Plaeſter geſept hebbe. Doet dan by de Mucilagines de Olien / ende ziedt het t' ſamen tot dat de Mucilagines vpkans heel zijn verzoden ; maer wacht u van die te branden : van 't vier ghedaen zijnde / ende nederghefoncken / giet de Olie af van de reſterende Mucilago, en doet by de Olie de Litarge heel fijn ghevoeyert / ende laet het t' ſamen met een kleyn vierken / nament-

namentlick in 't beginsel / koocken/ geduerighlick met een breede psere spatel de Litarge omroerende/ op dat sy niet en verbrande/tot dat de Litarge heel gesmolten is / ende haer niet meer en vertoont. Doet dan daer by het Spiegelhartst ende het Was gesmolten zijnde / doet het van 't vier / ende doet daer by het Gluten alchanach, dat is Hupsenblas / op dese maniere berept klopt den Hupsenblas dun met een hamer / snijtse in kleyne stuckens/ ende stelt se met een weynigh ziedende water te weycke / ziedt daer na het selve op / ende passeert het door een doeckken / kout wesende /sal het wesen als een lijm. Laet dan het Plaester laeu worden / ende doet daer by de Gommen / eerst een nacht met Azijn / andere seggen met Wijn te weycke gestelt / daer na op het vier ghesmolten / ende door ghepasseert / ende ghezoden / tot dat men de proeve op het aberecht van den mortier nemende/ met de vingeren/ kout zijnde/ kan handelen/by de welcke terstont den Termentijn ende Oesipus moet by ghemengelt worden ; want dit moet altijdt gade ghesiagen worden in alle Plaesters daer Gommen in komen / dat de Gommen in 't menghelen moeten heel warm zijn / ende het ander daer men de Gommen by mengelt/laeu ofte kout. Die al wel door-mengelt wesende / laet het kout worden/ geduerighlick omroerende / doet dan het plaester in kout water / ende maeckt daer rollen van / die met wit papier bewonden sijnde / tot het ghebruyck sult bewaren. Noteert / aengaende het sap van Areos / het welcke allencrkens moet in - ghegoten worden / terwijle de Litarge met de Olie koockt / het welck de Litarge te beter sal doen smilten. Het sap wordt dus berepdt : Neemt

groene

groene Ireos-wortelen / dat zijn ghemeyne blaeuwe Lissen / wascht die schoon / ende ghe raspt zijnde / perst het sap daer uyt.

Emplastrum Diapalma, alias Diacalciteos, D. Mesuæ.

℞ Axungiæ porci℥vi. Olei veteris, Litargyrii ana℥ix. Vitrioli albi℥i. Aquæ salis q.s. coque s. a. fiat Emplastrum.

In den eersten neemt de Olie / Verckensliese / ende de Litarge seer fijn ghepoeyert / want anders soude sy soo licht niet konnen smilten / ende laet die t'samen met een kleyn vierken / namentlijck in 't beginsel / koken / op dat de Litarge, niet en verbrande / want u Plaester soude zwart worden / en qualijck tot consistentie konnen gheraken / gheduerighlijck omroerende met een breede spatel sonder de Litarge stille te laten op den bodem: op het laetste als dt Litarge bykans ghesmolten is / mooght wat grooter vier maken / dogh niet vehement / onder het koocken sult daer allencxkens de ghepoeyerde witte Vitriolum by doen / maer weynigh t'seffens / want het Plaester soude te panne uyt loopen / insghelijcks sult ghy daer over handt een weynigh water / daer zout in ghesmolten is / in gieten / het welcke het Plaester wit sal maken: als ghy nu siet dat de Litarge t'eenemael is gesmolten / ende haer niet meer en vertoont / neemt de proeve op het averecht van den mortier kout sijnde / steeckt het in kout water / soo het hem laet handelen sonder de vingeren te besmetten / is het genoegh / ende van't vier doende / roert het geduerighlijck om tot dat het gestolt is / doet het dan in kout water / treckt het als een peck uyt / ende rolt het op eenen steen

met

met water upt tot rollen / welcke gy met wit papier beleedende / sult bewaren tot het ghebruyck.

Emplastrum de Meliloto D. Mesuæ.

℞ Meliloti ℥ iij. Florum camomillæ, Fœnugræci, Beccarum lauri, Radicum altheæ, Absinthii ana ʒ j. ſ. Seminis apii, Cardamomi, Ireos, Cyperi, Spicænardi, Cassiæ ligneæ, Ammeos ana ʒ j. ℈ xv. Maioranæ ʒ i. ſ. Hammoniaci ʒ v. Styracis calamitæ, Bdellii ana ʒ ii. ſ. Terebinthinæ ʒ vi. Ficuum pinguium N°. vi. Sævi captini, Resinæ ana ʒ x. Ceræ ℥ iii. Olei sampsuchini & spicæ ana q. s. confices. a. Emplastrum.

De makinghe van dit Plaester wordt van verschepden verschepdentlijck door ghescheyden / ende oock ghemaeckt / de beste ende lichtste maniere houde ick dese: Stampt eerst tot poeyer de wortelen ende schorssen / doet daer nae by de krupden / zaden ende bloemen insghelijcks den Styrax ende oock den Bdellium, soo verre sy droogh is / anders moet sy met den Ammoniacum ghesmolten wesen / ende zift dit door een middelbare teems / niet te seer grof / noch oock te sijn: soo verre de Dijgen droogh en oudt zijn / sult die / door gesneden zijnde / met de andere poeyeren stampen / waer toe u veel helpen sal / is 't dat ghy de bloemen ende krupden te vooren wat drooght; soo nochtans de selve te vet zijn / sult die in eenen steenen mortier stampen / ende met een houte lepel door eenen teems steken / en dus by het Plaester mengelen dit dus gedaen sijnde / neemt de Olie van Mayorlepne ende van Spicanardi, van elcks ontrent

dry

dry oncen. Het Was/ Spiegelharst/ende Geyte-roet / ende laet het t'samen smilten. Van't vier ghedaen zijnde / sult dat omroeren tot dat het gestolt is/en daer by mengelen de poeyeren ende op het laetste de gedissolveerde Ammoniacum tot consistentie ghezoden / ende heel heet wesende/den Termentijn daer by ghemengelt / ende noch heel warm sijnde / in het Plaester / wel omroerende / by mengelen. Laet het plaester dus in een koude plaetse een dagh en nacht staen / ende maeckt dan rollen daer van / de handen met Olie vet ghemaeckt zijnde.

Emplastrum de Mucilaginibus Textoris.

℞ Mucilaginis radicum altheæ, Seminis lini, Medianæ corticis ulmi, Seminis fœnugræci ana ℥ ii. Olei camomillæ, Liliorum, Anethini ana ʒvi. Gummi hammoniaci, Galbani, Opopanacis, Sagapeni ana ʒii. Ceræ novæ ℥ vij. s. Croci ʒ i. Terebinthinæ ℥ i. Misce & s. a. fiat Emplastrum.

Sult van Althea-wortelen kleyn gesneden / Fenegrieck / ende Lijn-zaet grof gestampt/ ende de middel-schorsse van Olm-boom Mucilago maken/ van yder twee oncen nemende/ende giet daer soo veel ziedende water over / als het van noode is ende laet het eenen dach oft twee staen weycken : ziedt het dan op / altijdt omroerende / tot datter maer acht oncen over en blijven / perst de Mucilago sterck uyt / ende doet de Olie daer by / ende laet het t'samen zieden / tot dat de Mucilago bykans gheconsumeert is/ maer wacht u van die te branden/ van 't vier gedaen sijnde/ ende nedergesoncken/giet de Olie af vande overblijvende Mucilago, ende doet

daer

daer by het Was / ende smilt het t' samen/ghe-
smolten sijnde / doet het van 't vier / ende roert
het geduerighlijck omme/ de kanten om en om
geduerighlijck afstekende / op dat het Was hem
wel mach vermenghelen. Als dit nu begint te
stijven/ en laeu is geworden/ sult daer de Gom-
me met het Saffraen en termentijn t' samen
eerst ghemengelt / allenghskens by mengelen /
eerstmael op dese maniere aldus berept: Neemt
het ghewichte der Gommen wat zwaerder
om de vuyligheyts wille die daer binnen in is/
het welcke men altijt in de Gomme moet on-
derhouden / ten zy sy in Guttis/ en suyver zijn:
stelt dese Gommen in Wijn ofte Azijn te weyk
ke 24. uren / steltse dan in een aerde panneken
op het vier / en ghesmolten zijnde / passeert die
door een Canabaschen doeck/ ende wringht de
selve wel stijf uyt. Stelt de Gomme dan weder-
om op't vier / ende laetse zieden / tot dat ghy
de proeve op het aberecht van den mortier ne-
mende / de selve lart haer handelen: van 't vier
komende / doet daer terstont den Termentijn
by ende daer na het Saffraen. De Gomme
aldus t' eenemael warm wesende / sult ghy by
het bovenghescheven menghelen / het welcke
nu laeu is geworden/ ende gestolten/ geduergh-
lijck omroerende / ende de kanten wel afstekende
/ op dat haer daer naer geene ongemengelde
brocksskens en vertoonen / tot dat het Plaester
kout is / waer van ghy dan rollen sult maken /
de handen ende den steen daer ghy die op rolt /
met Olie vet ghemaeckt.

Emplastrum Opodelticum.

℞ Galbani ℥ j. Opopanacis ana ℥ j. Hammo-
niaci Bdellii ana ℥ ij. Olei olivarum ℔ ij. Li-

targyrii auri ℔j. ſ. Ceræ novæ ℔ ſ. Ariſto-
lochiæ longæ, & rotundæ, Calami aromatici
Myrrhæ, Thuris, Olei laurini, Olei hyperi-
ci ana ℥ j. Terebinthinæ ℥ iiij. fiat s. a. Em-
plaſtrum.

De Litarge heel fijn ghepoeyert zijnde / doet
daer by de Olien ende met een seer kleyn vier-
ken laet het t' samen koocken / tot dat de Litar-
ge heel ghesmolten is / soo ick in de Diapalma
geseyt hebbe / ghesmolten zijnde / doet daer by
het was kleyn gesnipt / welcke als het gesmol-
ten is / neemt de panne van 't vier / ende ghe-
duerichlijck omroerende / laet het koelen en stol-
len / waer by gy dan mengelen sult t'eenemael
warm den Galbanum Opopanax, Hammoniac-
cum, ende Bdellium (soo sy weeck is / anders
moet sy gepoeyert worden) eerst in Wijn / ofte
Azijn te weycke ghestelt / daer nae op het vier
gesmolten door eenen Canevasche doeck gepas-
seert / ende tot consistentie ghekoockt / ende de
Terementijn daer inghemengelt: dit wel door-
mengelt sijnde / voert daer de Myrrhe, en Thus
t' samen ghepoeyert / den bodem des mortiers
eerst vet gemaeckt / ende soo sy te vochtigh val-
len / sult die half ghepoeyert wesende / tusschen
papieren by 't vier drooghen / daer naer beyde de
Aristolochien, en Calamus t' samen fijn gepoey-
ert. Dit alles wel doormengelt wesende maeckt
daer rollen af / windt die in wit papier / en be-
waert die tot het gebruyck. Dit plaester wort
oock genoemt Stichticum Paracelsi, is genomen
uyt het Emplastrum divinum, met het welcke
het seer over een komt; behalven dat door den
Magneet-steen, Spaens-groen en Mastix is ge-
stelt Aristolochia rotunda, Calamus aromaticus
en

en Oleum Laurinum, dus mach het een voor het ander gebruyckt worden. Sommighe om dit Plaester root te maecken nemen in plaetse van Litargyrium auri, Litargyrium argenti.

Emplastrum Oxicroceum D. Nicolai.

℞ Ceræ, Picis, Colophoniæ, Croci ana ℥ iij. Terebinthinæ Galbani, Hammoniaci, Myrrhæ Olibani, Mastiches ana ℥ j. misce & s.a. fiat Emplastrum.

Den Galbanum ende Hammoniacum sult ghy een dagh ende nacht in Azijn laten weycken / dan in een aerde pannecken opzieden / ende ghesmolten zijnde door een Canevasche doeck heel sterck doorwringen / en dan laten zieden tot dat sy haer laet handelen / hout sijnde de proeve op het averecht van den Mortier nemende: van 't vier ghedaen zijnde / menghelt daer terstont den Terpentijn onder / en het Saffraen / en laet het dus staen. Smilt dan het Was / Peck / en Colophon t' samen met een seer cleyn vierken / ofte het Peck soude verbranden / ende heem noyt menghelen: daerom smilten sommige het Peck alleene met wat Azijn / ende mengelen by het warm Peck / het Was ende Colophon t' samen gesmolten / nu laeu gheworden zijnde / ende ghestolt / dit wel onder een geroert sijnde / ende laeu geworden / mengelt daer onder de Myrrhe, Wieroock / ende Mastix, elck bysonder tot poeyer ghebrocht. Maeckt dan de Sommie wederom warm / dat sy dunne vloeyt ende menghelt die daer onder. Maeckt dan hier van rollen / de handen vet gemaeckt sijnde ende windt die in witte papieren tot het ghebruyck. Sommighe Autheuren schrijven dat men het Saffraen met Wijn-azijn moet men-

ghelen (ende dat het daerom Oxicroceum, dat is Azijn en Saffraen wort genoemt / ende dan onder het Plaester ghedaen ; maer wordt van weynige na gevolcht / door dien men het Plaester soo wel niet en kan uytspreyen. Weynighe Apothekers / jae geene nemen de voorgeschreven quantiteyt des Saffraens / om de dierte wille / maer nemen maer ses dragmen / ofte een half once / het welck Bauderon niet en misprijst / jae seght dat soo groote quantiteyt de kracht niet en vermeerdert. Dispensatorium Amstelrodamense neemt een heel once.

Emplastrum de Pelle Arietina N. Praepositi.

℞ Picis navalis. Aloës ana ℥ iij. Litargyrii, Ceræ albæ, Colophoniæ, Galbani, Hammoniaci ana ℥ ij. Visci quercini ℥ vj. Aristolochiæ longæ, Rotundæ, Gypsi ana ℥ iiij. Myrrhæ Thuris ana ℥ vj. Terebinthinæ ℥ ij. Vermium terræ, Gallarum, Symphiti majoris, Symphiti minoris, Boli armeni ana ℥ iiij. Sanguinis humani, vel suilli sicci (aliqui legunt sanguinis draconis) ℔ j. Olei cydoniorum & mastiches ana ℔ s. Iuris pellis arietinæ quod sufficit fiat s. a. Emplastrum.

Door eenen goeden vriendt versocht zijnde / hebbe dit / (doch seer noode / door dien het in weynigh ghebruyck is) ende het navolghende Plaester hier by ghevoeght / want het schier onmoghelijck schijnt het selve behoorlijck te maecken / door dien datter 57. oncen poeyeren met 31. oncen Olie / Was / Gomme ende Mucilago moeten vermenghelt worden. Boven dien en meyne niet datter eene compositie is

in

in de welcke de Autheurs meer verschillen tusschen elckander als in dese / niet alleenlijck in de ingredienten / maer oock in ghewichte ende maniere van maecken. Noch ick en kan oock niet begrijpen hoe sy alle over een komen in een sake die heel teghen de konste en de reden is / te weten een heel jongh Rams-vel met wolle met al / kleyn ghesneden zijnde / een gheheelen dagh langh te koocken / tot dat het vel afghezoden is tot een Lijm / ende dat sy nochtans maer een pondt van dit Lijm ofte Mucilago en begheeren tot de gheheele compositie: daerom schrijft Renodeus alder-best / luris pellis arietinæ q. s. Voorts den een schrijft bloedt van een ros mensch / den ander van een phlegmatijck / den derden van een Vercken / den vierden sanguis Draconis, Draken-bloet: den een het bloet vloeyende / den ander ghedroogh ende ghepoeyert. Den een wit / den ander geel / den derden roodt Was / ende soo voorts. De maniere van maken dunckt my de navolgende de lichtste ende beste te wesen: Neemt een stuck van een Rams-vel / ende niet een heel versch af-gheblegen met sijne wolle / snijdt dat in kleyne stucken / ende laet het koocken in ghenoeghsame quantiteyt waters / ende doet daer by de Aerdtwormen in Wijn ghewasschen / ende laet die t' samen soo langhe koocken / tot dat het vel af-ghezoden is / ende de decoctie als een dick Lijm is / neemt van dit Lijm ofte Mucilago een pondt / smilt in de selve de ghestampte Besien van Eycken marentacken (ofte in ghebreck van die van Peeren ofte Pruymen) kondt gy die niet bekomen / neemt Vogel-lijm / 't welck van de selve Besien ghemaeckt wordt / ende door ghepasseert zijnde / doet daer by beyde de

Olien / het Peck / Was / ende Colophon / ende laet het t' samen soetelijck op het vier smilten / ghesmolten zijnde / doet het van 't vier / gheduerighlijck omroerende tot dat het ghestolt is / menghelt dan daer onder beyde de Gommen t'eenemaet warm / eerst met Wijn te weycke ghestelt / ghesmolten / door eenen doeck ghewronghen / ende tot consistentie ghekoockt / soo ick in de voorgaende Plaesters ghesept hebbe / ende in de selbe ghemenghelt / soo het van't vier komt / den Terementijn. Dit wel door-menghelt wesende / menghelt daer onder alle de poeyeren t' samen gemengelt wesende: maer de Aloe, Litarge. Gypsum, dat is Parijs-plaester / Myrrhe, Thus, Bolus armenus, en het Verckens-bloedt (in eenen laeuwen Oven gedrooght tot dat het ghepoeyert kan worden) moeten oock bysonder ghestamt worden / de Balsaten moeten t'samen ghestampt worden met de wortelen / ende gezift zijnde / by het voorgaende gemengelt. 't Plaester kout wesende maeckt daer rollen af / de panden ende den steen met Olie van Queen het maeckende. Soo dese Plaester te droogh valt / vermeerdert bypelijck de quantiteyt van Olie en Terementijn / en aengesien de meestendeel bloeyende bloet nemen: neemt een pont bloeyende eñ laet het droogē eñ nier een pondt droogh bloet.

Emplastrum de Ranis Ioannis Vigonis cum & sine Mercurio ex Renodeo.

℞ Oleorum camomillæ, Anethi, Despica, Liliorum ana ℥ ij. Olei de croco ℥ j. Axungiæ porci, & Vituli, ana ℔ j. Euphorbii ʒ v. Thuris ʒ x. Olei laurini ℥ j. ſ. Adipis viperæ ℥ ij. ſ. Ranarum viventium N°. vj. Lumbricorum

corum vino lotorum ℥ iij. ſ. Succorum radicum ebuli, & enulæ ana ℥ ij. Schœnanthos, Stœchados, Matricariæ ana M. j. Vini odoriferi ℔ ij. Litargyrii ℔ j. Terebinthinæ ℥ ij. Ceræ citrinæ q. s. Styracis liquidæ ℥ j. ſ. Argenti vivi terebinthina extincti ℥ iiij.

Uyt de Comentarien van Renodeus blijckt klaerlijck dat den Drucker heeft achterghelaten de Verckens-liese, die ick hier by hebbe ghevoeght, want schrijft aldus: ziedt eerst voor al in de Verckens-liese, in het Kalver-vet, ende Wijn de Aerdt-wormen eerst in Wijn ghewasschen, ende de levende Vorsschen in starke water ghevangen, tot het verzieden van het derde deel des Wijns. De tweede foute is hier by ghekomen, want hy en schrijft maer een half pondt, daer het moet wesen van elcks een pont, soo alle andere Dispensatoria schrijven: doet dan daer by alle beyde de sappen, de Matricaria, Stœchas, ende Schœnanthum, ende de Olien, behalven de Spijck-olie, die daer by ghemengelt wort als het Plaester volkoockt is ende laet het 't samen zieden, tot dat alle de vochtighedt verzoden is, perst het dan sterck uyt, ende doet dan daer by de Litarge, ende de panne stellende op een kleyn vierken, soo ick in de Diachylon en Diapalma gesept hebbe, gheduerighlijck omroerende, koockt het sonder branden, tot dat de Litarge heel is ghesmolten ende een goede consistentie bekomt, en dus doende en sal niet van noode wesen daer veel Was by te doen. De panne van't vier gedaen zijnde, doet daer by de Spijc-olie en roert gheduerighlijck om tot dat het ghestolt is, doet

dan daer by Storax liquida, en de ghepoeyerde Wierooch en Euphorbium, als ooch den Cermentijn / ende wel door-menghelt wesende / maeckt daer van rolle/de handen ende steen het ghemaeckt met Olie ofte Verckens-liese; maer soo ghy dit met Quick-silver begeert / doet het Quick-silver / 't selve eerst door een zeeme-leer ghepasseert zijnde / in den mortier / ende doet daer by den Cermentijn/ met wat van de voorschreven Verckens-liese / ende roert het selve t'samen soo langhen tijdt omme / tot dat men gheen Quicksilver meer en siet / ende menghelt dit dan onder het Plaester. Die schrijven van het Quicksilver te dooden met het speeckel van een nuchter mensch/ is louter geckernye / want sulckx en kan niet geschieden aengaende het vet van de Vipers / dat is hier te lande niet te bekomen ende het Dispensatorium Amstelredamense laet het selve daer uyt / ofte neemt Axungia Porcina.

Beminde Leser, hier hebt ghy den meestendeel van alle de compositien die hedensdaeghs in't ghebruyck zijn, soo verre nochtans datter u ander voorgheschreven worden die om de kortheyt wille hebbe achtergelaten, volght de Recepten der Autheuren, ende soo verre gy in het maecken twijffelt, gaet met dit Tractaet te rade, ende het sal u uyt uwe twijffelinghe helpen, want die van alle compositien dry ofte vier soorten kan moecken, op de selve wel lettende, sal alle andere wel naer volghen.

Het

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-134214-p0300-3 DFG